

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

УДК 351.353.8

КАНІВЕЦЬ ДМИТРО АНДРІЙОВИЧ

ДИСЕРТАЦІЯ

«РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ»

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD). Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Канівець Дмитро Андрійович

Науковий керівник: **Галич Олександр Анатолійович**, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки та публічного управління

АНОТАЦІЯ

Канівець Д.А. Розвиток механізмів електронної демократії в Україні – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», галузь знань 28 – «Публічне управління та адміністрування». – Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2026.

Дисертаційна робота присвячена теоретичному обґрунтуванню та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку механізмів електронної демократії в Україні.

У першому розділі дисертаційної роботи *«Теоретико-методологічні основи розвитку механізмів електронної демократії»* уточнено поняття, сутність та еволюцію електронної демократії в сучасних теоріях публічного управління, систематизовано її співвідношення з суміжними категоріями, систематизовано типологію секторів та інструментів електронної демократії в Україні та проаналізовано світовий досвід їх впровадження.

У дослідженні встановлено, що електронна демократія (е-демократія) є фундаментальною категорією сучасних теорій публічного управління, яка відображає трансформацію класичної представницької моделі народовладдя в умовах інформаційного суспільства шляхом інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у механізми делегування, контролю та безпосередньої участі громадян. Визначено сутність е-демократії як багатовимірного явища, що поєднує праксеологічний, контрольний, комунікаційний та партисипативно-управлінський підходи, і забезпечує перехід від періодичного виборчого делегування до інтерактивної, прозорі та підзвітної взаємодії між владою та громадянським суспільством. При чому, обґрунтовано принципову відмінність електронної демократії від електронного урядування (електронного врядування) та систематизовано чотири наукові підходи до їх співвідношення (конвергенційний, послідовний,

інструментальний, критичний), підкресливши політико-партисипативний характер е-демократії на противагу адміністративно-сервісній орієнтації е-урядування.

Автором систематизовано термінологічний апарат споріднених понять («цифрова демократія», «кібердемократія», «віртуальна демократія», «онлайн-демократія», «мережева демократія») за критеріями основного фокусу, технологічної бази та історичного періоду активності, що дозволило обґрунтувати е-демократію як найбільш містку та базову категорію.

Систематизовано інструменти електронної демократії за чотирма функціональними групами: е-участь (партисипативні), е-голосування (виборчі), е-комунікація та контроль, що дозволило чітко розмежувати їх призначення, рівень впливу на владні рішення та особливості практичної реалізації в українських умовах.

Доведено, що ключовим критерієм ефективності інструментів е-демократії є їх здатність гармонізувати політичний попит (суспільні інтереси, очікування та ініціативи) з політичною пропозицією (нормативно-правовими актами, стратегічними рішеннями та державними сервісами).

Концептуалізовано світовий досвід впровадження інструментів електронної демократії через виокремлення трьох базових моделей: скандинавської інклюзивно-обов'язкової (проактивність та висока довіра), балтійської децентралізованої (безпечний обмін даними та повна цифрова ідентифікація) та азійської інтегрованої (стійкість інфраструктури та обов'язковість зворотного зв'язку). Це дозволило визначити універсальні детермінанти успіху цифрових трансформацій: безпечну ідентифікацію користувачів, відкритість державних даних та правову обов'язковість розгляду електронних ініціатив громадян. При чому, обґрунтовано доцільність впровадження гібридної моделі електронної демократії в Україні, яка має інтегрувати архітектурну стійкість балтійських систем із проактивною соціальною орієнтацією скандинавських практик. Акцентовано на необхідності розвитку цифрової резильєнтності як здатності системи

публічного управління зберігати функціональність, легітимність та безперервність каналів взаємодії влади і суспільства в умовах екстремальних зовнішніх шоків, зумовлених воєнним станом та глобальними безпековими викликами.

У другому розділі «Аналіз інституційної готовності та особливостей використання інструментів електронної демократії в Україні» проведено оцінку позицій України в міжнародних рейтингових індексах розвитку електронного урядування та електронної участі, здійснено аналіз зрілості відкритих даних як чинника прозорості, а також досліджено динаміку та регіональні особливості використання інструментів електронної демократії на місцевому рівні.

Виявлено асиметрію в позиціях України за різними індексами: найвищі досягнення зафіксовано в Індексі електронної участі (EPI), де Україна у 2024 році посіла 1-ше місце серед 193 країн світу з максимальним показником 1,0000, що свідчить про потужний розвиток інструментів громадянської участі через цифрові платформи; водночас за Індексом розвитку електронного урядування (EGDI) Україна піднялася до 30-го місця (0,8841), продемонструвавши найвищий абсолютний приріст (+0,27) за період 2018–2024 рр. При чому, обґрунтовано, що попри значний прогрес у сфері електронної участі та надання державних послуг, Україна стикається зі суттєвими викликами в інноваційній сфері (59-те місце за ГІІ у 2024 р.) та загальній цифровій конкурентоспроможності.

Встановлено, що відкриті дані є фундаментальним чинником підвищення прозорості, підзвітності влади та ефективності механізмів електронної демократії, оскільки забезпечують реальний доступ громадян, бізнесу та аналітиків до машиночитабельної інформації, необхідної для громадського контролю, виявлення корупційних ризиків і формування обґрунтованих пропозицій до владних рішень.

Систематизовано результати міжнародних оцінок зрілості відкритих даних в Україні за ключовими індексами (Open Data Inventory (ODIN),

European Open Data Maturity Assessment (ODM), Global Data Barometer), що засвідчило стабільне зростання показників України: за ODIN - підвищення на 22 бали (з 42 у 2018 р. до 64 у 2024 р.), а за European Open Data Maturity - стабільне 3-тє місце серед європейських країн з рівнем зрілості 97,1 % у 2025 році, що значно перевищує середньоєвропейський показник (86 %). При чому, обґрунтовано, що Україна належить до кластеру лідерів (Trendsetters) за рівнем зрілості відкритих даних в Європі завдяки високим результатам за вимірами «Політика» та «Вплив».

Встановлено, що єдиним інструментом електронної участі, який демонструє стабільне зростання, є електронні консультації з громадськістю (за даними платформи EDEM). З одного боку, це свідчить про поступову інституціоналізацію процесів громадського обговорення стратегічних документів та програм на місцевому рівні, зокрема під впливом вимог стратегічного екологічного оцінювання. З іншого, у зв'язку з активним функціонуванням інших цифрових платформ подання петицій та голосування за громадський бюджет.

У третьому розділі *«Розвиток механізмів електронної демократії в Україні в умовах раннього повоєнного відновлення»* виявлено концептуальні засади та основні бар'єри розвитку електронної демократії, обґрунтовано стратегічні пріоритети державної політики у цій сфері та розроблено пропозиції щодо удосконалення механізмів забезпечення громадської е-участі в процесах відновлення.

У дослідженні встановлено, що розвиток механізмів електронної демократії в Україні відновлення відбувається в умовах глибокого структурного дисбалансу: наявність інструментів електронної участі (блок «Інструменти участі» - 57,05 % у 2024 р.) суттєво випереджає їх реальне використання громадянами (блок «Залученість мешканців» - лише 20,00 %) та вплив на процеси відновлення (блок «Участь у відновленні» - 33,67 %), що підтверджується результатами Показника демократії участі (середнє значення 36,91 % у 2024 році).

Виявлено, що бар'єри розвитку електронної демократії мають взаємопов'язаний характер і умовно поділяються на цифрові розриви першого рівня (економічні, географічні, інфраструктурні, соціально-освітні) та другого рівня (інституційні, політико-психологічні, організаційні). Особливої гостроти в умовах воєнного стану набувають воєнно-цифрові виклики (кібератаки, блекаути, руйнування інфраструктури), які суттєво знижують доступність і стійкість механізмів е-участі.

Обґрунтовано, що подолання існуючих бар'єрів вимагає переходу від фрагментарного впровадження окремих інструментів до формування концепції цифрової стійкості механізмів електронної демократії, яка має включати чотири взаємопов'язані рівні: доступність інструментів, компетенції та залученість громадян, результативність (реальний вплив на рішення) та довгостроковий вплив на відновлення й довіру.

У дисертаційному дослідженні запропоновано ключові стратегічні пріоритети розвитку політики електронної демократії, серед яких: розроблення Національної стратегії розвитку е-демократії як самостійного напрямку державної політики; запровадження електронного голосування на законодавчому рівні; формування ієрархічної системи компонентів е-демократії (від політики відкритих даних до повноцінного політичного діалогу); створення спеціального координаційного органу; подолання цифрових розривів та забезпечення цифрової стійкості механізмів участі тощо.

Виявлено суттєвий дисбаланс у залученні різних цільових груп до процесів відновлення: найактивнішими є громадські організації та волонтери, тоді як бізнес і широкі верстви населення беруть участь переважно епізодично або взагалі не залучаються.

Автором математично формалізовано модель розвитку механізмів електронної демократії в умовах раннього повоєнного відновлення України, що може бути представлена у вигляді тривимірної моделі партисипативної цифрової стійкості через систему рівнянь, що дозволяє перейти від якісного опису до кількісної оцінки ефективності електронної демократії.

Запропоновано удосконалення механізмів громадської е-участі шляхом інтеграції в національну платформу DREAM спеціалізованого модуля «Громадська оцінка та е-участь». Модуль має включати рейтингування проєктів, подання пропозицій, електронні консультації, громадянський моніторинг, персоналізовані сповіщення та аналітику громадських оцінок. Його функціонування має ґрунтуватися на принципах прозорості, інклюзивності, захисту даних, багаторівневості участі та обов'язкового врахування громадських оцінок поряд з експертними висновками.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення дисертації доведені до рівня методичних та науково-практичних рекомендацій, які пропонуються для впровадження в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку та інституцій громадянського суспільства.

Теоретичні та методичні результати проведеного дослідження використано в навчальному процесі Полтавського державного аграрного університету МОН України при викладанні навчальних дисциплін: «Електронне урядування» (освітній ступень «магістр», ОПП «Зв'язки з громадськістю»), «Комунікації в публічному управлінні» (освітній ступень «магістр», ОПП «Зв'язки з громадськістю»).

Ключові слова: публічне управління, місцева демократія, електронна демократія, електронне урядування, цифровізація, цифрова трансформація, демократична трансформація, громадянське суспільство, диджиталізація, органи публічної влади, електронні публічні послуги, воєнний стан, прозорість, підзвітність, довіра, звернення громадян, соціальна взаємодія, інформаційно-комунікаційні інструменти (технології), партисипативні механізми.

ANNOTATION

Kanievets D.A. Development of e-democracy mechanisms in Ukraine – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Doctor of Philosophy in Specialty 281 «Public Administration and Administration», field of knowledge 28 – «Public Administration and Administration». – Poltava State Agrarian University, Poltava, 2026.

The dissertation is dedicated to the theoretical substantiation and development of practical recommendations for the advancement of e-democracy mechanisms in Ukraine.

In the first chapter of the dissertation «Theoretical and methodological foundations of the development of e-democracy mechanisms», the concept, essence, and evolution of e-democracy in contemporary theories of public administration are clarified; its relationship with related categories is systematized; a typology of e-democracy sectors and tools in Ukraine is developed; and the world experience of their implementation is analyzed.

The study establishes that e-democracy (electronic democracy) is a fundamental category of modern public administration theories. It reflects the transformation of the classical representative model of popular sovereignty in the information society through the integration of information and communication technologies into the mechanisms of delegation, control, and direct citizen participation. The essence of e-democracy is defined as a multidimensional phenomenon that combines praxeological, control, communicative, and participatory-managerial approaches. It ensures the transition from periodic electoral delegation to interactive, transparent, and accountable interaction between government and civil society. The fundamental difference between e-democracy and e-governance (e-government) is substantiated, and four scientific approaches to their relationship are systematized (convergent, sequential, instrumental, and critical). The politico-participatory nature of e-democracy is emphasized in contrast to the administrative-service orientation of e-governance.

The author systematizes the terminology of related concepts («digital democracy», «cyberdemocracy», «virtual democracy», «online democracy», «network democracy») according to the criteria of main focus, technological base, and historical period of activity. This allowed e-democracy to be substantiated as the most comprehensive and basic category.

E-democracy tools are systematized into four functional groups: e-participation (participatory), e-voting (electoral), e-communication, and control. This enables a clear distinction of their purposes, level of influence on government decisions, and features of practical implementation in Ukrainian conditions.

It is proven that the key criterion for the effectiveness of e-democracy tools is their ability to harmonize political demand (public interests, expectations, and initiatives) with political supply (normative legal acts, strategic decisions, and public services).

The global experience of implementing e-democracy tools is conceptualized through the identification of three basic models: the Scandinavian inclusive-mandatory model (proactivity and high trust), the Baltic decentralized model (secure data exchange and full digital identification), and the Asian integrated model (infrastructure resilience and obligatory governmental responsiveness). This made it possible to identify universal determinants of success in digital transformations: secure user identification, open government data, and the legal obligation to consider citizens' electronic initiatives. The expediency of implementing a hybrid model of e-democracy in Ukraine is substantiated. This model should integrate the architectural resilience of Baltic systems with the proactive social orientation of Scandinavian practices. Emphasis is placed on the need to develop digital resilience as the ability of the public administration system to maintain functionality, legitimacy, and continuity of power-society interaction channels under extreme external shocks caused by martial law and global security challenges.

In the second chapter «Analysis of institutional readiness and features of the use of e-democracy tools in Ukraine», Ukraine's positions in international rating indices of e-governance and e-participation development are assessed, the maturity

of open data as a factor of transparency is analyzed, and the dynamics and regional features of the use of e-democracy tools at the local level are examined.

An asymmetry in Ukraine's positions across different indices is revealed: the highest achievements are recorded in the E-Participation Index (EPI), where in 2024 Ukraine ranked 1st among 193 countries with the maximum score of 1.0000. This indicates powerful development of civic participation tools through digital platforms. At the same time, according to the E-Government Development Index (EGDI), Ukraine rose to 30th place (0.8841), showing the highest absolute growth (+0.27) for the period 2018–2024. Despite significant progress in e-participation and public service delivery, Ukraine faces substantial challenges in the innovation sphere (59th place in the GII 2024) and overall digital competitiveness.

It is established that open data is a fundamental factor in increasing transparency, government accountability, and the effectiveness of e-democracy mechanisms. Open data provides real access for citizens, businesses, and analysts to machine-readable information necessary for public oversight, identification of corruption risks, and formation of well-founded proposals for government decisions.

The results of international assessments of open data maturity in Ukraine are systematized according to key indices (Open Data Inventory (ODIN), European Open Data Maturity Assessment (ODM), Global Data Barometer). These show stable growth: ODIN score increased by 22 points (from 42 in 2018 to 64 in 2024), and Ukraine holds a stable 3rd place among European countries in the European Open Data Maturity index with a maturity level of 97.1% in 2025, significantly exceeding the European average (86%). Ukraine belongs to the cluster of leaders (Trendsetters) in open data maturity in Europe due to high results in the «Policy» and «Impact» dimensions.

It is established that the only e-participation tool showing stable growth is electronic public consultations (according to the EDEM platform). On the one hand, this indicates gradual institutionalization of public discussion processes for strategic documents and programs at the local level, particularly under the requirements of strategic environmental assessment. On the other hand, it occurs alongside the active

functioning of other digital platforms for petitions and participatory budgeting voting.

In the third chapter «Development of e-democracy mechanisms in Ukraine in the context of early post-war recovery», the conceptual foundations and main barriers to e-democracy development are identified, strategic priorities of state policy in this area are substantiated, and proposals for improving mechanisms of public e-participation in recovery processes are developed.

The study establishes that the development of e-democracy mechanisms in Ukraine's recovery is taking place amid a deep structural imbalance: the presence of e-participation tools (block «Participation Tools» – 57.05% in 2024) significantly outpaces their actual use by citizens (block «Resident Engagement» – only 20.00%) and their impact on recovery processes (block «Participation in Recovery» – 33.67%). This is confirmed by the results of the Participatory Democracy Index (average value 36.91% in 2024).

Barriers to e-democracy development are identified as interconnected and conditionally divided into first-level digital divides (economic, geographical, infrastructural, socio-educational) and second-level divides (institutional, politico-psychological, organizational). Under martial law, military-digital challenges (cyberattacks, blackouts, infrastructure destruction) gain particular severity and significantly reduce the accessibility and resilience of e-participation mechanisms.

It is substantiated that overcoming existing barriers requires a transition from fragmented implementation of individual tools to the formation of a concept of digital resilience of e-democracy mechanisms. This concept should include four interrelated levels: accessibility of tools, competencies and citizen engagement, effectiveness (real impact on decisions), and long-term impact on recovery and trust.

The dissertation proposes key strategic priorities for e-democracy policy development, including: development of a National Strategy for e-democracy as an independent area of state policy; legislative introduction of electronic voting; formation of a hierarchical system of e-democracy components (from open data policy to full-fledged political dialogue); creation of a special coordination body;

overcoming digital divides and ensuring digital resilience of participation mechanisms, etc.

A significant imbalance in the involvement of different target groups in recovery processes is revealed: the most active are public organizations and volunteers, while business and the general population participate mainly episodically or not at all.

The author mathematically formalizes a model of the development of e-democracy mechanisms in the conditions of Ukraine's early post-war recovery. It can be presented as a three-dimensional model of participatory digital resilience through a system of equations, allowing a transition from qualitative description to quantitative assessment of e-democracy effectiveness.

Proposals are made to improve public e-participation mechanisms through the integration into the national DREAM platform of a specialized module «Public Evaluation and E-Participation». The module should include project rating, submission of proposals, electronic consultations, civic monitoring, personalized notifications, and analytics of public evaluations. Its operation should be based on the principles of transparency, inclusiveness, data protection, multi-level participation, and mandatory consideration of public assessments alongside expert conclusions.

The practical significance of the obtained results lies in the fact that the main provisions of the dissertation are brought to the level of methodological and scientific-practical recommendations proposed for implementation in the activities of state authorities, local self-government bodies, regional development agencies, and civil society institutions.

The theoretical and methodological results of the study have been used in the educational process of Poltava State Agrarian University of the Ministry of Education and Science of Ukraine in teaching the disciplines: «Electronic Governance» (Master's level, OPP «Public Relations»), «Communications in Public Administration» (Master's level, OPP «Public Relations»).

Keywords: public administration, local democracy, e-democracy, e-governance, digitalization, digital transformation, democratic transformation, civil society, digitization, public authorities, electronic public services, martial law, transparency, accountability, trust, citizen appeals, social interaction, information and communication tools and technologies (ICT), participatory mechanisms.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА,

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Сердюк О. І., Канівець Д. А. Розвиток цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складова цифрової трансформації територіальних громад. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 96-102. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-3-15>.
2. Сердюк О. І., Канівець Д. А., Проценко Є. М. Ключові чинники розвитку комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах цифрової трансформації територіальних громад. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки*. 2024. №5 (334). С. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-3>.
3. Сердюк О. І., Канівець Д. А. Розвиток електронної комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах цифрової трансформації територіальних громад. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. № 5. С. 99-108. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.5.11>.
4. Канівець Д.А. Забезпечення прозорості управління через розвиток сфери відкритих даних у системі Е-демократії. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 10 (292). С. 289-296. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-292-289-296>.
5. Канівець Д. А. Розвиток механізмів електронної демократії в Україні: регіональний аспект. *Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека"*. 2026. № 1 (66). С. 30-35 DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2026-1-11838>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Канівець Д. А. Можливості інструментів електронної демократії на різних етапах реалізації місцевої політики. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2022 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава: ПДАУ, 2022. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/materialy-naukovo-praktychnyh-konferenciy>.
2. Сердюк О., Канівець Д. А., Корнійчук А. С. Забезпечення доброчесності дистанційного навчання за освітніми програмами спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. *Матеріали 54-ї науково-практичної конференції викладачів і аспірантів «Вища освіта в контексті глобальних викликів»*. Полтава: ПДАУ, 2023. С. 64-66.
3. Канівець Д. А. Рівень розвитку електронного урядування в Україні та ряді європейських країн. *Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених*: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 26 – 27 квітня 2023 р. Полтава, 2023. 360 с. С. 301-306. URL: <https://surl.lt/ugvkgm>
4. Канівець Д. А., Єгоров І. В. Використання цифрових сервісів Платформи «Дія. Цифрова громада» в процесі цифрової трансформації на місцевому рівні. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика*: III Міжнародна науково-практична конференція (м. Полтава, 28 листопада 2023 р.). С. 56-59. URL: <https://surl.li/xkrtpa>
5. Канівець Д. А., Андрєєва М. А. Інструменти електронної демократії як складова інформаційно-комунікаційного механізму формування іміджу органу влади. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (5 листопада 2024 р., м. Полтава). С. 34-37. URL: <https://surl.li/kfwfpc>

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ	26
1.1. Поняття, сутність та еволюція електронної демократії (е-демократії) у сучасних теоріях публічного управління	26
1.2. Типологія секторів та інструментів електронної демократії в Україні	39
1.3. Світовий досвід впровадження та використання інструментів електронної демократії	52
Висновки до розділу 1	64
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ	67
2.1. Міжнародні рейтингові оцінки розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства як індикатори ефективності механізмів електронної демократії в Україні	67
2.2. Аналіз зрілості відкритих даних як чинника підвищення прозорості та ефективності механізмів електронної демократії в Україні	87
2.3. Аналіз використання інструментів електронної демократії в Україні	95
Висновки до розділу 2	103
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РАНЬОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	105
3.1. Концептуальні засади та бар'єри розвитку механізмів електронної демократії в Україні	105
3.2. Обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку політики електронної демократії (е-демократії)	115
3.3. Удосконалення механізмів забезпечення громадської е-участі у ранньому повоєнному відновленні	128
Висновки до розділу 3	142
ВИСНОВОК	144
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	147
ДОДАТКИ	165

ВСТУП

Актуальність теми дослідження У сучасних умовах формування інформаційного суспільства та стрімкої цифровізації публічного управління відбувається трансформація традиційної моделі представницької демократії. Електронна демократія (е-демократія) як система використання інформаційно-комунікаційних технологій для розширення можливостей громадянської участі в процесах прийняття державних рішень, підвищення прозорості та підзвітності влади набуває статусу одного з ключових механізмів модернізації системи публічного управління. Її розвиток відображає глобальну тенденцію переходу від періодичного виборчого делегування до постійної інтерактивної взаємодії між владою та громадянським суспільством.

Для України проблема розвитку механізмів електронної демократії набуває виняткової актуальності у зв'язку з повномасштабним воєнним вторгненням та завданнями раннього повоєнного відновлення. Незважаючи на вагомі досягнення в цифровій трансформації, зберігаються суттєві структурні дисбаланси: між формальним впровадженням цифрових платформ та реальним рівнем громадянської залученості, між наявністю інструментів е-участі та їх впливовістю на прийняття владних рішень. У цих умовах ефективне функціонування механізмів е-демократії стає необхідною передумовою забезпечення прозорого, інклюзивного та стійкого відновлення країни, а також важливим чинником європейської інтеграції.

Наукова актуальність дослідження зумовлена недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад розвитку механізмів електронної демократії в умовах воєнного стану та раннього повоєнного відновлення. Потребують подальшого комплексного аналізу питання цифрової стійкості цих механізмів, подолання цифрових розривів, оптимізації взаємодії формальних і неформальних інструментів е-участі, а також обґрунтування стратегічних пріоритетів державної політики в цій сфері. Розробка відповідних рекомендацій сприятиме не лише теоретичному розвитку

концепції публічного управління, але й формуванню практичних інструментів підвищення ефективності партисипативної демократії в Україні.

Теоретичним і практичним аспектам розвитку механізмів електронної демократії (е-демократії) присвячено праці українських дослідників, зокрема Н. Грицяк [61], С. Соловійова [61], К. Ларіонової [89;90], О. Баранова [47], П. Клімушина [84], Д. Спасібова [84], А. Митко [103], Н. Гедікової [59], Т. Лозинської [95;96], А. Пономаренка [118], Д. Ковальова [118], О. Юрікова [154], В. Ключевського [85], К. Саркісової [137], Р. Кіріна [82;83], В. Медвідь [101;102], О. Дорофєєва [102], О. Антонової [46], Ю. Богача [49] та інших.

Концептуальні основи е-демократії, її співвідношення з електронним урядуванням, а також особливості впровадження інструментів е-участі досліджували також зарубіжні вчені, серед яких особливо вирізняються праці Е. Чедвіка (Andrew Chadwick) [3], С. Кліфта (Steven Clift) [4], С. Коулмана (Stephen Coleman) [5] та інших.

Попри вагомий внесок зазначених та інших учених у дослідження, слід зазначити, що існує потреба в розробці теоретико-методичних засад розвитку механізмів електронної демократії в Україні в умовах раннього повоєнного відновлення. Зокрема, недостатньо розробленими залишаються питання цифрової стійкості цих механізмів, подолання структурних дисбалансів між формальною наявністю цифрових платформ і реальним рівнем громадянської залученості та впливу, а також обґрунтування гібридної стратегії політики е-демократії, що поєднує top-down і bottom-up підходи з урахуванням воєнних викликів, цифрових розривів та євроінтеграційних пріоритетів. Це зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначило її актуальність, мету, об'єкт та предмет, науково-практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося в межах планових науково-дослідних тем Полтавського державного аграрного університету «Формування та розвиток територіальних соціально-економічних систем» (номер ДР 0122U201708

(2023-2025 рр.) та «Формування ефективної системи публічного управління» (номер ДР 0117U003104 (2022-2026 рр.)).

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій розвитку механізмів електронної демократії в Україні в умовах раннього повоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення наступних завдань:

дослідити сутність та еволюцію електронної демократії в сучасних теоріях публічного управління та систематизувати її співвідношення з суміжними категоріями;

узагальнити типологію секторів та інструментів електронної демократії в Україні з урахуванням їх двовекторної спрямованості;

проаналізувати світовий досвід впровадження та використання інструментів електронної демократії з метою виявлення успішних практик для України;

оцінити інституційну готовність України до розвитку електронної демократії на основі міжнародних рейтингових індексів розвитку електронного урядування, електронної участі та інформаційного суспільства;

проаналізувати рівень зрілості відкритих даних як ключового чинника підвищення прозорості та ефективності механізмів електронної демократії в Україні;

дослідити особливості використання інструментів електронної демократії на національному та місцевому рівнях, виявити регіональні диспропорції та вплив воєнного стану на їх динаміку;

виявити концептуальні засади та основні бар'єри розвитку механізмів електронної демократії в умовах раннього повоєнного відновлення;

обґрунтувати стратегічні пріоритети державної політики у сфері електронної демократії на середньострокову перспективу;

розробити пропозиції щодо удосконалення механізмів забезпечення громадської е-участі у процесах раннього повоєнного відновлення України.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації механізмів електронної демократії як складова системи публічного управління в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні положення, науково-методичні підходи та практичні аспекти розвитку механізмів електронної демократії в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дисертаційної роботи склали положення теорії публічного управління, теорії демократії, теорії інформаційного суспільства, концепції електронного урядування та електронної демократії, а також праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань розвитку механізмів е-демократії, цифровізації публічного управління, відкритих даних та електронної участі громадян.

У процесі наукового дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та систематизації (для уточнення поняття, сутності та еволюції електронної демократії, а також формулювання авторських визначень і концептуальних положень); порівняльного аналізу (для зіставлення різних наукових підходів до визначення електронної демократії, її співвідношення з електронним урядуванням та суміжними категоріями («цифрова демократія», «мережева демократія», «кібердемократія»); абстрагування та конкретизації (для виокремлення суттєвих ознак і рівнів розуміння електронної демократії); системного аналізу (для розгляду електронної демократії як складної, багатовимірної системи, що інтегрує технологічний, інституційний та діяльнісний виміри); типологізації та класифікації (для узагальнення типології секторів і інструментів електронної демократії в Україні); порівняльно-статистичного аналізу (для оцінки позицій України в міжнародних рейтингових індексах (EGDI, EPI, GII, ODIN, European Open Data Maturity Assessment тощо) та виявлення динаміки розвитку; табличного та графічного моделювання (для наочного представлення динаміки показників, регіональних диспропорцій та результатів кластерного аналізу); економіко-статистичного аналізу (для дослідження тенденцій використання інструментів електронної участі

(електронних петицій, громадського бюджету, консультацій) на національному та місцевому рівнях); емпіричного аналізу (для інтерпретації результатів соціологічних опитувань та рейтингів прозорості міст) та інші.

Емпіричну та інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти України (Закони України, розпорядження Кабінету Міністрів України, укази Президента України), стратегічні та програмні документи у сфері цифрової трансформації та електронної демократії, офіційні звіти міжнародних організацій (ООН, Європейська Комісія, OECD, Open Knowledge Foundation, Transparency International Ukraine), дані Єдиного державного веб-порталу відкритих даних, платформи E-DEM, порталу «Дія», статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства цифрової трансформації України, а також результати соціологічних досліджень. Крім того, були використані матеріали наукових монографій, статей у фахових виданнях, міжнародних рейтингів (UN E-Government Survey, Global Innovation Index, European Open Data Maturity Assessment тощо) та дані інтернет-ресурсів. Для забезпечення об'єктивності та репрезентативності аналізу опрацьовано значний масив інформації за період 2018-2025 років, що дозволило виявити ключові тенденції, регіональні диспропорції розвитку механізмів електронної демократії в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання розроблення теоретико-методичних засад розвитку механізмів електронної демократії в Україні в умовах раннього повоєнного відновлення, а саме:

вперше:

розроблено концептуально-формалізовану модель розвитку механізмів електронної демократії як оптимальну стратегію «зустрічних потоків» на основі принципів субсидіарності, інклюзивності та емпауерменту, яка, на відміну від існуючих підходів, поєднує тривимірну матрицю аналізу (технологічний, інституційний та діяльнісний виміри) з врахуванням коефіцієнтів цифрової стійкості та стратегічної реалізації, що дозволяє

забезпечити узгодженість вертикальної та горизонтальної взаємодії в системі публічного управління та трансформувати формальну участь громадян у реальний вплив на управлінські рішення.

удосконалено:

обґрунтовано концептуальний підхід щодо цифрової стійкості механізмів електронної демократії через призму подолання цифрових бар'єрів та загроз, який, на відміну від існуючих підходів, що здебільшого зосереджені на оцінці технічної готовності інфраструктури, відображає доступність інструментів електронної участі, компетенції та залученість, результативність рішень та стратегічний вплив (довіру), що дає змогу відстежувати трансформацію цифрової активності мешканців та прогнозувати ризики реверсивного впливу.

методичні рекомендації щодо формування архітектури національної стратегії розвитку електронної демократії що базуються на ієрархічній моделі політики відкритих даних базового рівня (одностороннього інформування), оприлюдненням аналітичної інформації, електронною просвітою, інклюзією до інформаційно-комунікаційних технологій (мезорівень) та безпосередньою участю громадян у формуванні політики та політичному діалозі (верхній рівень), що дозволяє здійснювати моніторинг реалізації стратегії на кожному рівні, а також створює умови для динамічної адаптації механізмів електронної демократії в сучасних умовах розвитку

принципи розробки та функціонування модуля громадської оцінки публічних інвестиційних проєктів на цифровій платформі DREAM, які на відміну від існуючих, забезпечують інтеграцію громадського моніторингу з експертними, прозорий процес рейтингування проєктів відновлення та розвитку, аналітику громадських оцінок, освітній супровід та адаптивність до потреб різних цільових груп.

критеріальні виміри ефективності інструментів електронної демократії через узгодженість політичного попиту та пропозиції, які на відміну від традиційних підходів, що оцінюють інструменти е-демократії переважно за кількісними показниками (кількість петицій, учасників, голосів), акцентують

увагу на якісному результаті (реальному узгодженні інтересів громадян і владних рішень), що дозволяє переходити від формальної участі до результативної та впливової електронної демократії.

дістало подальшого розвитку:

типологізація цифрових бар'єрів розвитку механізмів електронної демократії в умовах воєнного стану, яка виокремлює економічні, географічні, соціально-освітні, демографічно-міграційні, політико-психологічні, воєнно-цифрові, інфраструктурні та інституційні бар'єри, що дозволяє не лише фіксувати цифрові розриви першого та другого рівнів, але й забезпечуючи інклюзивну участь

теоретичні підходи до визначення сутності електронної демократії в теорії публічного управління, які на відміну від існуючих, що переважно акцентували увагу на технологічному (цифровому) інструментарії, інтегрують праксеологічний, контрольний, комунікативно-правовий та партисипативно-управлінський виміри в єдину структуровану концептуальну модель

Автором систематизовано термінологічний апарат споріднених понять «цифрова демократія», «кібердемократія», «віртуальна демократія», «онлайн-демократія», «мережева демократія» за критеріями основного фокусу, технологічної бази та історичного періоду активності, що дозволило обґрунтувати е-демократію як найбільш містку та базову категорію.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним здобувачем завершеним науковим дослідженням. Висновки дисертаційного дослідження та наукові положення, що становлять зміст наукової новизни отриманих результатів, які виносяться на захист, отримані здобувачем особисто.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення дисертації доведені до рівня методичних та науково-практичних рекомендацій, які пропонуються для впровадження в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, агенцій регіонального розвитку та інституцій громадянського суспільства. Зокрема: Агенцією

регіонального розвитку Полтавської області «Офіс Євроінтеграції» в частині обґрунтування архітектури національної стратегії розвитку електронної демократії, конвергенції моделей «top-down» та «bottom-up» у змішану стратегію, а також використання системи стратегічних пріоритетів та кількісних індикаторів результативності при супроводі розробки регіональних програм цифрової трансформації (довідка від 22.04.2026 р. № 344); Новоселівською сільською радою Полтавської області в частині використання авторської чотирирівневої моделі цифрової стійкості механізмів електронної демократії (доступність, компетенції, результативність, вплив/довіра) та методичних підходів до оцінки інституційної готовності органу місцевого самоврядування до впровадження інструментів е-участі при формуванні місцевої стратегії цифрового розвитку (довідка від 9.03.2026 р. № 02.7.1-31/337/1).

Теоретичні та методичні результати проведеного дослідження використано в навчальному процесі Полтавського державного аграрного університету МОН України при викладанні навчальних дисциплін: «Електронне урядування» (освітній ступень «магістр», ОПП «Зв'язки з громадськістю»), «Комунікації в публічному управлінні» (освітній ступень «магістр», ОПП «Зв'язки з громадськістю») (довідка від 26.03.2026 р. № 01-11/51).

Апробація результатів дослідження. Основні наукові результати дослідження доповідалися та отримали схвальні відгуки на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: II Міжнародній науково-практичній конференції «Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика» (м. Полтава, 07 грудня 2022 р.); 54-й науково-практичній конференції викладачів і аспірантів «Вища освіта в контексті глобальних викликів» (м. Полтава, 2023 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених» (м. Полтава, 26–27 квітня 2023 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Місьцеве самоврядування в

Україні та світі: теорія і практика» (м. Полтава, 28 листопада 2023 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика» (м. Полтава, 05 листопада 2024 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 10 наукових праць, з них 5 наукові праці оприлюднені у фахових наукових виданнях України, 5 тези доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 3,6 д.а. (особисто здобувача – 2,9 д.а.).

Структура роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів основної частини, висновків, переліку використаних джерел з 160 найменувань, додатків. Основна частина рукопису включає 23 таблиці і 33 рисункв. Повний обсяг дисертації становить 170 сторінок, з них основна частина займає 146 сторінок комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

1.1. Поняття, сутність та еволюція електронної демократії (е-демократії) у сучасних теоріях публічного управління

Поняття «демократія» (що етимологічно походить від грецьких *demos* - народ та *kratos* - влада або урядування) є однією з найбільш диференційованих категорій у сучасному гуманітарному просторі. Завдяки інтенсивному використанню як у фаховому науково-політичному дискурсі, так і в публіцистиці чи повсякденному спілкуванні, цей термін наповнюється різним змістом. Дослідники акцентують увагу на тому, що під демократією одночасно можуть розуміти фундаментальний політичний принцип, специфічну модель організації влади, систему державного врядування або складний ідеологічний та світоглядний комплекс, що визначає особливий стиль життя суспільства [108].

У межах обраного напрямку дослідження пріоритетне значення має теоретичний аналіз механізмів реалізації народовладдя через інститут делегування владних повноважень, за яким більшість населення передає право на прийняття стратегічних управлінських рішень представницькій меншості. Особливу увагу в роботі приділено трансформації цієї класичної моделі представницької демократії в умовах формування інформаційного суспільства, де процеси цифровізації суттєво змінюють характер взаємодії між суб'єктами та об'єктами владних відносин.

Цифровізація створює нові комунікаційні формати, що дозволяють розширити можливості прямого та опосередкованого залучення громадян до процесів прийняття рішень, підвищити прозорість і підзвітність влади, а також суттєво модифікувати традиційні канали делегування та контролю. У зв'язку з цим класична модель представництва, заснована на періодичному виборчому

делегуванні, поступово доповнюється (а в окремих випадках - трансформується) елементами партисипативної, деліберативної та мережевої демократії, де інформаційно-комунікаційні технології виступають не лише інструментом, а й фактором переосмислення суб'єкт-об'єктної структури владних відносин.

Еволюція системи публічного управління в умовах становлення інформаційного суспільства спричинила появу розгалуженого термінологічного апарату для опису цифрових форм взаємодії між соціумом та державою. Центральним поняттям залишається електронна демократія (е-демократія), однак у науковому та практичному дискурсі паралельно функціонують споріднені терміни: «цифрова демократія», «кібердемократія», «віртуальна демократія», «онлайн-демократія» та «мережева демократія». Ці поняття відображають різні акценти - від технологічної інфраструктури до радикальних форм децентралізації влади [90].

Для упорядкування змісту термінів доцільно виділити ключові відмінності за такими критеріями:

- основний фокус (технологія, середовище, рівень участі, роль інститутів);
- історичний період активного вживання;
- технологічна база.

У табл. 1.1. наведено порівняльну характеристику споріднених понять дефініції «електронна демократія».

Таблиця 1.1. Співвідношення суміжних категорій у теорії електронної демократії

Поняття	Основний фокус та ключова ідея	Технологічна база	Історичний період активності	Відмінність від е-демократії
Електронна демократія (e-democracy)	Широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для залучення громадян до прийняття рішень у державному управлінні та місцевому самоврядуванні	ІКТ загалом (Інтернет, мобільні технології, доінтернетні засоби: ТБ, радіо, телефонія)	1990-ті – дотепер	Базове поняття; охоплює всі форми цифрової участі, включаючи «доінтернетні»

Продовження табл. 1.1.

Цифрова демократія (digital democracy)	Розвиток цифрової інфраструктури (мережеві платформи) в забезпеченні демократичної участі	Web 2.0 / Web 3.0, децентралізовані платформи, соціальні мережі	2010-ті – дотепер	Вужче фокусується на мережевих цифрових технологіях, виключаючи «доінтернетні» засоби
Кібердемократія (cyberdemocracy)	Інтернет як середовище політичної самоорганізації; створення відкритого публічного простору, альтернативного традиційним інститутам	Інтернет як кіберпростір (ранні форми)	2000-ті роки	Акцент на самоорганізації в кіберпросторі; менш інституціоналізований
Віртуальна демократія (virtual democracy)	Повна онлайн-взаємодія громадян з державою; перенесення процедур у цифрове середовище («віртуальний поліс»)	Віртуальні спільноти, повна цифрова інфраструктура	1990-ті – 2000-ті	Передбачає заміну, а не доповнення традиційних інститутів
Онлайн-демократія (online democracy)	Технічні канали онлайн-зв'язку для політичної участі; найменш специфікований термін	Онлайн-платформи, форуми, соцмережі	2000-ті – дотепер	Часто синонім е-демократії; акцент на технічних каналах, без глибокої концептуальної диференціації
Мережева демократія (networked democracy)	Децентралізована горизонтальна організація участі; самоорганізація, краудсорсинг як альтернатива представництву	Мережеві структури, блокчейн, децентралізовані автономні організації (DAO)	2010-ті – дотепер	Найрадикальніша; фокус на горизонтальній самоорганізації без вертикальної влади

*Джерело: складено автором за [90]

Таким чином, дефініція «електронна демократія» постає фундаментальною та найбільш місткою категорією у цій сфері. Водночас альтернативні терміни функціонують як специфічні понятійні фрейми, кожен з яких акцентує увагу на окремому аспекті явища: технологічній основі, просторових характеристиках, процедурних особливостях, комунікаційних зв'язках або мережевій архітектурі [90]. При чому, інтегруючи інноваційний технологічний інструментарій у механізми реалізації засад партисипативної демократії, вона не лише модернізує канали комунікації між інститутами влади та соціумом, а й докорінно переосмислює суб'єкт-об'єктну архітектуру державотворення. Зокрема, українське законодавство трактує е-демократію як форму суспільних відносин, де інформаційно-комунікаційні технології стають ключовим засобом залучення громадян до державного управління та місцевого самоврядування.

У науковому дискурсі генезис дефініції «е-демократія» тісно пов'язують із практичною реалізацією перших цифрових ініціатив у середині 1990-х років. Зокрема, згідно з дослідженнями Ендрю Чедвіка [3], оприлюдненими в енциклопедії «Британніка», етимологія поняття ймовірно бере початок від функціонування незалежного інтернет-форуму «Minnesota E-Democracy», заснованого у США в 1994 році. Зокрема, узагальнюючи підходи, викладені в «*Encyclopedia of governance*» [2], можна сформулювати визначення електронної демократії, як концептуальної моделі і практичного інструментарію використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою інтенсифікації демократичних процесів, розширення можливостей громадянського волевиявлення та зміцнення засад народовладдя. Тобто, у межах теоретичного аналізу можна виділити праксеологічний (діяльнісний) підхід до інтерпретації електронної демократії. У межах цієї парадигми феномен дефініюється через активну дію суб'єкта - «використання» технологічного інструментарію для досягнення політичних цілей. У такому аспекті цифрові засоби розглядаються, як механізми, здатні за певних умов замінити традиційні інститути представницької демократії.

Аналогічних теоретико-методологічних позицій дотримується Стівен Кліфт, [4] один із провідних світових експертів дослідження цифрової трансформації політики. У межах його концептуального підходу електронна демократія інтерпретується як системне застосування інформаційно-комунікаційних технологій та стратегій ключовими суб'єктами «демократичного сектору» у межах політичних процесів на рівні місцевих громад, регіонів, націй та міжнародної арени.

Автор окреслює комплексний спектр зацікавлених сторін, які об'єднуються для створення сучасної екосистеми, що характеризує сучасну електронну демократію («демократичні сектори») (рис. 1.1.). До них можна віднести наступні:

Інститути державної влади (центральні та місцеві органи влади);

Обраних посадовців (прямий зв'язок між громадянами та урядом);

Медіа-ресурси та провідні онлайн-платформи (цифрові майданчики для публічного політичного дискурсу);

Політичні партії, групи за інтересами та організації громадянського суспільства;

Міжнародні міжурядові організації, які роблять значний внесок у розробку та поширення глобальних стандартів цифрового управління (електронної демократії);

Громадяни та виборці, які виступають не лише пасивними бенефіціарами, а й активними суб'єктами електронного волевиявлення та співтворцями демократичних процесів [4].

Тобто, згідно концепції С. Кліфта, електронна демократія не розвивається ізольовано, а є результатом взаємодії різних сегментів суспільства. При чому, єдиним суб'єктом, який сприймає е-демократію як цілісне явище, є громадянин.

У своїх наукових працях С. Кліфт використовує термін «Representative E-Government» (або представницьке електронне врядування) для опису діяльності державних інституцій, які інвестують в інформаційно-комунікаційні технології з «демократичним наміром».

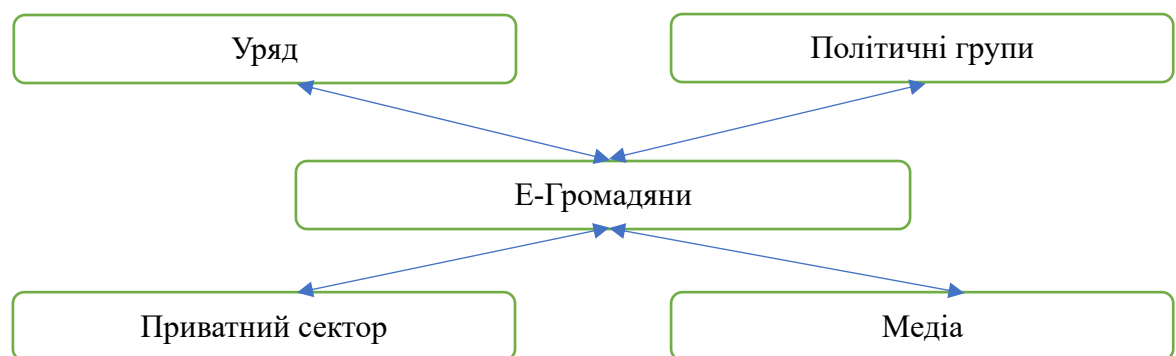

Рисунок 1.1. Концептуальна модель електронної демократії за С. Кліфтом

**Джерело: складено автором за [4]*

Незважаючи на змістовну ґрунтовність праксеологічного підходу, який чітко окреслює функціональні межі е-демократії та її роль у системі суспільних відносин, дослідник П. В. Куфтирєв [88] зауважує на його недостатності з позицій юридичної інтерпретації. На думку вченого, суто діяльнісна змістовність не дозволяє повноцінно концептуалізувати електронну демократію як конституційно-правове явище та специфічний елемент державно-політичного режиму.

Альтернативний концептуальний підхід [26] до розуміння е-демократії базується на акцентуванні уваги на контрольній функції цифрових інструментів. У межах цієї парадигми е-демократія розглядається як сукупність усіх електронних комунікаційних засобів, що надають громадянам реальні можливості для забезпечення підзвітності політичних лідерів та державних керівників у публічній сфері. При чому, електронна демократія може застосовувати різні технологічні методи:

- підвищення прозорості політичного процесу шляхом використання цифрових інструментів;

- посилення прямої участі громадян через створення спеціальних цифрових механізмів;

- покращення формування суспільної думки завдяки розширенню інформаційного поля, появі нових онлайн-майданчиків для публічного обговорення.

Наступний концептуальний підхід до дефініції об'єкта дослідження простежується у матеріалах найбільш поширеної мережевої енциклопедії «Вікіпедія» (станом на березень 2025 року), де тлумачення е-демократії визначається як сучасна форма суспільних відносин, у межах якої громадяни, інститути громадянського суспільства та організації залучаються до процесів державотворення, державного управління та місцевого самоврядування через широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Це явище за своїми масштабами та соціальним впливом є значно ширшим за е-урядування,

оскільки охоплює не лише сервісну складову, а й фундаментальні політичні процеси [54].

У цьому аспекті важливим є теоретичного осмислення чіткого розмежування понять «електронна демократія» та «електронне урядування» (електронне врядування), які часто плутають або вважають синонімічними. Як справедливо зазначають К. А. Ларіонова, В. Т. Вечеров [89], електронне урядування переважно орієнтоване на адміністративну ефективність та сервісну взаємодію. Зокрема, спрощує надання державних послуг, автоматизує процеси, підвищує прозорість адміністративних процедур і зменшує бюрократичні бар'єри. Громадянин тут виступає насамперед як клієнт або користувач послуг, а не активний учасник політичного процесу.

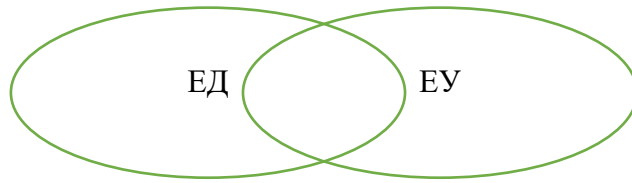
Натомість електронна демократія має виразно політико-партисипативний характер, спрямована на посилення демократичної участі, підзвітності влади, прямого залучення громадян до ухвалення рішень, громадського контролю та публічного діалогу. У цьому випадку, громадянин стає активним суб'єктом - ініціатором, контролером і співтворцем політики.

Дослідники [89] виокремлюють чотири основні наукові підходи до співвідношення цих понять (рис: 1.2.):

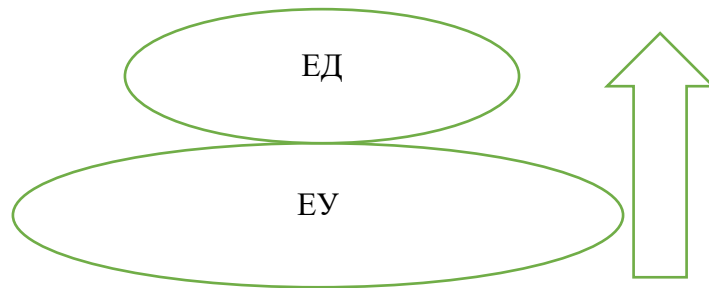
Конвергенційний підхід розглядає електронну демократію та електронний уряд як тісно взаємопов'язані компоненти. Їхня взаємодія породжує синергетичний ефект, що сприяє підвищенню відкритості, прозорості державного управління та надання послуг, максимально орієнтованих на потреби громадян.

Послідовний підхід розглядає електронне урядування як базовий, фундаментальний рівень цифрової трансформації публічного управління, на якому згодом формується повноцінна електронна демократія. Впровадження цифрових сервісів, створення відповідної інфраструктури та розвиток технічних можливостей створюють необхідні передумови для поступового зростання громадянської участі, формування цифрових компетенцій населення та переходу від переважно адміністративної взаємодії (надання

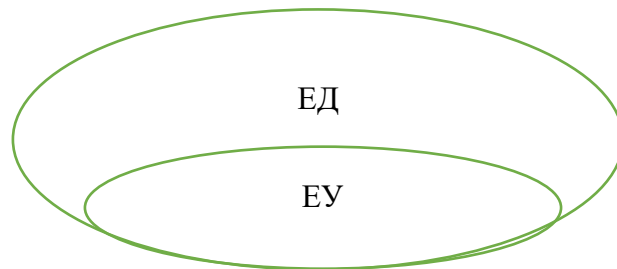
послуг, обробка запитів) до якісно нової політичної взаємодії, що передбачає реальне залучення громадян до процесів прийняття владних рішень.

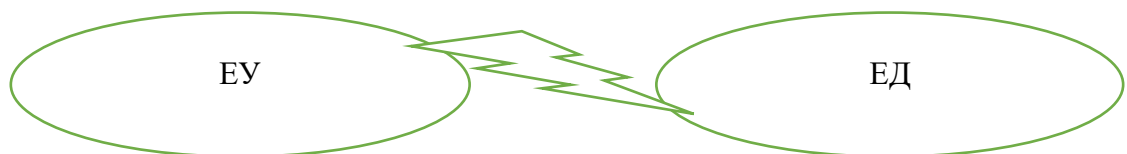
а) конвергенційний підхід

б) послідовний підхід

в) інструментальний підхід

г) критичний підхід

Рисунок 1.2. Наукові підходи до співвідношення понять «електронна демократія (ЕД)» та «електронне урядування (ЕУ)»

**Джерело: складено автором за [89]*

Інструментальний підхід розглядає електронний уряд як суто практичний і функціональний інструмент, основна мета якого - підвищення ефективності адміністративних процедур, оптимізація надання державних послуг у всьому їхньому спектрі та усунення бюрократичних бар'єрів. У межах цієї парадигми електронний уряд сприймається переважно як засіб (технологічний інструментарій), тоді як електронна демократія виступає вищою нормативною метою або ціннісним ідеалом, до якого прагнуть.

Критичний підхід. Дослідники, які займають критичну позицію щодо цих двох ідей – електронного урядування та електронної демократії – висловлюють багато серйозних занепокоєнь щодо того, як вони насправді можуть забезпечити можливості для людей демократично керувати собою через участь у цих системах. Серед цих занепокоєнь: ризик того, що влада залишиться наділеною існуючими органами влади, а не буде передана народу; ризик того, що використання цифрових засобів призведе до посилення бюрократизації; ризик того, що концентрація влади продовжиться у виконавчій гілці влади; ризик того, що громадськість стане об'єктом маніпуляцій інформацією та широкого поширення неточної або неправдивої інформації; та ризик того, що цифрова нерівність стане більш вираженою.

Як зазначає Л. О. Малишенко, електронна демократія переважно існує у віртуальному (цифровому) вимірі й не завжди повною мірою відповідає реальній демократії, що функціонує в офлайн-середовищі [157;158]. Для подолання цього розриву та підвищення реальної участі громадян як у цифровому, так і в фізичному політичному процесі дослідниця пропонує активно використовувати інструмент електронного уряду (е-урядування). Останній радикально трансформує традиційні методи державного управління, забезпечуючи громадянам та організаціям доступ до комплексу державних послуг через можливості інформаційних технологій та Інтернету

Дослідник Стівен Коулман пропонує розглядати електронну демократію як комплексну систему комунікаційної взаємодії, що відбувається в цифровому середовищі між державними інституціями та громадськістю, а

також безпосередньо між політичними представниками та виборцями. На його думку, основна мета такої взаємодії полягає в максимально ефективному використанні потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення, модернізації та якісного розвитку демократичного процесу в цілому [5].

Таким чином, категорія електронної демократії підлягає диференційованій інтерпретації, залежно від глибини охоплення суспільних процесів. Зокрема, дослідники Н. В. Грицяк та С. Г. Соловійов виокремлюють два ключові рівні розуміння цього феномену [61]. З одного боку, е-демократія розглядається як прикладне застосування інформаційно-комунікаційних технологій виключно для електронного забезпечення та реалізації засадничих прав людини. У цьому контексті технологічний компонент відіграє домінуючу роль у трансформації правових механізмів. А, з іншого, поняття трактується як активна участь громадян у розв'язанні актуальних соціальних проблем за допомогою цифрових ресурсів. Тут е-демократія постає стратегічним інструментом модернізації демократичних інститутів, тоді як інформаційно-комунікаційні технології виконують роль допоміжного засобу для залучення громадськості до соціально значущої діяльності (рис. 1.3).

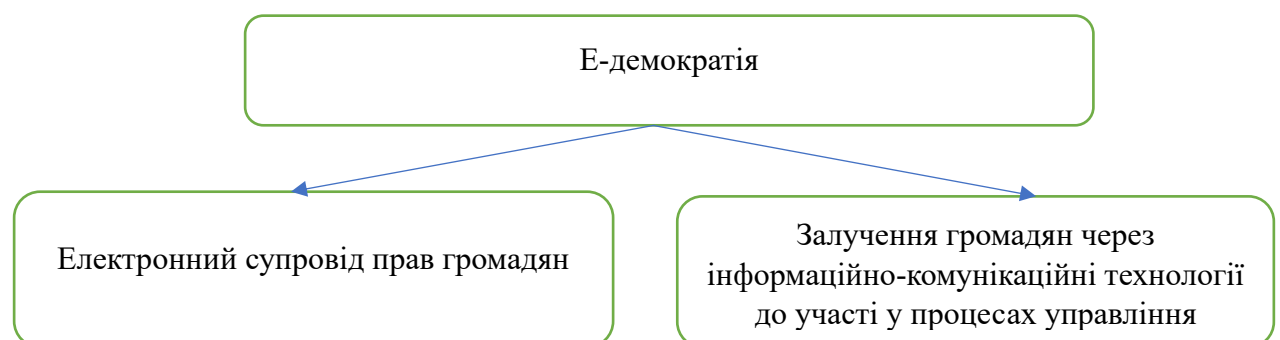

Рисунок 1.3. Рівні розуміння електронної демократії

**Джерело: складено автором за [61]*

Узагальняючи проведений аналіз наукових поглядів, представлений в українській науковій літературі, можна систематизувати дефініції електронної

демократії за ключовими ознаками та функціональним призначенням. Нижче наведено табл. 1.2., яка відображає підходи українських дослідників до розуміння цього феномену.

Таблиця 1.2. Наукові підходи до дефініції «електронна демократія»

Автор, джерело	Визначення
Митко А.[103]	Цифрова демократія як технологічна платформа для прямого народовладдя та ефективної політичної комунікації
Баранов О.[47]	Форма політичного устрою, за якої результативність функціонування демократичних інститутів та перебігу суспільних процесів суттєво зростає.
Клімушин П., Спасібов Д.[84]	Механізм здійснення суспільно-політичної комунікації між державними інститутами та соціумом..
Пономаренко А., Ковальов Д.[118]	Метод практичного втілення засад прямого народовладдя, ключовою ознакою якого є застосування ІКТ як фундаментального інструментарію.
Гедікова Н. П.[59]	Інструмент, що забезпечує модернізацію демократичних інститутів шляхом інтенсифікації взаємодії між владними структурами та соціумом.
Грицяк Н. В., Соловійов С. Г.[61]	Форма організації суспільства, за якої громадяни та бізнес залучаються до процесу державного управління та державотворення, а також до місцевого самоврядування за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій (у широкому розумінні - залучення громади через інформаційно-комунікаційні технології до вирішення суспільно-політичних завдань)
Юріков О. О.[154]	Форма суспільних відносин, що ґрунтується на наданні громадянам, іноземцям, особам без громадянства та організаціям безперебійного доступу до відкритих публічних даних.
Саркісова К.[137]	Демократична політична система, де комп'ютерні мережі та телекомунікації виступають базовим інструментом для забезпечення ключових функцій народовладдя.

**Джерело: складено автором за [47;59;61;84;103;118;137;154]*

На основі проведеного аналізу (табл. 1.2.) наукових дефініцій можна виділити кілька ключових концептуальних підходів до розуміння електронної демократії.

Інструментально-технологічний підхід (А. Митко, О. Баранов, П. Клімушин, Д. Спасібов та ін.) розглядає е-демократію передусім як сукупність цифрових засобів та комп'ютерних мереж, що виступають базовим інструментарієм для модернізації демократичних інститутів та підвищення ефективності суспільних процесів [103;84].

Згідно з *партисипативно-управлінським підходом* (А. Пономаренко, Н. Грицяк та ін.), цифрові технології є фундаментальним інструментом прямої демократії, що дозволяє громадянам та підприємцям безпосередньо впливати на державне й муніципальне управління [61;118].

Комунікативно-правовий підхід (Н. Гедікова, К. Саркісова, О. Юріков та ін.) трактує е-демократію як якісно нову форму суспільних відносин та політичної системи, що базується на безперешкодному доступі до публічної інформації та інтенсифікації діалогу між владою і соціумом у межах конституційних норм [59; 137;154].

Еволюція офіційного визначення електронної демократії в українському законодавстві відображає поступове поглиблення розуміння цього феномена від техніко-механічного аспекту до комплексного соціально-політичного інструменту. У 2013 році термін уперше отримав нормативне закріплення в Розпорядженні КМ України № 386-р від 15 травня 2013 року «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» [128]. У цей період акцент робився на механічному залученні громадян та організацій до процесів державотворення та самоврядування без розлогої деталізації якісних характеристик такої взаємодії.

Значне розширення формулювання відбулося в 2017 році в рамках спеціалізованого документа - Розпорядження КМ України № 797-р від 8 листопада 2017 року «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» [127]. У цьому документі визначення доповнюється фразою «в демократичних процесах» та детальним переліком цілей і переваг: посилення участі, ініціативності та залучення громадян на всіх рівнях (загальнодержавному, регіональному, місцевому); підвищення прозорості прийняття рішень і підзвітності демократичних інститутів; поліпшення зворотної реакції влади на звернення громадян; сприяння публічним дискусіям та привернення уваги суспільства до процесу ухвалення рішень.

Сучасний етап (з 2022 р.) характеризується остаточною стабілізацією поняття та його закріпленням на законодавчому рівні у ЗУ «Про Національну програму інформатизації» [124]. Попри змістовну спорідненість із редакцією 2017 року, чинна нормативна дефініція зазнала важливих термінологічних уточнень: зокрема, запроваджено категорію «зворотний зв'язок» та акцентовано на необхідності саме «підвищення» (а не просто поліпшення) рівнів прозорості та підзвітності влади.

Після 2022 року розвиток електронної демократії в Україні відбувається в умовах повномасштабної війни та активної євроінтеграції. Ці тенденції зумовили переорієнтацію на стійкість цифрових інструментів, відновлення доступу до відкритих даних та посилення участі громадян у процесах відновлення.

Розглядаючи електронну демократію як складний і багатовимірний об'єкт публічного управління, обґрунтованим вбачається застосування комплексного міждисциплінарного підходу. У цьому контексті, особливу увагу заслуговує методологічна рамка, запропонована К. А. Ларіоною [89;90], яка інтегрує аналітичний інструментарій інституційної теорії, соціології участі, цифрових студій та публічного адміністрування у змістовному наповненні дефініції «електронна демократія». Це дозволяє вийти за межі суто технологічного або нормативного трактування явища.

Так, ключовим аналітичним інструментом у дослідженні природи е-демократії пропонується вважати тривимірну матрицю аналізу, яка охоплює такі рівні:

технологічний вимір - включає стан цифрової інфраструктури, функціональні можливості онлайн-платформ та рівень доступності інформаційно-комунікаційних технологій;

інституційний вимір - охоплює нормативно-правове регулювання, реалізацію політики відкритості та формалізовані процедури прийняття рішень;

діяльнісний (суб'єктний) вимір - фокусується на мотиваціях та реальних практиках взаємодії громадян, громадських активістів та представників влади у цифровому просторі (рис. 1.4).

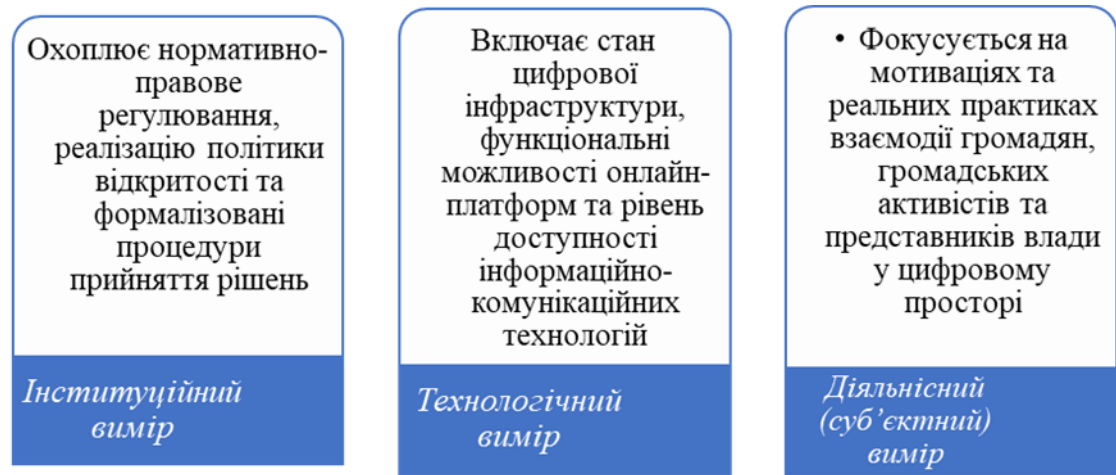

Рисунок 1.4. Тривимірна матриця аналізу електронної демократії

**Джерело: складено автором за [89;90]*

Підсумовуючи результати теоретичного аналізу генезису та сутності е-демократії в системі публічного управління, слід констатувати, що вона є складним динамічним явищем, яке забезпечує інтеграцію цифровізації та інструментів народовладдя. Це зумовлює якісну трансформацію класичної представницької моделі, адаптуючи її до запитів інформаційного суспільства. Це стає можливим завдяки впровадженню інтерактивних механізмів прямої участі.

1.2. Типологія секторів та інструментів електронної демократії в Україні

Електронна демократія як комплексне явище публічного управління функціонує не лише через окремі інструменти, а в рамках цілісної екосистеми, що включає різні сектори (групи стейкхолдерів) та конкретні інструменти їхньої взаємодії.

Інструменти електронної демократії мають двовекторну спрямованість. З одного боку, за умови ретельного проєктування та стратегічного впровадження, вони посилюють демократичні процеси, підвищують прозорість, стримують корупцію, створюють нові форми прямої та інтерактивної участі, сприяють мобілізації, політичному навчанню та залученню молоді. З іншого, при відсутності чіткої цільової спрямованості вони ризикують перетворитися на політизовані механізми, що лише імітують участь, консервують існуючу систему, поглиблюють недовіру та збільшують лише поверхневу, а не якісну взаємодію громадян з владою [146].

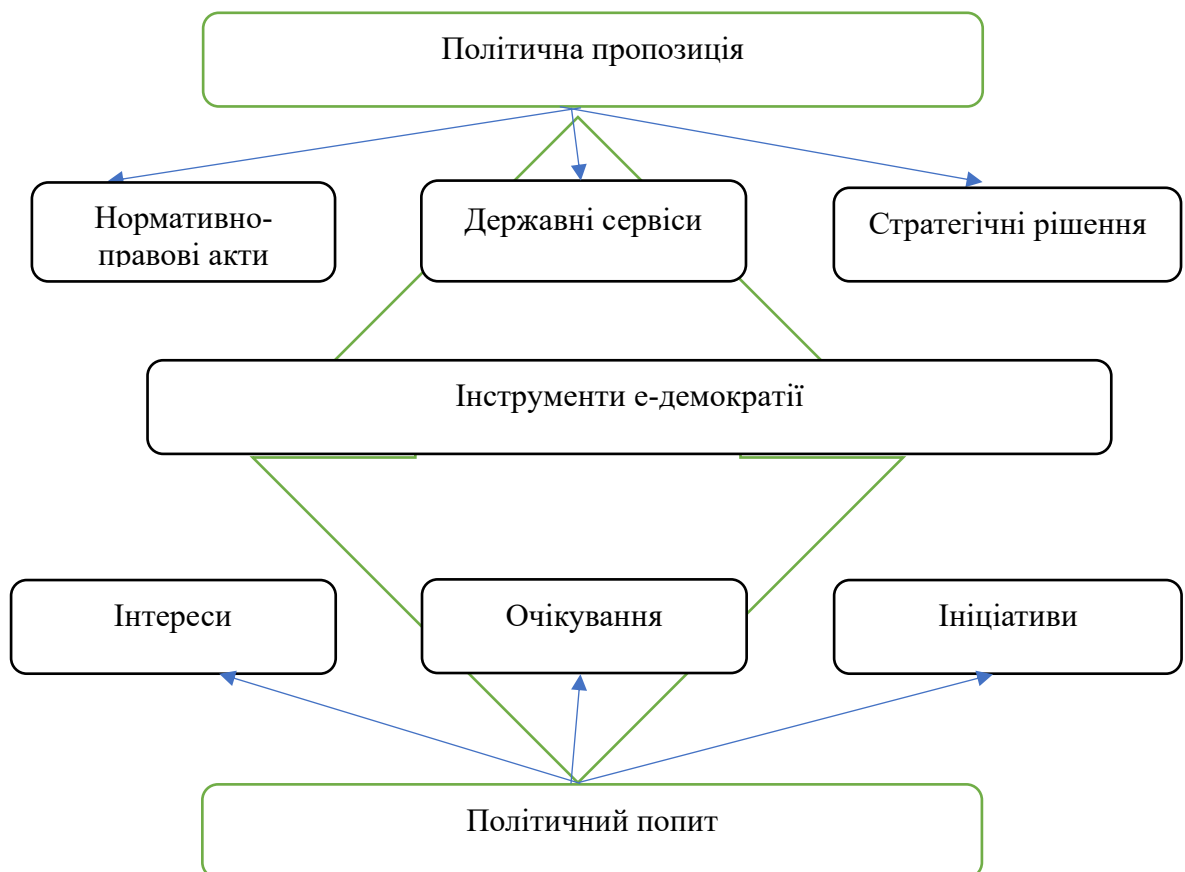

Рисунок 1.5. Модель гармонізації політичного попиту та політичної пропозиції за допомогою інструментів електронної демократії

**Джерело: складено автором за [146]*

Методологічний підхід до оцінювання інструментарію електронної демократії полягає в аналізі здатності гармонізувати політичний попит та політичну пропозицію. При чому, під політичним попитом на інструменти електронної демократії ми можемо розуміти агреговану сукупність суспільних інтересів, очікувань та ініціатив суб'єктів громадянського суспільства, бізнесу. Тобто, можна зробити висновок, що це сформована в певний час на конкретній території залежність між якістю та доступністю цифрових механізмів громадянської участі та обсягом активності громадян, які виявляють готовність і спроможність використовувати ці інструменти для реалізації своїх інтересів та впливу на публічну політику. При чому, під обсягом політичного попиту ми можемо розуміти конкретну кількість громадян, які за певних умов (доступність, зручність, довіра до інструменту) готові брати участь у процесах електронної демократії через відповідний інструмент.

Натомість політична пропозиція постає як сукупність інституційних відповідей суб'єктів владних повноважень, що втілюються у нормативно-правових актах, стратегічних рішеннях та державних сервісах, програмах та адміністративних процедурах. Вона відображає готовність і спроможність органів державної влади та місцевого самоврядування реагувати на суспільні запити через створення відповідних інструментів, каналів взаємодії та механізмів реалізації громадянських ініціатив

Ефективність інструментів е-демократії визначається їхньою здатністю забезпечувати релевантність владної пропозиції актуальному суспільному попиту (рис. 1.5.).

Сектори електронної демократії відповідають трьом класичним гілкам влади та охоплюють ключові сфери демократичного процесу: законодавчу (е-парламент), виконавчу (е-урядування) та судову (е-правосуддя). На рис. 1.6. візуально наведено класифікацію секторів електронної демократії в Україні.

Зокрема, концепція е-парламенту виступає одним зі стратегічних напрямів розвитку, у рамках якого органи законодавчої влади активно

впроваджують інформаційно-комунікаційні технології. Це дозволяє значно прискорити законотворчий процес, забезпечити прозорість парламентських процедур та налагодити інклюзивний, відкритий діалог із громадянами-виборцями. Яскравим прикладом такої трансформації є Офіційний вебпортал Верховної Ради України [109], який надає відкритий доступ до роботи комітетів, здійснює онлайн-трансляції пленарних засідань та пропонує механізми подання громадянських пропозицій до законопроектів.

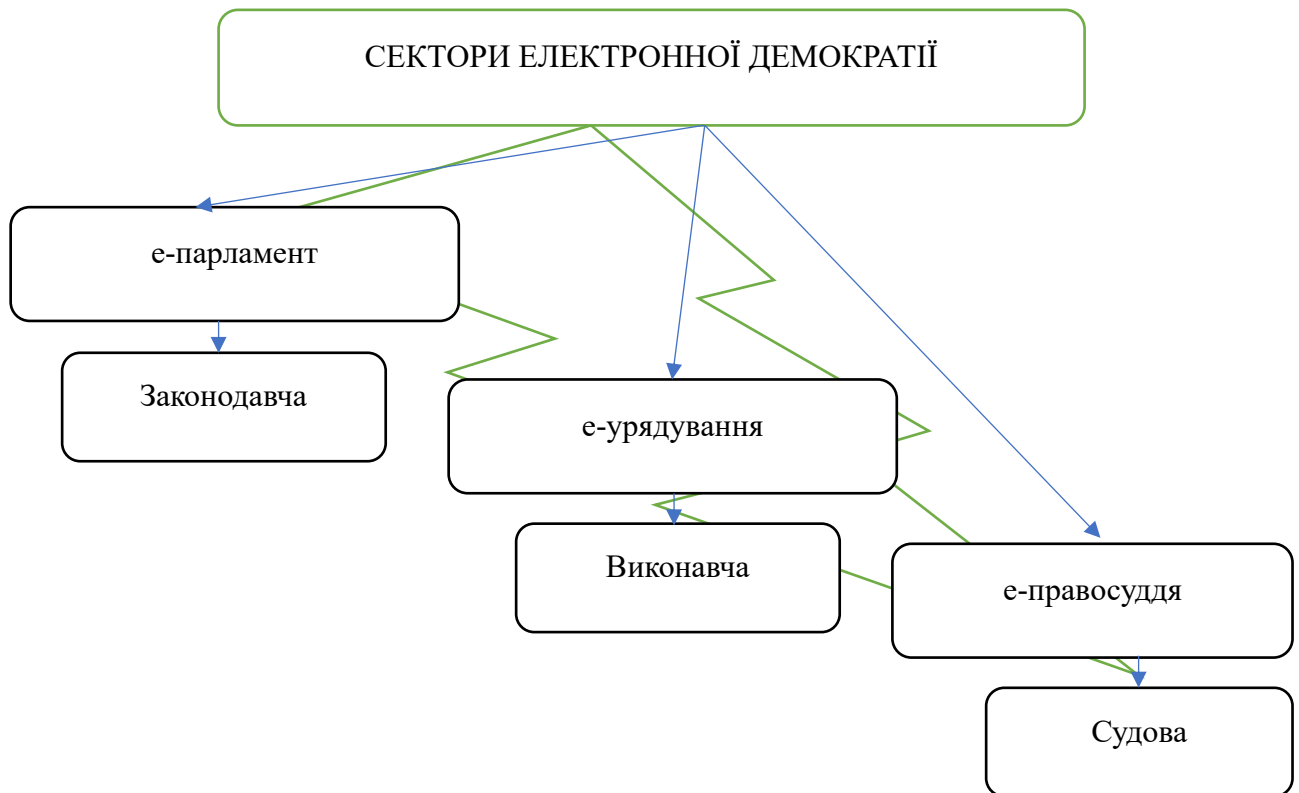

Рисунок 1.6 Сфери електронної демократії відповідно до секторів публічного управління

**Джерело: складено автором за [69]*

Е-урядування - сектор, спрямований на використання інформаційно-комунікаційних технологій органами виконавчої влади для підвищення ефективності адміністративної діяльності, надання публічних послуг, забезпечення відкритості та підзвітності уряду. В Україні це втілюється через портал КМ України [72], Єдиний державний веб-портал відкритих даних [119],

платформу «Дія» [] та інші ресурси, що поєднують сервісну складову з елементами участі громадян.

Е-правосуддя - сектор, де інформаційно-комунікаційні технології застосовуються органами судової влади для удосконалення судочинства, підвищення доступності правосуддя, прискорення розгляду справ та забезпечення прозорості судових процесів. В Україні прикладом є «Електронний суд» [69] як підсистема Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що дозволяє подавати документи онлайн, відстежувати рух справ, отримувати судові рішення в електронному вигляді тощо.

Окрім секторної структури, електронна демократія включає широкий спектр інструментів, які забезпечують різні рівні громадянської участі - від інформування та консультацій до співприйняття рішень.

У Рекомендаціях Ради Європи щодо електронної демократії [38] визначаються наступні сектори чи напрямки е-демократії: е-парламент, е-законотворення, е-голосування, е-правосуддя, е-медіація (досудове вирішення спорів), е-навколишнє середовище (екологія), е-вибори, е-референдум, е-ініціативи, е-голосування, е-консультації, е-петиції, е-політичні компанії, е-опитування.

У табл. 1.3. наведено класифікація основних інструментів електронної демократії.

Електронні петиції є одним з найпоширеніших і найбільш доступних інструментів електронної демократії в Україні, що дозволяє громадянам безпосередньо впливати на порядок денний влади через колективні звернення. Вони являють собою особливу форму колективного звернення громадян до органів державної влади (Президента України, ВР України, КМ України) або органів місцевого самоврядування. Електронна петиція подається та розглядається виключно в електронній формі через спеціалізовані онлайн-платформи. Згідно із ЗУ «Про звернення громадян» [123], електронна петиція стає обов'язковою до розгляду за умови збору встановленої кількості підписів

(голосів) протягом визначеного терміну, що робить її потужним механізмом прямої демократії та громадського контролю.

Таблиця 1.3 Класифікація основних інструментів електронної демократії

Група інструментів	Основні інструменти	Призначення
е-участь (партисипативні)	е-петиції, е-ініціатива	Офіційне висування пропозицій для розгляду органами влади.
	е-консультації, е-опитування	Збір думки громадян щодо проєктів рішень або стратегічних питань.
	Бюджети участі (громадський бюджет)	Пряме залучення громадян до розподілу частини місцевого бюджету.
	електронні громадські журі	Формування експертних груп з громадян для оцінки складних рішень.
е-голосування (виборчі)	е-голосування, референдуми	Дистанційне волевиявлення громадян з виборчих або політичних питань.
е-комунікація та контроль	е-звернення	Офіційна комунікація громадян з органами влади.
	е-спільноти, посередництво	Створення платформ для горизонтальної комунікації та вирішення конфліктів.
	е-оголошення	Забезпечення оперативної публікації важливої інформації.
	Системи контролю за діями влади	Моніторинг та оцінка ефективності роботи державних службовців і витрачання публічних коштів.

*Джерело: розроблено автором за [61;60;63;76]

Так, на національному рівні петиції до Президента України подаються через офіційний сайт (petition.president.gov.ua), де для набуття статусу обов'язкової до розгляду необхідно зібрати щонайменше 25 000 підписів протягом трьох місяців з моменту оприлюднення. Згідно з даними сайту офіційного інтернет-представництва президента України, за весь період функціонування сервісу (з серпня 2015 року) загальна кількість поданих ініціатив сягнула 90474. При чому, необхідний поріг голосів подолали лише 4727 петицій, що становить 5,2% від загального масиву звернень. За

результатами опрацювання звернень надано 1765 офіційних відповідей (1,9% (від загальних); 37,3% (від підтриманих) [117].

Петиції до Верховної Ради України розміщуються на порталі (itd.rada.gov.ua/petitions), де кількість необхідних підписів варіюється залежно від внутрішніх правил, а термін збору становить до кількох місяців. Так, за весь період функціонування системи (з жовтня 2015 року) на адресу законодавчого органу надійшло 3262 електронні звернення. Переважна більшість поданих пропозицій (98,5%) не змогли акумулювати необхідну кількість голосів. Лише 22 петиції (0,68%) досягли встановленого порога та пройшли повний процедурний цикл, що завершився розглядом профільними комітетами та наданням офіційної відповіді [92].

Петиції до Кабінету Міністрів України подаються через (petition.kmu.gov.ua) з аналогічним порогом у 25 000 підписів за три місяці.

На місцевому рівні електронні петиції реалізуються через власні платформи органів місцевого самоврядування або через єдину систему e-dem.ua, що охоплює понад 140 громад; поріг підписів визначається статутами територіальних громад.

Якщо досліджувати тематику електронних петицій (2023-2025 рр.), то можна побачити, що вона чітко відображає поточні суспільні пріоритети, виклики воєнного часу, соціально-економічні проблеми та локальні питання громад.

Так, на національному рівні, зокрема в петиціях до Президента України, переважна більшість звернень стосується нагородження та присвоєння почесних звань військовослужбовцям (переважно посмертно звання Героя України). У петиціях до КМ України домінують економічні та соціально-трудова теми: податкові питання, підвищення грошового забезпечення військовослужбовців, працівників ДСНС та поліції, а також питання оборони (санкції проти російських спортсменів, посилення пошуку безвісти зниклих тощо). Петиції ВР України охоплюють ширший спектр тематики: законодавчі ініціативи (зміни до Цивільного кодексу, екологічне регулювання, заборона

будівництва вітрових електростанцій у Карпатах), соціальний захист (рівні виплати для дітей, народжених до 2026 року), реформування влади, екологія та інфраструктура тощо.

На місцевому рівні тематика орієнтована на повсякденні проблеми громад: благоустрій та інфраструктура (ремонт доріг, сходів, облаштування лісів), екологія (захист зелених зон, заборона шкідливих об'єктів), ЖКГ (комунальні послуги, земельні питання), освіта (збереження дитячих садочків, шкіл) та соціальні ініціативи (підтримка місцевих проєктів) тощо.

Електронна народна ініціатива (е-ініціатива, громадянська законодавча ініціатива в цифровій формі) - один із найсильніших інструментів прямої е-демократії. Вона дозволяє групі громадян самостійно подавати на розгляд парламенту чи уряду готовий законопроект або поправки до законів, минаючи посередництво народних депутатів чи виконавчої влади.

На відміну від е-петицій (які лише вимагають розгляду питання і рідко призводять до змін у законодавстві), е-ініціатива передбачає подання повноцінного тексту нормативного акта. Якщо зібрано необхідну кількість підписів, парламент зобов'язаний офіційно розглянути цей проєкт.

У табл. 1.4. систематизовано досвід запровадження електронних (або цифрових) громадянських ініціатив у різних країнах світу.

Електронні консультації (е-консультації) - це форма публічних консультацій, яка передбачає оприлюднення проєктів нормативно-правових актів, стратегій, програм чи інших рішень на спеціальних онлайн-платформах для збору пропозицій, зауважень та відгуків від громадян, громадських організацій, бізнесу та експертів. У 2024 році Президентом був підписаний Закон України «Про публічні консультації» № 3841-ІХ. Він набуде чинності через 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану, введеного Указом Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 року (затвердженим Законом № 2102-ІХ). Закон регулює консультації для наступних суб'єктів: народних депутатів, комітетів ВРУ, Кабміну, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих обласних державних (військових)

адміністрацій, органів місцевого самоврядування, колегіальних державних органів, НБУ, інших державних органів під час виконання владних повноважень, а також підприємств (установ, організацій), саморегулювальних органів з делегованими повноваженнями.

Таблиця 1.4. Порівняльна характеристика механізмів громадянських законодавчих ініціатив у світі

Країна	Рік запровадження	Мінімальна кількість підписів	Термін збору підписів	Онлайн-збір підписів	Загальна кількість ініціатив / успішні (прийняті)
Фінляндія	2013	50000 (≈1,1 % виборців)	Не обмежено	Так	1155 подано / 38 передано до Парламенту / 2 прийнято
Іспанія	1983	500 000	9 місяців	Так	>150 подано / лише 3 призвели до змін
Швейцарія	1891	100000	Не обмежено	Ні	216 референдумів / 22 успішні
Нова Зеландія	1993	10 % зареєстрованих виборців (≈300–400 тис.)	12 місяців	Так	48 подано / 5 дійшли до референдуму
Естонія	2010	1000 (для направлення до парламенту)	Не обмежено	Так	Не вказано детально
Європейська громадянська ініціатива	2012	1 млн (з мінімумом у 7 країнах ЄС)	12 місяців	Так	75 зареєстровано / 5 успішно зібрали підписи / 4 отримали відповідь

**Джерело: розроблено автором за [94]*

Зокрема, варто зауважити, що в Україні реалізація публічних консультацій відбувається на національному та місцевому рівнях. На національному рівні вони проводяться через портали міністерств,

Національного агентства з питань державної служби та Кабінету Міністрів України. На місцевому рівні ключовою платформою є Єдина платформа місцевої електронної демократії (E-DEM) з модулем EConsultation [9].

Ефективність електронних консультацій (е-консультацій) безпосередньо залежить від глибини аналізу ідей, наданих громадянами, та регулярності відповідей з боку державних органів. Якщо ці процеси ігноруються, цифрова взаємодія втрачає сенс, що згодом викликає у користувачів ефект «е-консультаційного виснаження». Під останнім можна розуміти розчарування громадян та відмову від подальшої участі через відсутність видимого результату.

Е-опитування - це інструмент швидкого збору думок громадян щодо конкретних питань, проектів чи ініціатив, часто у форматі закритих або відкритих питань. Вони менш формальні, ніж консультації, але ефективні для масового зворотного зв'язку.

У табл. 1.5. наведено порівняльну характеристику е-консультацій та е-опитувань.

Бюджети участі (громадський бюджет) є одним з найефективніших і найбільш впливових інструментів е-участі в Україні. Це механізм прямої демократії, коли мешканці громади обговорюють і домовляються про розподіл публічних ресурсів. Окрім обговорення й ухвалення рішень, які є ключовими для бюджету участі, місцеві жителі можуть брати участь у реалізації чи моніторингу проектів [151].

Механізм втілення бюджету участі в Україні може варіюватися, проте провідні онлайн-платформи для е-голосування за проекти виокремлюють п'ять ключових етапів: 1) подання проектів; 2) їх розгляд і доопрацювання; 3) голосування; 4) визначення та оголошення переможців; 5) планування й реалізація.

Водночас це лише фрагмент ширшого комплексу заходів, етапів громадського бюджету: 1) затвердження параметрів і календарного плану; 2) створення робочих та апеляційних органів; 3) інформаційно-просвітницька

кампанія; 4) формування команд і підготовка проєктів; 5) перевірка, публікація проєктів та збір голосів підтримки; 6) експертиза, оскарження, публічне обговорення й формування списку на голосування; 7) голосування, визначення переможців; 8) планування реалізації; 9) реалізація та звітування; 10) оцінка циклу й удосконалення механізму.

Таблиця 1.5. Порівняльна характеристика е-консультацій та е-опитувань в Україні

Параметр	Е-консультації	Е-опитування
Призначення	Збір детальних пропозицій до проєктів рішень	Швидкий збір загальної думки, тестування ідей
Формальність	Висока (звіт, аналіз пропозицій обов'язковий)	Середня/низька (рекомендаційний характер)
Платформи	consult.e-dem.ua, Взаємодія, сайти органів влади	«Дія», Е-DEM (опитування), сайти ОМС
Кількість (приблизно)	>4 458 (Е-DEM) + національні	>2 839 (Е-DEM) + десятки в «Дії» (млн учасників)
Тривалість	15-30+ днів	Кілька днів – тиждень
Врахування результатів	Обов'язковий аналіз і звіт	Часто для формування політики, не завжди обов'язково
Приклади тем (2024–2025)	Стратегії розвитку громад, антикорупційні програми	Пільги ветеранам, ставлення до свят, бізнес-настрої

**Джерело: систематизовано автором*

Електронне голосування (е-голосування) - це процес подання виборчого голосу за допомогою електронних засобів, таких як комп'ютери, мобільні пристрої, термінали чи інтернет-системи. Воно може відбуватися безпосередньо на дільницях із спеціальним обладнанням або дистанційно через Інтернет [6]. Іншими словами, е-голосування передбачає заміну фізичного позначення паперового бюлетеня на електронний формат, де громадяни використовують цифрові системи для подання, підрахунку та реєстрації голосів під час виборів [159].

Рисунок 1.7. Механізм втілення бюджету участі в Україні

**Джерело: складено автором за [151]*

Насамперед варто відзначити різноманітність форм е-голосування, найпоширенішою з яких є інтернет-голосування (i-voting). Воно дозволяє виборцю віддати голос з будь-якої точки світу через Інтернет після автентифікації, зазвичай за допомогою цифрової ID-картки.

В окремих країнах застосовуються системи голосування через електронні термінали (e-voting machines), зокрема пристрої DRE (Direct Recording Electronic), розміщені на дільницях для введення вибору. Іншим поширеним

різновидом є біометричне та смарткарткове голосування, де ідентифікація виборця відбувається за біометричними даними (відбитки пальців чи розпізнавання обличчя) або електронною ID-карткою [41].

Варто зауважити, що у 19 країнах ЄС діє поштове голосування, а інтернет-голосування - у Франції та Естонії (з-поміж членів Євросоюзу).

Е-звернення (електронні звернення громадян) є одним з базових інструментів е-комунікації та контролю в системі електронної демократії України. Це різновид письмового звернення громадян до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ чи посадових осіб, що подається виключно в електронній формі через Інтернет або засоби електронного зв'язку.

В Україні реалізація електронних звернень охоплює національний і місцевий рівні. На національному рівні вони доступні через офіційні сайти органів влади. На місцевому рівні ключовою є Єдина платформа місцевої електронної демократії E-DEM (модулі «Відкрите місто») або прями форми на сайтах громад.

Е-спільноти - це віртуальні платформи або цифрові простори (форуми, групи в соцмережах, спеціалізовані портали), де громадяни об'єднуються для обговорення суспільних питань, обміну досвідом, формування громадської думки, самоорганізації та горизонтальної комунікації. Вони сприяють горизонтальній демократії - без посередництва влади, але можуть впливати на політичний порядок денний (через петиції, ініціативи чи медіа).

Е-посередництво - використання інформаційно-комунікаційних технологій для пошуку способів вирішення спорів без фізичної присутності сторін (електронні інструменти слугують посередниками). Це досудове врегулювання конфліктів (цивільних, адміністративних, трудових) через онлайн-платформи, чати, відеоконференції чи автоматизовані системи.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що на практиці в Україні домінують інструменти е-участі та е-комунікації на місцевому рівні: платформа E-DEM інтегрує е-петиції, е-консультації, бюджети участі, е-

звернення та елементи е-спільнот. Національний рівень посилюється через «Дію» та портали органів влади.

Водночас інструменти е-голосування та е-референдумів залишаються перспективними, але не реалізованими через воєнний стан, високі кіберризики та конституційні обмеження. Е-посередництво та е-спільноти розвиваються повільніше, але набувають значення для горизонтальної демократії та досудового врегулювання в умовах війни.

Тобто, інструменти електронної участі громадян мають складати сукупність таких складових елементів, як: електронне інформування (е-інформування), електронні консультації (е-консультації) та електронне прийняття рішень (е-рішення).

1.3. Світовий досвід впровадження та використання інструментів електронної демократії

Організація Об'єднаних Націй кожні два роки видає глобальний звіт про розвиток електронного урядування у світі - United Nations E-Government Survey [42]. Це дослідження оцінює стан цифрового врядування в усіх 193 державах-членах ООН, визначає лідерів за індексом розвитку електронного урядування (EGDI) та індексом електронної участі (EPI), аналізує ключові тенденції в технологіях, інституціях та інструментах е-демократії. У розділі 2 (п.п. 2.1.) дисертаційної роботи наведено аналітичні оцінки відповідних індексів в розрізі світових лідерів та географічних сусідів України.

Так, в останньому звіті (2024 р.) [42] лідерами за загальним EGDI (Індекс розвитку електронного урядування) стали Данія (0,9847), Естонія (0,9727) та Сінгапур (0,9691). За індексом EPI (електронної участі) топ-позиції посідають Данія та Японія (по 0,9863), Україна (0,9726), Естонія, Ісландія, Німеччина, Велика Британія, Саудівська Аравія, Республіка Корея та Сінгапур.

Данія посідає перше місце серед країн-лідерів за результатами United Nations E-Government Survey 2024 [42], де вона отримала найвищий бал за

індексом розвитку електронного урядування (EGDI – 0,9847). Цей статус країна утримує вже четвертий раз поспіль (2018 р., 2020 р., 2022 р., 2024 р.).

У 2006 році Міністерство науки, технологій та інновацій Данії провело національний моніторинг доступності державних вебсайтів, виявивши суттєві бар'єри для електронного доступу. Це стало поштовхом до масштабних реформ: з січня 2007 року запрацював громадський портал Borger.dk - єдина точка входу до електронних послуг державного сектору на всіх рівнях (місцевому, регіональному та національному) [152]. Зокрема, він утримується Датським цифровим агентством і функціонує у співпраці між державою, Асоціацією місцевих органів влади (KL) та данськими регіонами.

Borger.dk містить тексти та самообслуговування за 17 загальними темами. Вони розподілені наступним чином: сім'я та діти, школа та освіта, здоров'я та хвороби, люди похилого віку, гандикап, робота, допомога з безробіття, відпустка, економіка, податки, пенсія та достроковий вихід на пенсію, житло та переїзд, навколишнє середовище та енергетика, транспорт, дорожній рух, подорожі, данці за кордоном, іноземці в Данії, суспільство та права, поліція, судова система, оборона, культура та дозвілля, інтернет та безпека.

Особлива увага приділяється телемедицині, цифровим рішенням для людей з інвалідністю (дистанційне керування освітленням, опаленням, регулювання меблів тощо) та інноваціям у догляді за хронічно хворими (відеоконференції замість госпіталізації). Запроваджено обов'язкову електронну пошту, самообслуговування онлайн, цифрові засоби навчання, безкоштовний доступ до державних даних, обов'язкове електронне виставлення рахунків для постачальників державним органам.

У Данії також діють наступні портали та сервіси:

MitID - національна система електронної ідентифікації та цифрового підпису, що забезпечує безпечний вхід до всіх публічних і багатьох приватних сервісів (онлайн-банкінг, податки, страхування, пенсії тощо). Складається з пароля та коду з карти, працює з будь-якого пристрою [75];

Digital Post - обов'язкова цифрова поштова скринька для повідомлень від держави. Згідно з чинним законодавством, усі громадяни Данії віком від 15 років автоматично отримують персональну цифрову поштову скриньку, через яку здійснюється офіційний обмін інформацією з державними установами. Використання *Digital Post* є обов'язковим, а громадяни зобов'язані регулярно перевіряти надходження повідомлень, оскільки вони містять юридично значущу інформацію, пов'язану з ключовими аспектами життя: зарахуванням до навчальних закладів, призначенням місця в дитячих установах, викликом на медичний огляд, рішеннями щодо соціальних виплат, податковими повідомленнями тощо [75]. Для осіб, які з об'єктивних причин (наприклад, через відсутність доступу до інтернету, обмежені цифрові навички, інвалідність чи інші обставини) не можуть користуватися цифровою поштою, передбачено право на звільнення від обов'язку. У таких випадках державні органи продовжують надсилати кореспонденцію в паперовому вигляді через традиційну поштову службу;

NemKonto - обов'язковий банківський рахунок для всіх державних виплат (з урахуванням соціальних внесків), що усуває чеки та готівку [74].

Virk.dk - портал для бізнесу з понад 200 електронними формами, автоматизованими процесами та персоналізованими кабінетами. Важливим аспектом є персоналізація робочого простору користувача: система автоматично генерує в особистому кабінеті лише ті форми та запити, що відповідають галузевій специфіці підприємства. Такий підхід дозволяє оптимізувати документообіг, нівелюючи потребу в опрацюванні нерелевантних інформаційних масивів [120];

NemHandel - сервіс для електронного обміну рахунками та транзакціями з державою (використовується понад третинною підприємств). Функціональні можливості portalу охоплюють автоматизацію виставлення рахунків, здійснення фінансових транзакцій та адміністрування податкових платежів у режимі реального часу. Попри зовнішню подібність інтерфейсу до стандартних поштових клієнтів, система забезпечує високий рівень

кібербезпеки завдяки використанню сучасних протоколів шифрування персональних даних. Архітектура NemHandel побудована на засадах відкритого програмного коду та міжнародних стандартів, що дозволило Данії стати ключовим учасником масштабного пілотного проекту Європейської Комісії PERPOL [29] та інші.

Данія має 98 муніципалітетів та 5 регіонів, що мають децентралізовану систему влади. Місцева влада несе відповідальність за основні публічні послуги, такі як освіта, соціальна допомога та транспорт. У Данії досить високий рівень довіри серед громадян до місцевих органів влади, що сприяє їх активній участі у процесах прийняття рішень.

Серед важливих місцевих ініціатив можна виділити:

платформу *Vlib Nørt* у Копенгагені, яка дозволяє мешканцям міста висловлювати свої ідеї та пропозиції щодо змін у міських проєктах;

онлайн обговорення бюджету в Орхусі, що дозволяє громадян бути більш залученими до фінансового планування та контролю видатків;

участь у «*smart-city*» програмах через цифрові опитування, що дозволяє громадянам впливати на розвиток інфраструктури та міське середовище.

Естонія, як пострадянська країна, є світовим лідером цифрового врядування (2-ге місце за EGDI 2024 року - 0,9727). Стратегія розвитку інформаційного суспільства узгоджена з стандартами ЄС і базується на принципах інклюзивності, захисту даних, співпраці держави та приватного сектору.

Правова основа включає закони про захист персональних даних (1996 р.), реєстр населення, створення RISO (2000 р.), відкритість інформації, створення пунктів вільного Інтернету (2001 р.), е-вибори, створення «вікна у світ» (2002 р.), публічну інформацію (2001), електронні комунікації (2005), X-Road (децентралізована система обміну даними) та інші.

Урядовий портал [147] забезпечує доступ до: проактивних послуг (зміна імені, пенсія, народження дитини, вступ в шлюб, смерть близької людини, отримати статус волонтера тощо), послуг приватної особи (лікарські рецепти,

декларації про доходи, медичне страхування, нотаріальне оформлення документів тощо), послуг для бізнесу (операції з листами непрацевдатності, нарахування відпускних, медичне страхування працівників тощо). Тобто, портал організований за тематичними розділами (життєвими подіями та категоріями), що дозволяє громадянам, резидентам та е-резидентам швидко знаходити та отримувати послуги без необхідності знати, до якої саме установи звертатися.

Перелік основних категорій послуг на порталі Естонії:

1. *Безпека та державна оборона.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з питаннями громадської безпеки, охорони правопорядку, надзвичайних ситуацій, а також воєнним обов'язком та участю в обороні держави. Основні послуги: подання заяви до поліції (e-Police), отримання витягів з реєстрів поліції та довідок про несудимість, реєстрація зброї та дозвіл на її носіння, перевірка статусу військовозобов'язаного, подання заяви на альтернативну цивільну службу, реєстрація на добровільну участь у державній обороні (Kaitseliit), оновлення даних військового обліку, інформація про призов, відстрочки та надзвичайні ситуації.

2. *Громадянство, міграція, послуги закордонних представництв.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з отриманням паспорту громадянина країна, реєстрацією місця проживання, зміною громадянства, отриманням віз, дозволів на проживання, бронюванням місця в черзі при перетині кордону, оформленням декларації пасажира тощо. Основні послуги: подання заяви на громадянство або вихід з громадянства, реєстрація/зміна місця проживання, оформлення дозволів на тимчасове або постійне проживання, візові запити, послуги консульств (e-Consulate), реєстрація e-Residency (цифрове громадянство для іноземців), бронювання черги на кордоні (e-Queue), подання декларації пасажира, витяги з реєстру населення тощо.

3. *Освіта та наукова діяльність.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з навчанням, іспитами, сертифікацією кваліфікацій, стипендіями та

науковою діяльністю. Основні послуги: перегляд результатів іспитів та атестатів, доступ до даних e-School (електронний щоденник), реєстрація на курси та програми навчання, подання заяв на стипендії та наукові гранти, підтвердження кваліфікацій та дипломів, доступ до реєстрів вищої освіти, замовлення довідок про освіту.

4. *Здоров'я*. Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з медичним обслуговуванням, рецептами, страхуванням та даними про здоров'я. Основні послуги: перегляд та замовлення електронних рецептів (e-Prescription), отримання сертифікатів тимчасової непрацездатності, замовлення Європейської картки медичного страхування, доступ до Національного електронного реєстру здоров'я, запис на прийом до лікаря, перегляд медичних записів та історії хвороб, перевірка страхового статусу.

5. *Мої документи*. Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з особистими документами, їх замовленням, переглядом та оновленням даних. Основні послуги: перегляд та замовлення ID-картки, паспорта, водійських прав, фото для документів, витяги з реєстрів, зміна персональних даних у паспорті та реєстрах, перевірка статусу документів.

6. *Сім'я та я*. Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з сімейними подіями, реєстрацією життєвих подій та особистими правами. Основні послуги: реєстрація шлюбу/розлучення (включаючи e-divorce), реєстрація народження/смерті, встановлення батьківських прав, витяги з реєстру населення, зміна імені/статі, дані про сімейні зв'язки.

7. *Робота та трудові відносини*. Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з працевлаштуванням, безробіттям, трудовим стажем та компенсаціями. Основні послуги: реєстрація як безробітного, подання заяв на виплати допомоги, перегляд даних про трудовий стаж, подання податкових декларацій на доходи від роботи, отримання компенсацій.

8. *Пенсії, соціальні послуги та допомоги*. Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з пенсійним забезпеченням, соціальними виплатами та пільгами. Основні послуги: калькулятор пенсій, подання заяв на

пенсію/допомоги, оформлення соціальних послуг, пільги для сімей, людей з інвалідністю, багатодітних сімей.

9. *Гроші, майно та власність.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з фінансами, податками, нерухомістю та спадщиною. Основні послуги: подання податкових декларацій (e-Tax), перегляд майна в земельному кадастрі, реєстрація нерухомості, оформлення спадщини, доступ до банківських послуг.

10. *Транспорт та рух.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з транспортними засобами, водінням та дорожнім рухом. Основні послуги: реєстрація транспортних засобів, проходження техогляду, оплата/оскарження штрафів, перегляд водійських прав, послуги паркування (m-Parking).

11. *Навколишнє середовище та сільське господарство.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з екологією, будівництвом та сільським господарством. Основні послуги: подання заяв на дозволи на будівництво, доступ до екологічних даних, перегляд лісових реєстрів, оформлення сільськогосподарських субсидій.

12. *Культура, спорт та дозвілля.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані з культурними заходами, спортом та вільним часом. Основні послуги: реєстрація на культурні заходи, доступ до бібліотечних послуг, подання заяв на спортивні гранти.

13. *Структури державної влади та канали зв'язку.* Цей розділ об'єднує електронні послуги, пов'язані зі зверненнями до влади, петиціями та контролем даних. Основні послуги: подання звернень до уряду, електронні петиції, контакт з посадовцями, моніторинг запитів даних (Data Tracker - хто і коли отримав ваші персональні дані).

14. *Бізнес та підприємництво.* Цей розділ об'єднує електронні послуги для підприємців та компаній. Основні послуги: заснування компанії онлайн (e-Business Register), подання звітів та податків, отримання дозволів, найм працівників, e-Invoicing (електронне фактурування).

Отримати всі ці послуги можливо практично без фізичного відвідування установ.

Ключовий елемент системи цифрового врядування - X-Road, що забезпечує безпечний, шифрований обмін даними між установами. З 2002 року видаються ID-картки (з мобільним ID), які замінюють паспорт, водійські права, банківські картки, проїзді документи тощо. З 2000 року уряд працює в безпаперовому режимі, засідання проводяться онлайн з можливістю спостереження в реальному часі.

Японія стабільно входить до лідерів за індексом електронної участі (EPI 0,9863 у 2024 році). Країна розвиває відкриту та зручну систему онлайн-взаємодії між державою та громадянами, що забезпечує ефективний діалог і сприяє національному розвитку.

З 2008 року активно впроваджується електронний парламент: закупівля планшетів, встановлення Wi-Fi у залах засідань, розробка спеціального програмного забезпечення. Для стійкості до природних катастроф створено «віртуальну хмару» з резервними ресурсами, що гарантує безперервність роботи («Цілорічний парламент»). Тобто, у країні, що постійно стикається з землетрусами, цунамі та іншими природними катаклізмами, парламентська система була переведена на розподілену хмарну інфраструктуру з повним резервуванням даних, трансляцій засідань та доступу депутатів і громадян через особисті пристрої або публічні термінали. Це дозволило забезпечити безперервність законотворчого процесу, прозорість та можливість подання пропозицій навіть за повного фізичного руйнування будівлі парламенту. При чому, громадяни мають доступ до сесій через особисті пристрої або публічні термінали, можуть переглядати трансляції, подавати питання, коментарі та пропозиції. Звіти депутатів подаються виключно в електронному вигляді, що підвищує прозорість.

Офіційний сайт Прем'єр-міністра [110] демонструє інструменти е-демократії: розділи з діяльністю ПМ, виступами, прес-конференціями, ключовими ініціативами, списком уряду, новинами та панеллю швидкого

зворотного зв'язку. На сайті є навіть сторінка для дітей, яка пропонує знайомство з резиденцією та діяльністю Прем'єр-міністра Японії. Громадяни активно взаємодіють через соціальні мережі офісу Прем'єр-міністра.

З 2016 року активне виборче право поширюється на осіб від 18 років (раніше - від 20), зокрема з цього періоду вступила в силу законодавча ініціатива щодо проведення електронного голосування. Варто зауважити, що запровадження і-voting тестувалося в окремих округах, але після інцидентів (відключення електроенергії) скасовано на національному рівні - голосування проводиться паперовими бюлетенями. Однак у м. Цукуба (відомому як тестовий полігон інновацій) у 2022 році провели віртуальні вибори з використанням смартфонів та системи My Number для верифікації. Місто планувало провести повноцінні онлайн-вибори мера та ради у 2024 році. Проте, останні відбулись традиційно (паперові бюлетені на дільницях).

Нова Зеландія - конституційна монархія з парламентською системою правління. Нова Зеландія послідовно демонструє високий рівень розвитку за всіма компонентами індексу електронної участі (EPI), що свідчить про зрілість її системи е-демократії. Інструменти електронного урядування в країні утворюють інтегровану екосистему, яка забезпечує тісний зв'язок громадян з процесами прийняття рішень і сприяє відчуттю причетності до державного управління.

Одним із ключових елементів електронної демократії є електронний парламент (e-Parliament). Це використання інформаційно-комунікаційних технологій парламентом, депутатами та державними службовцями для підвищення прозорості, доступності та підзвітності законотворчого процесу. Офіційний сайт парламенту Нової Зеландії [32] слугує центральним майданчиком, де розміщено особисті сторінки всіх депутатів з контактними даними та посиланнями на їхні профілі в соціальних мережах. Громадяни можуть подавати електронні петиції через спеціальну платформу [31], де будь-яка особа (включаючи організації) може ініціювати звернення до Палати представників щодо питань державної політики, законодавства чи приватних

справ. Петиція має відповідати встановленим правилам і збирати підписи онлайн.

Головний урядовий портал www.govt.nz об'єднує інформацію та послуги за тематичними блоками: імміграція, податки, освіта, робота, здоров'я, сім'я та друзі, права споживачів, житло та майно, транспорт, відпочинок та довілля, правосуддя, взаємодія з урядом, історія, культура, спадщина тощо. Кожен розділ містить чіткі алгоритми дій, відповіді на поширені запитання та форму зворотного зв'язку для оцінки корисності та подання пропозицій щодо вдосконалення.

Портал пропонує прямі звернення до уряду, доступ до реєстрів установ, реєстрацію для голосування, подання скарг на державні інституції, отримання консультацій та навіть оформлення онлайн-дозволів (наприклад, на шлюб).

Важливою платформою є Elections New Zealand [12], яка слугує основним джерелом інформації про виборчий процес: процедури голосування, пошук дільниць (включаючи закордонні), отримання картки EasyVote для спрощення голосування, деталі про кандидатів та партії. Сайт забезпечує високу прозорість і доступність виборчої інформації.

Загалом система Нової Зеландії характеризується високим рівнем відкритості, ефективним зворотним зв'язком і орієнтацією на громадянина, що сприяє реальній участі в управлінні.

Згідно звіту ООН «E-Government Complete Survey 2024» [42], Сінгапур знаходиться на третьому місці у світовому рейтингу розвитку електронного урядування.

Уряд Сінгапуру консолідував усю офіційну інформацію та державні послуги на єдиному порталі www.gov.sg, який функціонує як центральний шлюз до цифрового врядування [73]. Портал створено у 1995 році, а у 2004 році до нього інтегровано ключові платформи eCitizen (для громадян) та EnterpriseOne (для бізнесу), що забезпечило єдину точку доступу до послуг на всіх рівнях влади. Адміністративне управління порталом здійснює Національний маркетинговий відділ Міністерства інформації, комунікацій та

мистецтв. Концептуальна ідея полягає у створенні максимально простого, інтуїтивно зрозумілого та ненавантаженого інтерфейсу, що дозволяє користувачам швидко знаходити необхідну інформацію та послуги без зайвої складності.

Надання електронних послуг базується на системі SingPass (Singapore Personal Access) - єдиній безпечній ідентифікації для авторизації та платежів. Портал myecitizen.sg пропонує персоналізовані сповіщення (MyeCitizen alerts), послуги з переїзду (Moving House), підготовки до подорожей (Travel Buddy), оплати штрафів, податків, ліцензій через систему FlexiPay.

Електронні послуги для бізнесу включають доступ до законодавства, видачу ліцензій, статистику, податкові декларації, реєстрацію компаній, тендери (GeBIZ), інтелектуальну власність та багато іншого.

Усі урядові сайти (з доменом gov.sg) забезпечують обов'язковий зворотний зв'язок. З 2006 року діє портал REACH з єдиною формою зворотного зв'язку для пропозицій щодо політики. Портал Офісу Прем'єр-міністра дозволяє висловлювати ідеї щодо покращення послуг.

Узагальнення світового досвіду країн лідерів у впровадження інструментів електронної демократії дозволяє їх систематизувати у вигляді табл. 1.6.

На основі проведеного порівняльного аналізу можна виокремити три теоретичні моделі функціонування механізмів е-демократії в країнах-лідерах:

Скандинавська інклюзивно-обов'язкова модель (Данія). Інструменти е-демократії в цій моделі мають проактивний характер: держава автоматично інформує громадян про ключові життєві події, сповіщає про необхідність дій і пропонує готові рішення. Участь громадян забезпечується через обов'язкове самообслуговування, що мінімізує бюрократичні бар'єри та максимізує охоплення населення. Модель спирається на високий рівень довіри до держави, розвинену цифрову інфраструктуру та сильну соціальну політику, спрямовану на інклюзію вразливих груп

Таблиця 1.6. Порівняльна характеристика інструментів електронної демократії в країнах-лідерах

Країна	Ключові інструменти участі	Сильні сторони	Теоретичні обмеження / ризики
Данія	Digital Post, MitID, NemKonto, Borger.dk, Virk.dk	Обов'язковість, проактивність, інклюзивність	Цифрова нерівність серед літніх людей
Естонія	X-Road, ID-картка, e-Residency, i-Voting	Децентралізований обмін даними, e-Residency	Залежність від однієї технологічної платформи
Сінгапур	SingPass, myecitizen.sg, REACH, GeBIZ	Єдиний портал, інтеграція з бізнесом	Авторитарний контекст участі
Японія	My Number, e-Parliament, віртуальна хмара	Стійкість до катастроф, трансляції сесій	Обмежене i-voting на національному рівні
Нова Зеландія	e-Parliament, govt.nz, Elections NZ, петиції	Відкритий зворотний зв'язок, петиції	Низька конверсія петицій у реальні рішення

Джерело: систематизовано автором за [42]

Балтійська децентралізована модель (Естонія). Ця модель передбачає максимальну автономію установ при одночасній повній інтегрованості систем. Громадяни отримують доступ до проактивних послуг, а також до інструментів прямої участі (е-петиції, i-voting). Естонія першою у світі запровадила програму e-Residency, що розширює поняття громадянства за межі фізичної присутності.

Азійська інтегрована модель (Сінгапур, Японія, Нова Зеландія). Участь громадян реалізується через інтеграцію вертикальних та горизонтальних механізмів: обов'язковий зворотний зв'язок на всіх урядових сайтах, спеціалізовані платформи для петицій, консультацій та громадських обговорень. Модель акцентує увагу на прозорості, стійкості до зовнішніх викликів та тісній взаємодії з бізнес-сектором. Громадяни залучаються до формування порядку денного, але кінцеве рішення залишається за владою

Проведений аналіз світового досвіду дозволяє стверджувати, що ефективна електронна демократія базується на трьох універсальних

принципах: обов'язковості цифрових каналів, єдиній безпечній ідентифікації та обов'язковому зворотному зв'язку.

Варто зауважити, що для України найбільш адаптивною є гібридна модель, яка поєднує балтійську децентралізацію даних (для безпеки) та скандинавську проактивність (для залучення соціально вразливих груп, особливо в умовах воєнного стану). Важливим є впровадження механізмів цифрової резильєнтності державних інституцій, як здатності системи публічного управління зберігати функціональність, легітимність та безперервність механізмів електронної демократії в умовах екстремальних зовнішніх шоків.

Висновки до розділу 1:

1. У дослідженні встановлено, що електронна демократія (е-демократія) є фундаментальною категорією сучасних теорій публічного управління, яка відображає трансформацію класичної представницької моделі народовладдя в умовах інформаційного суспільства шляхом інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у механізми делегування, контролю та безпосередньої участі громадян.

2. Визначено сутність е-демократії як багатовимірною явища, що поєднує праксеологічний, контрольний, комунікаційний та партисипативно-управлінський підходи, і забезпечує перехід від періодичного виборчого делегування до інтерактивної, прозорої та підзвітної взаємодії між владою та громадянським суспільством.

3 Систематизовано термінологічний апарат споріднених понять («цифрова демократія», «кібердемократія», «віртуальна демократія», «онлайн-демократія», «мережева демократія») за критеріями основного фокусу, технологічної бази та історичного періоду активності, що дозволило обґрунтувати е-демократію як найбільш містку та базову категорію.

4. Обґрунтовано принципову відмінність електронної демократії від електронного урядування (електронного врядування) та систематизовано чотири наукові підходи до їх співвідношення (конвергенційний, послідовний, інструментальний, критичний), підкресливши політико-партисипативний характер е-демократії на противагу адміністративно-сервісній орієнтації е-урядування.

5. Доведено доцільність застосування комплексного міждисциплінарного підходу до аналізу е-демократії через тривимірну матрицю (технологічний, інституційний та діяльнісний виміри), що дозволяє всебічно розкрити її роль як динамічного механізму інтеграції цифровізації та народовладдя в сучасній системі публічного управління.

6. Систематизовано інструменти електронної демократії за чотирма функціональними групами: е-участь (партисипативні), е-голосування (виборчі), е-комунікація та контроль, що дозволило чітко розмежувати їх призначення, рівень впливу на владні рішення та особливості практичної реалізації в українських умовах.

7. Доведено, що ключовим критерієм ефективності інструментів е-демократії є їх здатність гармонізувати політичний попит (суспільні інтереси, очікування та ініціативи) з політичною пропозицією (нормативно-правовими актами, стратегічними рішеннями та державними сервісами).

8. Концептуалізовано світовий досвід впровадження інструментів електронної демократії через виокремлення трьох базових моделей: скандинавської інклюзивно-обов'язкової (проактивність та висока довіра), балтійської децентралізованої (безпечний обмін даними та повна цифрова ідентифікація) та азійської інтегрованої (стійкість інфраструктури та обов'язковість зворотного зв'язку). Це дозволило визначити універсальні детермінанти успіху цифрових трансформацій: безпечну ідентифікацію користувачів, відкритість державних даних та правову обов'язковість розгляду електронних ініціатив громадян.

9. Обґрунтовано доцільність впровадження гібридної моделі електронної демократії в Україні, яка має інтегрувати архітектурну стійкість балтійських систем із проактивною соціальною орієнтацією скандинавських практик. Акцентовано на необхідності розвитку цифрової резильєнтності як здатності системи публічного управління зберігати функціональність, легітимність та безперервність каналів взаємодії влади і суспільства в умовах екстремальних зовнішніх шоків, зумовлених воєнним станом та глобальними безпековими викликами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Міжнародні рейтингові оцінки розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства як індикатори ефективності механізмів електронної демократії в Україні

Сучасні міжнародні рейтингові оцінки розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства є ключовими індикаторами ефективності механізмів електронної демократії в Україні. Як зазначають автори досліджень [43], на підставі аналізу сайтів міжнародних організацій [7;8;10-11;13-24;27;28;33-37] найпопулярнішими та найбільш репрезентативними є рейтинги, побудовані на основі таких індексів:

UN Global E-Government Development Index (EGDI);

E-Participation Index (EPI);

Global Innovation Index (GII);

Global Connectivity Index (GCI, Huawei);

Global Competitiveness Index – GCI;

IMD World Digital Competitiveness Index (WDCI);

Digital Economy and Society Index (DESI);

ICT Development Index (IDI);

Networked Readiness Index (NRI) та інші.

Варто зауважити, що Україна представлена в більшості міжнародних рейтингових індексах, що характеризують розвиток електронного урядування, цифрової економіки, інформаційного суспільства та конкурентоспроможності. Зокрема, період представництва свідчить про довготривалу інтеграцію України в міжнародні рейтингові системи - більшість індексів включають дані про Україну з 2002-2007 років (табл. 2.1.).

Одним із найбільш надійних і авторитетних джерел інформації про рівень розвитку електронного урядування у світі є звіти Департаменту ООН з економічних та соціальних питань (UNDESA). Саме цей підрозділ ООН, починаючи з 2001 року, координує глобальні зусилля зі збору та аналізу даних, щорічно (а згодом - раз на два роки) оцінюючи ефективність електронного урядування в кожній країні-члені ООН. Оцінка охоплює якість надання державних послуг, інноваційні підходи та загальний прогрес у цифровізації суспільно-політичних систем.

Таблиця 2.1. Аналіз рейтингових індексів розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства та представництво України в них (станом на грудень 2025 року)

Назва індексу	Популярність індексу (кількість згадувань при здійсненні запитів на сайтах пошукової системи Google в мережі Інтернет), тис. од.	Представництво України (+;-)	Період представництва нашої держави (з якого року)
UN Global E-Government Development Index (EGDI)	185000	+	з 2003 року
E-Participation Index (EPI)	68000	+	з 2003 року
Global Innovation Index (GII)	457 000	+	з 2007 року
Global Connectivity Index (GCI, Huawei)	42000	+	з 2015 року
Global Competitiveness Index – GCI	1250000	+	з 2004 року (у сучасній формі - з 2018 року)
IMD World Digital Competitiveness Index (WDCI)	16600	+	з 2014 року
Digital Economy and Society Index (DESI)	107000	-	У 2023 році затверджена методологія
ICT Development Index (IDI)	70700	+	з 2002 року
Networked Readiness Index (NRI)	897	+	з 2002 року

**Джерело: складено за даними пошукової системи Google*

З 2003 року основним інструментом вимірювання є *Індекс розвитку електронного урядування* (E-Government Development Index - EGDI), який оцінює рівень розвитку електронного урядування в 193 державах-членах Організації Об'єднаних Націй.

Індекс розраховується як рівноважена середня арифметична трьох нормалізованих компонентів:

Індексу онлайн-послуг (Online Service Index, OSI), що оцінює обсяг, якість та інституційну підтримку національних веб-порталів і цифрових сервісів (включаючи субіндекси інституційної бази, надання послуг, контенту, технологій та електронної участі);

Індексу телекомунікаційної інфраструктури (Telecommunication Infrastructure Index, ТІ), заснованого на даних Міжнародного союзу електрозв'язку щодо проникнення інтернету, мобільного зв'язку, широкосмугового доступу та його доступності;

Індексу людського капіталу (Human Capital Index, НСІ), що базується переважно на даних ЮНЕСКО про рівень грамотності, охоплення освітою та, з 2024 року, на додатковому субіндексі грамотності в електронному урядуванні (e-government literacy) [10].

Таким чином, показник слугує відносним рейтингом ефективності національних урядів у порівнянні один з одним, враховуючи як пропозицію онлайн-послуг, так і фактори доступу та інклюзії громадян.

Таблиця 2.2. Рейтинг світових лідерів за індексом EGDI, 2018-2024 рр.

№з/п	Країни	2018	2020	2022	2024	Зміна (+;-)	Місце в рейтингу 2024
1	Данія	0,9150	0,9758	0,9717	0,9847	0,07	1
2	Естонія	0,8486	0,9473	0,9393	0,9727	0,12	2
3	Сінгапур	0,8812	0,9150	0,9133	0,9691	0,09	3
4	Республіка Корея	0,9010	0,9560	0,9529	0,9679	0,07	4
5	Ісландія	0,8316	0,9101	0,9410	0,9671	0,14	5

Продовження табл. 2.2.

6	Саудівська Аравія	0,7119	0,7991	0,8539	0,9602	0,25	6
7	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	0,8999	0,9358	0,9138	0,9577	0,06	7
8	Австралія	0,9053	0,9432	0,9405	0,9577	0,05	8
9	Фінляндія	0,8815	0,9452	0,9533	0,9575	0,08	9
10	Нідерланди	0,8757	0,9228	0,9384	0,9538	0,08	10
11	Об'єднані Арабські Емірати	0,8295	0,8555	0,9010	0,9533	0,12	11
12	Німеччина	0,8765	0,8524	0,8770	0,9382	0,06	12
13	Японія	0,8783	0,8989	0,9002	0,9351	0,06	13
14	Швеція	0,8882	0,9365	0,9410	0,9326	0,04	14
15	Норвегія	0,8557	0,9064	0,8879	0,9315	0,08	15
16	Нова Зеландія	0,8806	0,9339	0,9432	0,9265	0,05	16
17	Іспанія	0,8415	0,8801	0,8842	0,9206	0,08	17
18	Бахрейн	0,8116	0,8213	0,7707	0,9196	0,11	18
19	Сполучені Штати Америки	0,8769	0,9297	0,9151	0,9195	0,04	19
20	Ірландія	0,8287	0,8433	0,8567	0,9138	0,09	20
21	Литва	0,7534	0,8665	0,8745	0,9110	0,16	21
22	Австрія	0,8301	0,8914	0,8801	0,9065	0,08	22
23	Швейцарія	0,8520	0,8907	0,8752	0,9004	0,05	26
24	Латвія	0,6996	0,7798	0,8599	0,8852	0,19	29
25	Україна	0,6165	0,7119	0,8029	0,8841	0,27	30
26	Чилі	0,7350	0,8259	0,8377	0,8827	0,15	31
27	Хорватія	0,7018	0,7745	0,8106	0,8818	0,18	32
28	Словенія	0,7714	0,8546	0,8781	0,8759	0,10	33
29	Франція	0,8790	0,8718	0,8832	0,8744	0,00	34
30	Китай	0,6811	0,7948	0,8119	0,8718	0,19	35
31	Греція	0,7833	0,8021	0,8455	0,8674	0,08	36
32	Польща	0,7926	0,8531	0,8437	0,8648	0,07	37
33	Кіпр	0,7736	0,8731	0,8660	0,8619	0,09	38
34	Сербія	0,7155	0,7474	0,8237	0,8618	0,15	39
35	Південна Африка	0,6618	0,6891	0,7357	0,8616	0,20	40
36	Оман	0,6846	0,7749	0,7834	0,8576	0,17	41
37	Аргентина	0,7335	0,8279	0,8198	0,8573	0,12	42
38	Ліхтенштейн	0,8204	0,8359	0,8685	0,8528	0,03	44
39	Люксембург	0,8334	0,8272	0,8675	0,8466	0,01	45
40	Монголія	0,5824	0,6497	0,7209	0,8457	0,26	46

*Джерело: складено за даними [10]

У табл. 2.2. наведено рейтинг провідних країн світу за Індексом розвитку електронного урядування (EGDI) ООН за період 2018-2024 років. Лідером стабільно залишається Данія, яка у 2024 році досягла значення 0,9847, що є одним із найвищих показників за всю історію спостережень, демонструючи мінімальну, але послідовну позитивну динаміку (+0,07 з 2018 року). Друге та третє місце посідають Естонія (0,9727) та Сінгапур (0,9691), причому обидві країни показали суттєвий прогрес - Естонія зросла на 0,12, а Сінгапур на 0,09.

У топ-5 також увійшли Республіка Корея (0,9679) та Ісландія (0,9671), остання з яких відзначилася найбільшим відносним приростом серед лідерів (+0,14). Значний стрибок продемонструвала Саудівська Аравія, яка увійшла до топ-6 з показником 0,9602 та приростом 0,25, що свідчить про інтенсивні інвестиції в цифрову трансформацію в регіоні Близького Сходу. Європейські країни домінують у верхній частині таблиці (Данія, Естонія, Ісландія, Велика Британія, Фінляндія, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Норвегія, Іспанія), разом з азійськими лідерами (Сінгапур, Республіка Корея, ОАЕ, Японія, Бахрейн) та представниками Океанії (Австралія, Нова Зеландія).

Особливу увагу привертає динаміка України, яка продемонструвала найвищий абсолютний приріст у таблиці (+0,27), піднявшись до значення 0,8841 та 30-го місця у 2024 році, що відображає прискорення цифровізації державних послуг попри складні зовнішні обставини та обмеження військового стану. Високі темпи зростання також зафіксовано у Латвії (+0,19), Литви (+0,16), Китаю (+0,19), Монголії (+0,26), Хорватії (+0,18) та Південної Африки (+0,20). Варто відзначити, що низка розвинених країн (Франція, Швейцарія, Люксембург, Ліхтенштейн) показали мінімальну зміну або навіть стагнацію, що може свідчити про досягнення плато в розвитку e-government за поточними методологічними критеріями ООН.

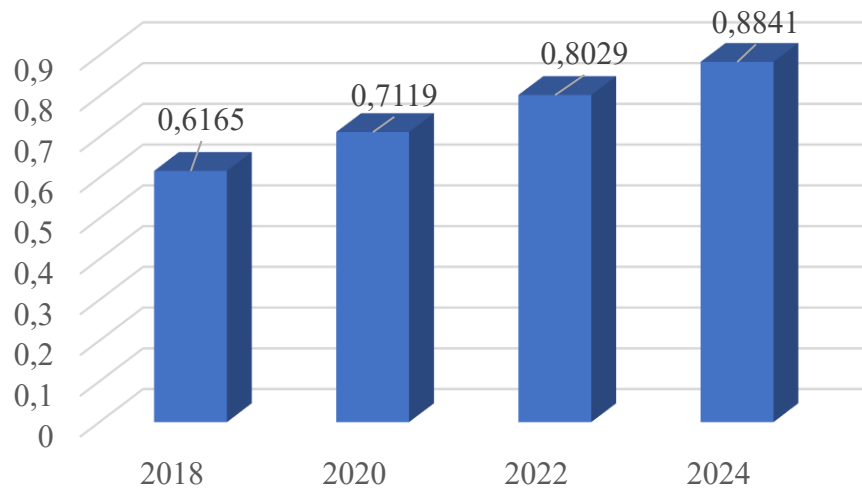

Рисунок 2.1. Динаміка Індексу розвитку електронного урядування (*E-Government Development Index - EGDI*) України за 2018-2024 рр.

**Джерело: складено за даними [10]*

Загалом табл. 2.2. ілюструє стійке глобальне покращення рівня електронного урядування. Висхідну тенденцію мають країни, які активно інвестують у цифрову інфраструктуру, людський капітал та онлайн-послуги.

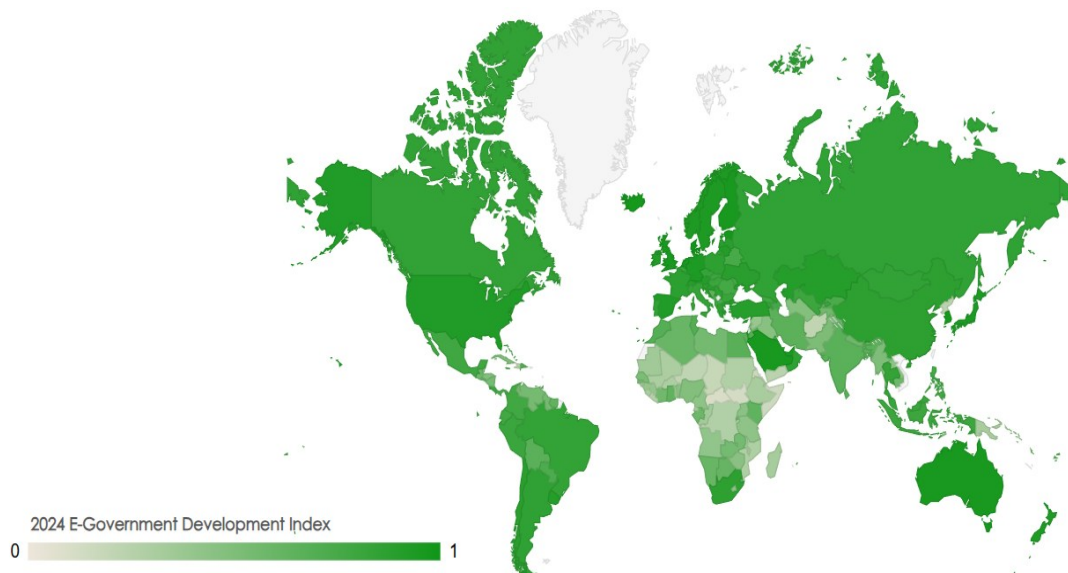

Рисунок 2.2. Картографічне зображення Індексу розвитку електронного урядування (*E-Government Development Index - EGDI*) за 2024 р.

**Джерело: складено за даними [10]*

Важливо зауважити, що аналіз результатів Індексу розвитку електронного урядування (EGDI) за 2018-2024 рр. виявив чіткий позитивний зв'язок між рівнем економічного розвитку країни та значеннями цього індексу. Зокрема, майже 90 % країн, які перевищили середньосвітовий показник EGDI, належать до групи держав із вищим за середній або високим рівнем доходу.

Додатково, для глибшого аналізу процесів активної взаємодії між громадянами та державою - зокрема залучення громадян через інформаційно-комунікаційні технології до формування політики, прийняття рішень та надання послуг - з 2003 року застосовується *Індекс електронної участі (E-Participation Index - EPI)*. Його методологія базується на трирівневій концептуальній рамці: електронній інформації (e-information), електронних консультаціях (e-consultation) та електронному прийнятті рішень (e-decision-making).

Оцінка проводиться шляхом експертного аналізу національних урядових порталів та пов'язаних вебсайтів усіх 193 держав-членів ООН. Експерти (включаючи волонтерів, які володіють відповідними мовами) перевіряють наявність або відсутність конкретних функціональних характеристик, сформульованих у стандартизованому опитувальнику. Кожна наявна характеристика отримує позитивну оцінку, тоді як відсутність - нульову.

У табл. 2.3. представлено рейтинг світових лідерів за індексом *EPI*, 2018-2024 рр.

Таблиця 2.3. Рейтинг світових лідерів за Індексом електронної участі (*E-Participation Index (EPI)*, 2018-2024 рр.

№з/п	Країни	2018	2020	2022	2024	Зміна (+;-)	Місце в рейтингу 2024
1	Україна	0,6854	0,8095	0,6023	1,0000	0,315	1
2	Японія	0,9831	0,9881	1,0000	0,9863	0,003	2
3	Данія	1,0000	0,9643	0,8864	0,9863	-0,014	2
4	Республіка Корея	1,0000	1,0000	0,9432	0,9726	-0,027	4
5	Німеччина	0,9213	0,7500	0,7273	0,9726	0,051	4

Продовження табл. 2.3.

6	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	0,9831	0,9762	0,9545	0,9726	-0,011	4
7	Естонія	0,9101	1,0000	0,9773	0,9589	0,049	7
8	Ісландія	0,6854	0,7738	0,7955	0,9589	0,274	7
9	Саудівська Аравія	0,7135	0,7143	0,6932	0,9589	0,245	7
10	Сінгапур	0,9663	0,9762	0,9773	0,9589	-0,007	7
11	Сполучені Штати Америки	0,9831	1,0000	0,9091	0,9452	-0,038	11
12	Нідерланди	0,9888	0,9643	0,9659	0,9315	-0,057	12
13	Нова Зеландія	0,9831	0,9881	0,9545	0,9315	-0,052	12
14	Китай	0,9045	0,9643	0,8636	0,9315	0,027	12
15	Ірландія	0,9326	0,8571	0,6818	0,9178	-0,015	15
16	Канада	0,9101	0,9405	0,8295	0,9178	0,008	15
17	Хорватія	0,7697	0,8929	0,7386	0,9178	0,148	15
18	Бахрейн	0,7978	0,7738	0,4432	0,9041	0,106	18
19	Фінляндія	1,0000	0,9524	0,9545	0,8904	-0,110	19
20	Сербія	0,8146	0,8214	0,8068	0,8904	0,076	19
21	Еквадор	0,6742	0,7976	0,7045	0,8767	0,203	21
22	Норвегія	0,9775	0,9048	0,6932	0,8630	-0,115	22
23	Австралія	0,9831	0,9643	0,9886	0,8630	-0,120	22
24	Бразилія	0,9719	0,9048	0,8977	0,8630	-0,109	22
25	Туреччина	0,8596	0,8929	0,7841	0,8630	0,003	22
26	Литва	0,8034	0,7381	0,5455	0,8356	0,032	29
27	Чилі	0,8202	0,8571	0,6932	0,8356	0,015	29
28	Південна Африка	0,8483	0,7500	0,5909	0,8356	-0,013	29
29	Швейцарія	0,8427	0,9048	0,7045	0,8219	-0,021	32
30	Іспанія	0,9831	0,8452	0,7500	0,8082	-0,175	33
31	Франція	0,9663	0,9048	0,7159	0,8082	-0,158	33
32	Індонезія	0,6180	0,7500	0,7159	0,7945	0,177	35
33	Швеція	0,9382	0,8214	0,7273	0,7945	-0,144	35
34	Латвія	0,6854	0,5833	0,7386	0,7808	0,095	37
35	Монголія	0,7360	0,6071	0,6023	0,7808	0,045	37
36	Австрія	0,8258	0,9762	0,7727	0,7808	-0,045	37
37	Словенія	0,8146	0,8571	0,7500	0,7808	-0,034	37
38	Об'єднані Арабські Емірати	0,9438	0,9405	0,7841	0,7808	-0,163	37
39	Польща	0,8933	0,9643	0,6477	0,7534	-0,140	42
40	Кіпр	0,8202	0,9524	0,7500	0,6986	-0,122	53

*Джерело: складено за даними [E-Participation Index - EPI]

Дані табл. 2.3. засвідчують абсолютне лідерство України, яка у 2024 році досягла максимального значення $EPI = 1,0000$ і посіла перше місце серед 193 держав-членів ООН. Це свідчить про те, що українські урядові онлайн-платформи повністю охопили всі оцінювані механізми електронної інформації, консультацій та прийняття рішень, що є рідкісним досягненням навіть серед провідних цифрових держав. З 2018 року Україна продемонструвала найбільший абсолютний приріст у таблиці (+0,315), хоча й мала тимчасовий спад у 2022 році (0,6023), що, у першу чергу, пов'язано з повномасштабним вторгненням і переорієнтацією цифрових зусиль.

Друге місце розділили Японія та Данія (обидві країни мають показник 0,9863). Третю позицію (з однаковим показником 0,9726) займають Республіка Корея, Німеччина та Сполучене Королівство. До топ-10 також увійшли Естонія, Ісландія, Саудівська Аравія та Сінгапур (0,9589), які показали значний прогрес порівняно з попередніми періодами, зокрема Саудівська Аравія (+0,245) та Ісландія (+0,274).

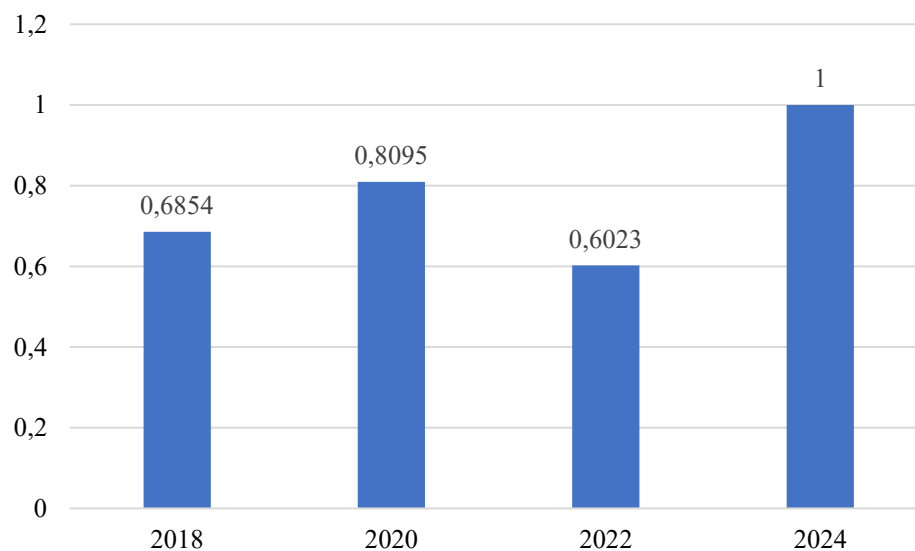

Рисунок 2.3. Динаміка Індексу електронної участі (*E-Participation Index - EPI*) України за 2018-2024 рр.

**Джерело: складено за даними [10]*

Динаміка табл. 2.2 виявляє неоднорідні тренди. Поряд із суттєвим покращенням у низці країн, що розвиваються (Хорватія +0,148, Еквадор +0,203, Індонезія +0,177), спостерігається стагнація або навіть зниження показників у традиційних лідерів: Фінляндія (-0,110), Норвегія (-0,115), Австралія (-0,120), Швеція (-0,144), Іспанія (-0,175) та Франція (-0,158).

Позитивну динаміку демонструють також Китай (+0,027), Сербія (+0,076), Литва (+0,032) та Бахрейн (+0,106), що підтверджує глобальну тенденцію поширення інструментів e-participation за межі високорозвинених економік.

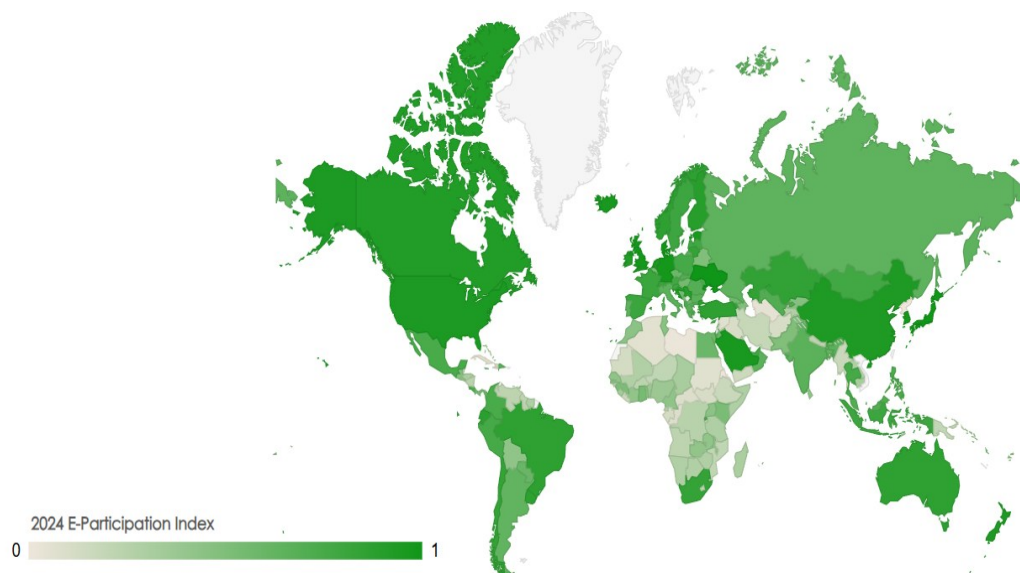

Рисунок 2.4. Картографічне зображення Індексу електронної участі (*E-Participation Index - EPI*) за 2024 рр.

**Джерело: складено за даними [10]*

Важливо зазначити, що значні коливання в динаміці багатьох країн викликані переглядом методології оцінювання індексу. У ході оновлення опитувальника у 2022 році до трьох базових компонентів електронної участі було додано низку нових індикаторів:

компоненту «електронна інформація» доповнено елементами «електронне сповіщення» та «електронне забезпечення»;

компоненту «електронна консультація» - елементами «електронний дискурс» та «електронний діалог»;

компоненту «електронне ухвалення рішень» - елементами «електронна співпраця» та «електронне розширення прав і можливостей».

Така деталізація та розширення критеріїв оцінки зробили методологію більш вимогливою, що вплинуло на кінцеві значення індексу для значної кількості країн.

Зокрема, за даними ООН, у 2018 році Україна посідала 75 місце, в 2020 році – 46 місце, в 2022 році – 57 місце, в 2024 році – 1 місце.

Наступним важливим міжнародним інструментом оцінки розвитку інформаційного суспільства та цифрової трансформації є Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII). Цей індекс щорічно з 2007 року публікує Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO) у співпраці з Корнелльським університетом та INSEAD [16-20]. Методологія Глобального індексу інновацій (GII) базується на концептуальній моделі, що розрізняє два рівнозначні блоки: субіндекс інноваційних входів (Innovation Input Sub-Index) та субіндекс інноваційних виходів (Innovation Output Sub-Index). Загальний індекс GII розраховується як проста середня арифметична цих двох субіндексів. Зокрема, інноваційні входи охоплюють п'ять показників: інститути, людський капітал і дослідження, інфраструктура, складність ринку та складність бізнесу. Інноваційні виходи представлені двома основними показниками: результати знань і технологій та креативні результати. Кожен показник поділяється на три субпоказники, які, у свою чергу, складаються з індивідуальних індикаторів (загалом близько 78). У табл. 2.4. наведено рейтинг світових лідерів за Глобальним індексом інновацій (Global Innovation Index, GII).

Таблиця 2.4. Рейтинг світових лідерів за Глобальним індексом інновацій (Global Innovation Index, GII), 2018-2024 рр.

№з/п	Країни	2018	2020	2022	2024	Зміна (+;-)	Місце в рейтингу 2024
1	Швейцарія	68,40	66,08	64,60	67,50	-0,9	1
2	Швеція	63,08	62,47	61,60	64,50	1,42	2
3	Сполучені Штати Америки	59,81	60,56	61,80	62,40	2,59	3
4	Сінгапур	59,83	56,61	57,30	61,20	1,37	4
5	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	60,13	59,78	59,70	61,00	0,87	5
6	Республіка Корея	56,63	56,11	57,80	60,90	4,27	6
7	Фінляндія	59,63	57,02	56,90	59,40	-0,23	7
8	Нідерланди	63,32	58,76	58,00	58,80	-4,52	8
9	Німеччина	58,03	56,55	57,20	58,10	0,07	9
10	Данія	58,39	57,53	55,90	57,10	-1,29	10
11	Китай	53,06	53,28	55,30	56,30	3,24	11
12	Франція	54,36	53,66	55,00	55,40	1,04	12
13	Японія	54,95	52,70	53,60	54,10	-0,85	13
14	Канада	52,98	52,26	50,80	52,90	-0,08	13
15	Ізраїль	56,79	53,55	50,20	52,70	-4,09	14
16	Естонія	50,51	48,28	50,20	52,30	1,79	15
17	Австрія	51,32	50,13	50,20	50,30	-1,02	16
18	Гонконг, Китай	54,62	54,24	51,80	50,10	-4,52	17
19	Ірландія	57,19	53,05	48,50	50,00	-7,19	18
20	Люксембург	54,53	50,84	49,80	49,10	-5,43	19
21	Норвегія	52,63	49,29	48,80	49,10	-3,53	19
22	Ісландія	51,24	49,23	49,50	48,50	-2,74	21
23	Австралія	51,98	48,35	47,10	48,10	-3,88	22
24	Бельгія	50,50	49,13	46,90	47,70	-2,8	23
25	Нова Зеландія	51,29	47,01	47,20	45,9	-5,39	24
26	Італія	46,32	45,74	46,10	45,3	-1,02	25
27	Кіпр	47,83	45,67	46,20	45,1	-2,73	26
28	Іспанія	48,68	45,60	44,60	44,9	-3,78	27
29	Мальта	50,29	46,39	44,80	44,8	-5,49	28
30	Чехія	48,75	48,34	42,80	44,0	-4,75	29
31	Португалія	45,71	43,51	42,10	43,7	-2,01	30
32	Об'єднані Арабські Емірати	42,58	41,79	42,10	42,8	0,22	31
33	Малайзія	43,16	42,42	38,70	40,5	-2,66	32

Продовження табл. 2.4.

34	Словенія	46,87	42,91	40,60	40,2	-6,67	33
35	Литва	41,19	39,18	37,30	40,1	-1,09	34
36	Угорщина		41,53	39,80	39,6	39,6	35
37	Туреччина	37,42	34,90	38,10	39,0	1,58	36
38	Болгарія	42,65	39,98	39,50	38,5	-4,15	37
39	Індія	35,18	35,59	36,60	38,3	3,12	38
40	Польща	41,67	39,95	37,50	37,0	-4,67	39
41	Таїланд	38,00	36,68	34,90	36,9	-1,1	40
42	Латвія	43,18	41,11	36,50	36,4	-6,78	41
43	Україна	38,52	36,32	31,00	29,5	-9,02	59
44	Іран	33,44	32,90	32,90	28,9	-4,54	63
45	Монголія	35,90	33,41	28,00	28,7	-7,2	67

*Джерело: складено за даними [116-20]

Лідерство протягом усього періоду стабільно утримує Швейцарія, яка у 2024 році набрала 67,50 балів, хоча й продемонструвала незначне зниження порівняно з 2018 роком (-0,90). Друге та третє місця посідають Швеція (64,50) та Сполучені Штати Америки (62,40), які разом із Швейцарією формують стабільне ядро топ-3. Найпомітніший прогрес серед лідерів зафіксовано у Республіки Корея (+4,27), Китаю (+3,24) та Індії (+3,12). Водночас низка традиційних європейських лідерів продемонструвала негативну динаміку: Нідерланди (-4,52), Ірландія (-7,19), Люксембург (-5,43), Словенія (-6,67) та Латвія (-6,78). Особливо стрімке падіння спостерігається у України (-9,02), яка опустилася на 59-те місце у 2024 році, що відображає вплив повномасштабної війни на інноваційну активність (рис. 2.5.). Варто констатувати, що найкращі показники були у 2018 році з показником 38,52, посівши 43 місце серед усіх учасників рейтингу.

Позитивну динаміку, окрім азійських економік, показала також Туреччина (+1,58). Загалом табл. 2.4. ілюструє посилення конкурентної боротьби в глобальному інноваційному просторі, де традиційні лідери поступово втрачають перевагу на користь країн, що швидко розвиваються, насамперед країн Східної та Південно-Східної Азії, тоді як країни з нижчим рівнем доходу, включаючи Україну, стикаються зі значними викликами у збереженні інноваційного потенціалу в умовах зовнішніх потрясінь.

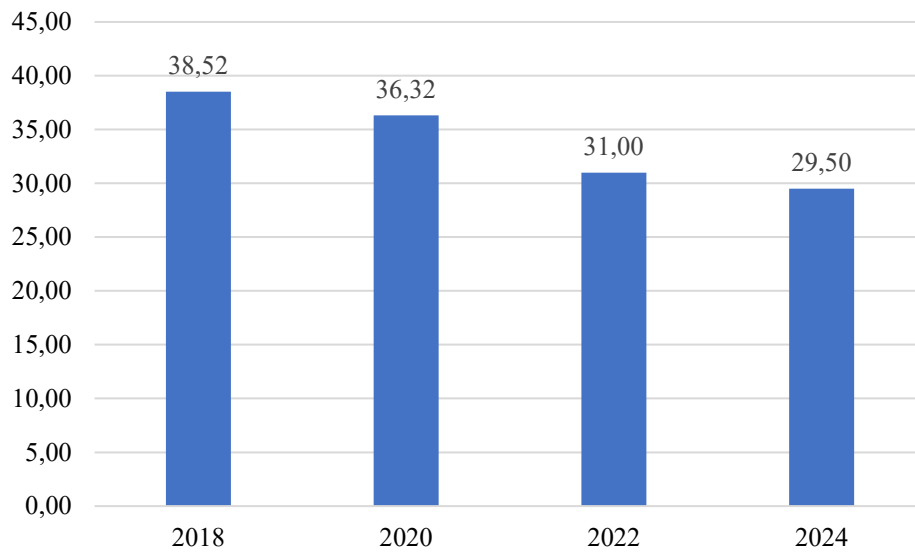

Рисунок 2.5. Динаміка Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index, GII) України за 2018-2024 рр.

**Джерело: складено за даними [16-20]*

Глобальний індекс підключення (Global Connectivity Index (GCI) є унікальним кількісним інструментом, який комплексно та об'єктивно оцінює рівень цифрової підключеності як на національному, так і на промисловому рівні. Його методологічна структура поєднує передові та фундаментальні технології. [149.]. Він складається з чотирьох ключових сегментів: пропозиція та попит на інформаційно-комунікаційних технологіях, досвід користувачів, потенціал розвитку.

У 2021 році відбулось оновлення методології Глобального індексу підключення (Global Connectivity Index (GCI) та його еволюціонування у Global Digitalization Index (GDI).

Глобальний індекс цифровізації (Global Digitalization Index, GDI), вперше опублікований у виданні 2024 року охопив 77 країн, які в сукупності генерують 93 % світового ВВП і представляють 80 % населення планети. Індекс порівнює 79 країн відповідно до їх ефективності за 40 показниками (табл. 2.5).

Таблиця 2.5. Рейтинг світових лідерів за Глобальним індексом підключення (Global Connectivity Index (GCI) за 2018-2020 рр. та Global Digitalization Index за 2022-2024 рр.

№з/п	Країни	2018*	Місце в рейтингу 2018	2020*	Місце в рейтингу 2020	2024**	Місце в рейтингу 2024
1	Сполучені Штати Америки	81	1	87	1	78,8	1
2	Сінгапур	78	2	81	2	76,1	2
3	Швеція	75	4	80	4	74,5	3
4	Фінляндія	70	8	76	6	73,0	4
5	Данія	72	5	77	5	71,8	5
6	Швейцарія	76	3	81	3	71,4	6
7	Нідерланди	71	7	75	7	69,7	7
8	Китай	56	24	62	22	69,2	8
9	Ірландія	65	17	69	18	68,1	9
10	Австралія	70	9	72	11	67,6	10
11	Велика Британія	71	6	75	8	66,8	11
12	Нова Зеландія	67	13	72	12	65,6	12
13	Норвегія	68	12	73	10	64,9	13
14	Німеччина	66	16	70	15	63,4	14
15	Франція	64	18	70	16	62,2	15
16	Об'єднані Арабські Емірати	58	22	62	21	61,4	16
17	Канада	67	14	70	17	61,3	17
18	Бельгія	62	19	66	19	60,5	18
19	Південна Корея	68	11	71	13	60,5	18
20	Японія	69	10	75	9	58,8	20
21	Люксембург	66	15	70	14	58,0	21
22	Австрія	61	20	66	20	57,3	22
23	Саудівська Аравія	48	33	53	33	54,4	23
24	Португалія	55	25	61	25	54,4	23
25	Іспанія	57	23	61	23	54,3	25
26	Естонія	59	21	61	24	54,1	26
27	Італія	54	27	60	26	50,2	27
28	Малайзія	50	30	53	34	49,9	28
29	Чехія	54	26	57	28	49,1	31
30	Угорщина	48	37	54	31	48,9	33
31	Литва	52	29	58	27	48,7	34
32	Словенія	53	28	56	29	48,1	35
33	Польща	48	38	51	39	47,8	36
34	Таїланд	42	50	46	46	47,2	38
35	Болгарія	48	35	52	36	46,5	39
36	Туреччина	43	45	46	49	41,4	47
37	Індія	31	65	37	63	40,3	48
38	Україна	39	55	43	52	***	***
39	Парагвай	31	66	37	62	***	***

Продовження табл. 2.5.

40	Ліван	30	67	32	67	***	***
41	Кенія	29	69	31	70	32,0	65
42	Уганда	24	78	26	77	27,4	73
43	Нігерія	26	74	27	76	27,3	74
44	Пакистан	24	76	28	75	***	***
45	Танзанія	24	77	25	78	25,3	77

* за методологією *Global Connectivity Index (GCI)*

* за методологією *Global Digitalization Index (GDI)*

***дані відсутні

*Джерело: складено за даними [22]

Додатковим важливим міжнародним інструментом оцінки цифрової конкурентоспроможності є Глобальний індекс конкурентоспроможності (*Global Competitiveness Index – GCI*). Індекс розраховувався Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ, Швейцарія) протягом 2004-2020 років і публікувався у щорічному Звіті про глобальну конкурентоспроможність [13].

Індекс ґрунтувався на 12 основних компонентах: інститути, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу та інновації.

До цифрової складової *GCI* безпосередньо належала компонента «Технологічна готовність», яка оцінювала доступ до інтернету, рівень використання мобільного зв'язку, комп'ютерів, електронне урядування, а також здатність економіки до технологічних інновацій.

Згідно з результатами останнього повного видання *Global Competitiveness Index 2019*, лідерами рейтингу стали Сінгапур, Сполучені Штати Америки, Гонконг, Нідерланди та Японія. Україна посіла 85-те місце серед 141 досліджуваної країни світу.

Індекс світової цифрової конкурентоспроможності (*World Digital Competitiveness Index – WDCI*), розроблений Всесвітнім центром конкурентоспроможності *IMD* (Швейцарія), оцінює здатність і готовність 64 економік світу сприймати та ефективно використовувати цифрові технології

як ключовий рушій економічної трансформації в бізнесі, державному управлінні та суспільстві в цілому.

Рейтинг WDCI базується на трьох головних факторах:

знання (knowledge) - відображає здатність населення країни опановувати та застосовувати цифрові технології, включаючи якість освіти, розвиток навичок і науково-дослідницьку діяльність;

технології (technology) - оцінює рівень розвитку цифрової інфраструктури, проникнення інтернету, впровадження мобільних технологій та стан захисту даних;

готовність до майбутнього (Future Readiness) - аналізує ступінь підготовленості країни до динамічних змін цифрового середовища, враховуючи гнучкість бізнесу, інвестиції в нові технології та якість нормативно-правового регулювання.

Індекс розраховується на основі 52 критеріїв, з яких 32 ґрунтуються на об'єктивних статистичних даних, а 20 - на результатах опитування керівників бізнесу та державного сектору.

WDCI є частиною Щорічника світової конкурентоспроможності (WCY) IMD і допомагає урядам та бізнесу визначати пріоритетні напрями інвестицій і найкращі практики цифрової трансформації.

Згідно з даними World Digital Competitiveness Index 2025, лідерами рейтингу стали Швейцарія, Сполучені штати Америки, Сінгапур, Гонконг та Данія. Дослідження представлено 69 країнами. Україна в дослідженні не представлена. У дослідженні 2021 року Україна посідала 54 місце серед 64 країн світу.

Індекс цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI) є ключовим інструментом моніторингу цифрового розвитку країн Європейського Союзу. З 2014 по 2022 рік Європейська Комісія щорічно публікувала DESI як самостійний звіт, який узагальнював рівень цифрової ефективності держав-членів ЄС та відстежував їхній прогрес у сфері цифровізації. Починаючи з 2023 року, відповідно до Політичної програми

цифрового десятиліття 2030, DESI інтегровано до щорічного звіту про стан цифрового десятиліття і продовжує використовуватися для оцінки досягнення встановлених цифрових цілей [7].

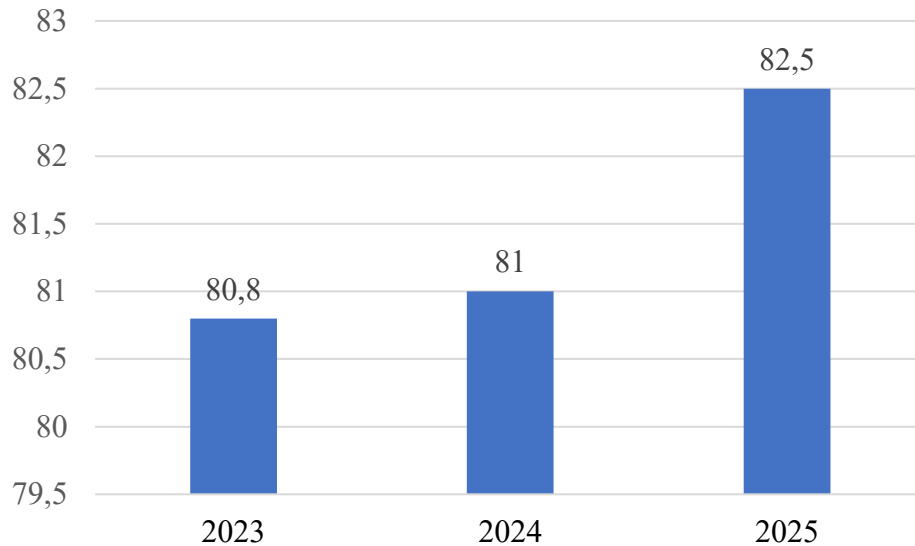

Рисунок 2.6. Динаміка Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index, IDI) України за 2023-2025 рр.

**Джерело: складено за даними [23]*

У звіті DESI 2022, який базувався переважно на даних 2021 року, зафіксовано, що під час пандемії COVID-19 держави-члени ЄС прискорили процеси цифровізації. Водночас залишаються значні виклики, пов'язані з недостатнім рівнем цифрових навичок населення, повільною цифровою трансформацією малих і середніх підприємств, а також недостатнім розгортанням мереж п'ятого покоління (5G). Лідерами рейтингу стали Фінляндія, Данія, Нідерланди, Швеція, Ірландія. У вересні 2023 року Кабінет Міністрів України затвердив перелік показників DESI та порядок збору даних відповідно до методології ЄС.

Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index, IDI) є композитним показником, який публікується Міжнародним союзом електрозв'язку (International Telecommunication Union,

ITU) з 2009 року. Методологія індексу неодноразово еволюювала, а найсуттєвіші зміни відбулися у 2023 році після шестилітньої перерви в його публікації [23].

Сучасна версія IDI ґрунтується на концепції універсального та змістовного підключення (Universal and Meaningful Connectivity, UMC). Ця концепція передбачає, що кожен громадянин має можливість користуватися інтернетом в оптимальних умовах - безпечно, якісно, збагачувально та продуктивно - за доступною ціною, у будь-який час і в будь-якому місці.

Networked Readiness Index (NRI) є одним із провідних глобальних композитних індексів, який оцінює готовність країн до використання інформаційно-комунікаційних технологій. Індекс було започатковано у 2002 році у співпраці з World Economic Forum (WEF) у рамках Global Information Technology Report. Після 2019 року публікацію NRI продовжив Portulans Institute (Вашингтон, США) за участю його засновників Soumitra Dutta та Bruno Lanvin [39].

Таблиця 2.6. Порівняння показників України за NRI 2025 із середніми значеннями групи країн з верхнім середнім доходом та європейського регіону

Вимір	Україна	Країни з верхнім середнім доходом	Європа	Перевищення над групою доходу	Відставання від Європи
NRI загальний	54,30	47,32	61,14	+6,98	-6,84
Технології	44,85	39,95	53,04	+4,90	-8,19
Люди	46,66	40,75	50,07	+5,91	-3,41
Управління	69,68	57,29	76,41	+12,39	-6,73
Вплив	56,01	51,31	65,05	+4,70	-9,04

**Джерело: складено за даними [39]*

Сучасна методологія NRI (оновлена з 2019 року) базується на чотирьох ключових показниках: технології (технологічна інфраструктура, доступ і майбутні технології), люди (навички, використання інформаційно-комунікаційних технологій індивідуумами, бізнесом і державою), управління (регуляторне середовище, довіра, інклюзія та регулювання) та вплив (вплив на економіку, якість життя та досягнення Цілей сталого розвитку). Індекс охоплює від 127 до 133 економік залежно від видання і використовує понад 50 індикаторів, комбінуючи кількісні дані та експертні оцінки.

Україна бере участь в NRI з 2002 року. У новітніх виданнях (2024-2025 рр.) вона демонструє стабільний прогрес: у 2024 році посіла 43-тє місце зі 133 економік (загальний показник 55,32), а у 2025 році - 46-тє місце зі 127 економік (загальний показник 54,30).

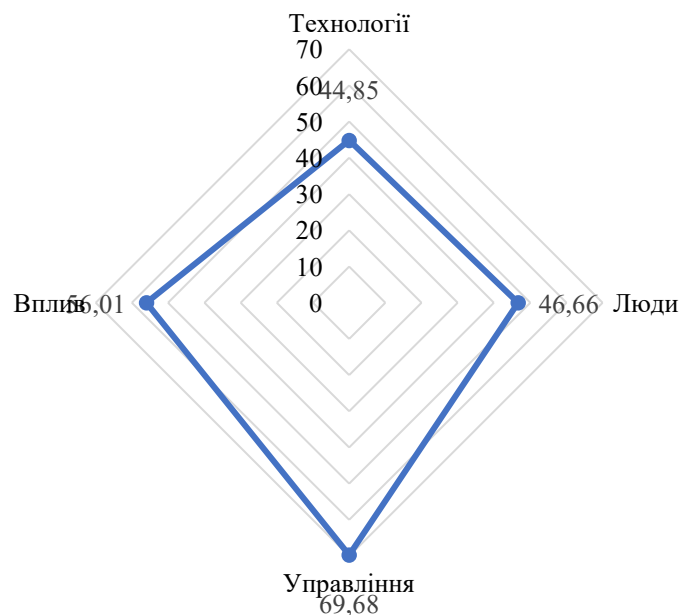

Рисунок 2.7. Індекс готовності мережі (Networked Readiness Index (NRI)) України у 2025 році

**Джерело: складено за даними [39]*

У 2025 році найсильнішими сторонами України є «Управління» (69,68) та окремі субіндикатори, пов'язані з електронною участю, інтернет-доступом у школах і законодавством у сфері електронної комерції (e-commerce). Водночас

існують виклики в доступі до технологій у сільських регіонах та впливу цифровізації на якість життя (рис. 2.7.).

Таким чином, проведений аналіз позиції України в міжнародних рейтингових індексах свідчить про асиметричний розвиток механізмів електронної демократії. З одного боку, держава демонструє виняткові досягнення в сфері електронної участі громадян, з іншого - стикається зі значними викликами в інноваційній та загальній цифровій конкурентоспроможності. Подальше дослідження базується на узагальненні внутрішніх механізмів електронної демократії в Україні.

2.2. Аналіз зрілості відкритих даних як чинника підвищення прозорості та ефективності механізмів електронної демократії в Україні

Окрему групу міжнародних інструментів оцінки розвитку електронної демократії становлять рейтинги, присвячені сфері відкритих даних. Відкриті дані є одним із фундаментальних елементів забезпечення прозорості влади, підзвітності державних органів та реальної участі громадян у процесах прийняття рішень [115]. Доступ до машиночитабельних державних даних дозволяє громадянам, бізнесу, аналітикам і журналістам контролювати діяльність влади, виявляти корупційні ризики, формувати обґрунтовані пропозиції та моніторити виконання владних рішень.

Об'єктивну оцінку глобального та європейського прогресу країн у цій сфері забезпечують провідні системи міжнародного моніторингу, серед яких:

Open Data Barometer (Global Data Barometer) - оцінює готовність держави, рівень впровадження та реальний соціально-економічний вплив відкритих даних;

Global Open Data Index - фіксує відповідність публікованих даних технічним і юридичним стандартам відкритості;

Open Data Inventory (ODIN) - аналізує повноту та відкритість офіційної статистики;

OECD OURdata Index - досліджує якість політики щодо доступності та повторного використання даних;

European Open Data Maturity Assessment (ODM) - найбільш детальна щорічна оцінка зрілості відкритих даних у Європі.

У подальшому аналізі зосереджено увагу на найбільш репрезентативних для України глобальних і європейських оцінках.

Open Data Barometer (ODB) є одним із провідних глобальних інструментів оцінки розвитку відкритих даних, який комплексно аналізує, наскільки уряди різних країн публікують і використовують відкриті дані для підвищення підзвітності, стимулювання інновацій та досягнення соціального впливу. Індекс, започаткований World Wide Web Foundation, оцінює прогрес країн за трьома основними вимірами [33]:

Readiness (готовність) - оцінює наявність політичної волі, нормативно-правової бази, інституційної спроможності та підтримки громадянського суспільства для впровадження політики відкритих даних;

Implementation (впровадження) - аналізує фактичний обсяг і якість публікації відкритих даних на національному рівні, включаючи охоплення ключових наборів даних та їх відповідність принципам відкритості (машинна читабельність, ліцензії, актуальність тощо);

Impact (вплив) - досліджує реальний соціально-економічний ефект від використання відкритих даних у сферах державного управління, економіки, інновацій та соціального розвитку.

Методологія Open Data Barometer поєднує кількісні та якісні дані: експертне опитування, вторинні джерела інформації та аналіз конкретних наборів даних.

Після 4-ого видання Open Data Barometer еволюціонував у Global Data Barometer (GDB), що розширив фокус із суто відкритих даних на ширші аспекти управління даними, інфраструктури та можливостей, доступності використання даних [15]. Перше видання (2022 рік) охоплює 109 країн світу.

Друге видання (2025) акцентує увагу на країнах Африки та Латинської Америки й Карибського басейну.

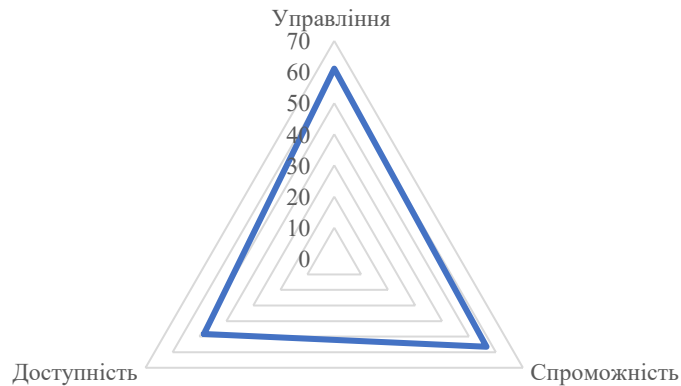

Рисунок 2.8. Global Data Barometer (GDB) України у 2022 році

**Джерело: складено за даними [15]*

Global Open Data Index (GODI) є одним із перших і найбільш впливових глобальних інструментів незалежної оцінки відкритості державних даних, розробленим і підтримуваним Open Knowledge у рамках громадянського аудиту відкритих даних [21].

Індекс проводив оцінку відкритості ключових державних наборів даних: державний бюджет, національна статистика, закупівлі, законодавство, адміністративно-територіальний устрій, якість повітря та води, геопросторові дані, результати виборів, дані про форми власності на землю тощо.

Останнє повноцінне глобальне видання Global Open Data Index було опубліковано у 2016-2017 роках. Після цього Open Knowledge Foundation перейшла до розвитку більш детального та сучасного інструменту - Open Data Inventory (ODIN), який став фактичним продовженням і вдосконаленням GODI.

Open Data Inventory (ODIN) є одним із ключових глобальних інструментів оцінки відкритих даних, розробленим і підтримуваним організацією Open

Knowledge Foundation. Індекс спрямований на систематичну інвентаризацію наявності, якості та відкритості найважливіших державних наборів даних, які мають найбільше значення для прозорості, підзвітності влади та розвитку електронної демократії [34].

Таблиця 2.7. Порівняння показників України за ODIN 2018-2024 рр. із середніми значеннями групи країн

Вимір	Україна				Зміна (+;-)
	2018	2020	2022	2024	
ODIN загальний	42	63	61	64	+22
Покриття	47	60	59	62	+15
Відкритість	38	65	62	65	+27
Місце в загальному рейтингу	89 з 178 країн	45 з 187 країн	61 з 195 країн	66 з 198 країн	+23

**Джерело: складено за даними [34]*

Дані табл. 2.6. свідчать, що Україна демонструє стабільне зростання загального бал ODIN з 2018 року (+22 бали) і входить до групи країн з високою динамікою покращення. Найкращі результати зафіксовано за критерієм «Відкритість» (65 балів у 2024 р.).

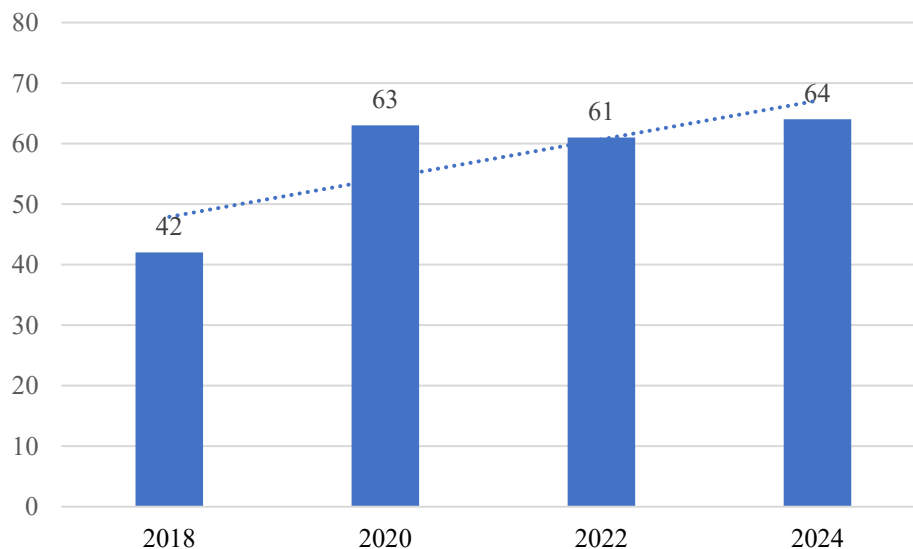

Рисунок 2.9. ODIN України у 2018-2022 рр.

**Джерело: складено за даними [34]*

Одним із найавторитетніших інструментів вважається European Open Data Maturity Assessment. Оцінка проводиться Європейським порталом відкритих даних (data.europa.eu) і охоплює чотири ключові виміри: політику, функціонування порталу, якість даних та вплив (табл.2.7.). Методологія ODM включає 27 індикаторів і застосовується до всіх країн ЄС, ЕФТА та країн-кандидатів.

Ці виміри охоплюють увесь цикл створення, публікації, управління та використання відкритих даних. Щорічна оцінка проводиться з 2015 року.

Таблиця 2.8. Виміри та індикатори методології ODM та їхні індикатори

Вимір	Опис виміру	Основні індикатори
Політика	Оцінює наявність та якість національних політик і стратегій у сфері відкритих даних, моделі управління, а також заходи щодо їх реалізації. Вимір охоплює нормативно-правову базу, інституційне управління та практичне впровадження політики відкритих даних.	а) нормативно-правова база; б) управління відкритими даними; в) впровадження відкритих даних
Портал	Аналізує функціональність національних порталів відкритих даних, вивчення потреб користувачів, доступність даних у різних доменах та заходи щодо забезпечення сталості порталу. Вимір оцінює технічну якість та користувацький досвід порталу.	а) функції порталу; б) використання порталу; в) надання даних; г) сталість порталу
Якість	Оцінює заходи щодо забезпечення якості даних, систематичного збирання та моніторингу метаданих, їх відповідності стандарту DCAT-AP, а також машинної читабельності, ліцензування та придатності даних до повторного використання і створення пов'язаних даних.	а) актуальність та повнота метаданих; б) моніторинг та заходи; в) відповідність DCAT-AP; г) якість розгортання та пов'язані дані
Вплив	Вимірює готовність і спроможність країни оцінювати повторне використання відкритих даних та вплив, який вони створюють у різних сферах. Аналізує стратегічну обізнаність, системи моніторингу повторного використання та реальний вплив на державне управління, суспільство, довкілля та економіку.	а) стратегічна обізнаність; б) вимірювання повторного використання; в) створений вплив (державне управління, суспільство, довкілля, економіка)

**Джерело: складно автором за [36.]*

Варто зауважити, що згідно з результатами щорічних звітів Open Data Maturity за 2022-2025 роки, Україна демонструє стабільно високі показники зрілості відкритих даних. Упродовж 2022-2024 років держава посідала 3-тє місце серед 34-36 країн-учасниць, а у 2025 році - 3-тє місце з рівнем зрілості 97,1 %. Цей показник суттєво перевищує середній рівень зрілості по Європі (86 % у 2025 році).

Таблиця 2.9. Загальні показники зрілості відкритих даних країн Європи у 2022-2025 рр.

Країна	Оцінка				Зміна (+;-)
	2022	2023	2024	2025	
Франція	97,0	98,3	99,6	100	+3,0
Польща	95,0	97,9	97,1	97,8	+2,8
<i>Україна</i>	97,0	96,2	97,1	97,1	+0,1
Словаччина	59,0	91,6	95,5	95,5	+36,5
Ірландія	95,0	92,0	95,0	96,0	+1,0
Іспанія	92,0	94,7	94,8	95,6	+3,6
Литва	88,0	93,5	94,2	98,0	+10,0
Чехія	88,0	87,8	94,0	94,0	+6,0
Кіпр	94,0	94,0	93,8	94,6	+0,6
Естонія	93,0	96,1	93,8	94,2	+1,2
Італія	91,0	92,4	93,8	95,6	+4,6
Данія	89,0	90,4	90,4	92,0	+3,0
Латвія	56,0	79,9	90,2	92,9	+36,9
Словенія	90,0	89,9	89,4	91,4	+1,4
Португалія	76,0	85,3	89,3	94,6	+18,6
Норвегія	89,0	90,2	88,7	91,6	+2,6
Австрія	79,0	90,5	87,0	86,6	+7,6
Сербія	66,0	75,3	84,4	87,2	+21,2
Люксембург	72,0	82,6	83,2	84,0	+12,0
Швейцарія	71,0	78,8	80,1	81,7	+10,7
Швеція	78,0	81,0	79,5	77,8	-0,2
Нідерланди	81,0	83,0	79,3	79,3	-1,7
Фінляндія	81,0	83,3	77,9	77,9	-3,1
Угорщина	75,0	79,4	77,5	78,4	+3,4
Німеччина	82,0	85,1	76,4	87,7	+5,7
Бельгія	69,0	72,2	74,0	76,6	+7,6
Румунія	68,0	64,6	68,8	74,9	+6,9
Хорватія	72,0	59,3	68,4	73,5	+1,5
Болгарія	77,0	74,1	61,4	62,9	-14,1

Продовження табл. 2.9.

Греція	63,0	60,1	56,2	61,2	-1,8
Ісландія	46,0	57,5	52,1	52,1	+6,1
Албанія	34,0	41,7	46,6	69,3	+35,3
Мальта	42,0	51,3	46,6	65,7	+23,7
Боснія та Герцеговина	18,0	14,3	15,1	15,1	-2,9

**Джерело: складно автором за [36-37]*

Для виявлення подібностей між країнами-учасницями застосовується метод кластерного аналізу, відповідно до якого всі держави групуються у чотири кластери на основі загальних показників зрілості відкритих даних (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 Кластеризація країн за загальними оцінками зрілості у 2025 р.

Кластер	Група країн
Trendsetters (94–100 %).	Чехія, Естонія, Португалія, Кіпр, Словаччина, Іспанія, Італія, Ірландія, Україна, Польща, Литва та Франція .
Fast-trackers (87–93 %)	Люксембург, Сербія, Німеччина, Австрія, Словенія, Норвегія, Данія та Латвія.
Followers (73–84 %)	Хорватія, Румунія, Бельгія, Швеція, Фінляндія, Угорщина, Нідерланди та Швейцарія.
Beginners (15–69 %)	Боснія та Герцеговина, Північна Македонія, Ісландія, Чорногорія, Греція, Болгарія, Мальта та Албанія.

**Джерело: складно автором за [36-37.]*

Найвищі оцінки Україна традиційно отримує за вимірами «Політика» та «Вплив», що свідчить про ефективну національну стратегію та помітний ефект від повторного використання даних.

Сильними сторонами залишаються повна відповідність стандарту DCAT-AP, високий рівень моніторингу якості метаданих, автоматичне оновлення даних та активна робота зі стейкхолдерами (зокрема, через платформу Data+).

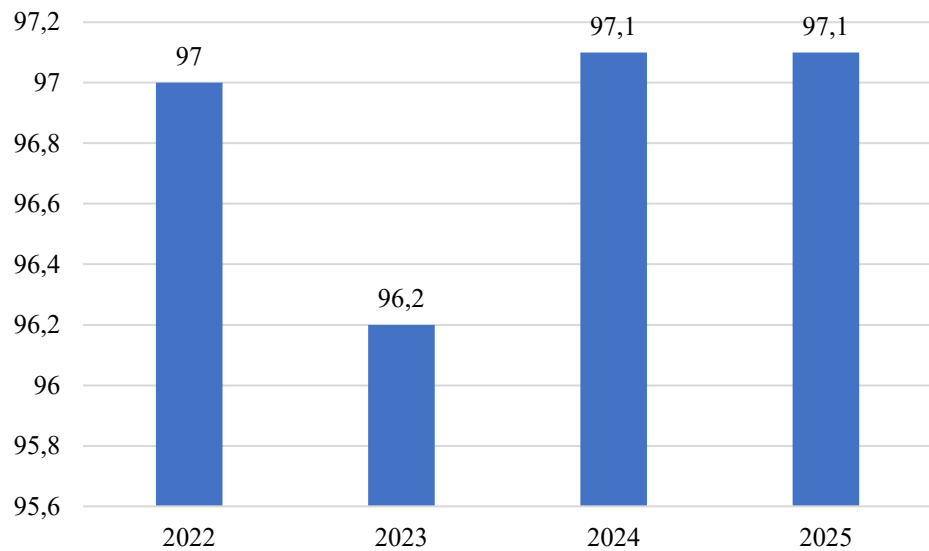

Рисунок 2.10. Динаміка показника зрілості відкритих даних в Україні, 2022-2025 рр.

**Джерело: складно автором за [36-37]*

За результатами кластерного аналізу 2025 року Україна стабільно належить до кластеру Trendsetters (лідерів з оцінкою 94-100 %), поряд з Францією, Польщею, Литвою, Естонією, Іспанією та іншими високорозвиненими країнами.

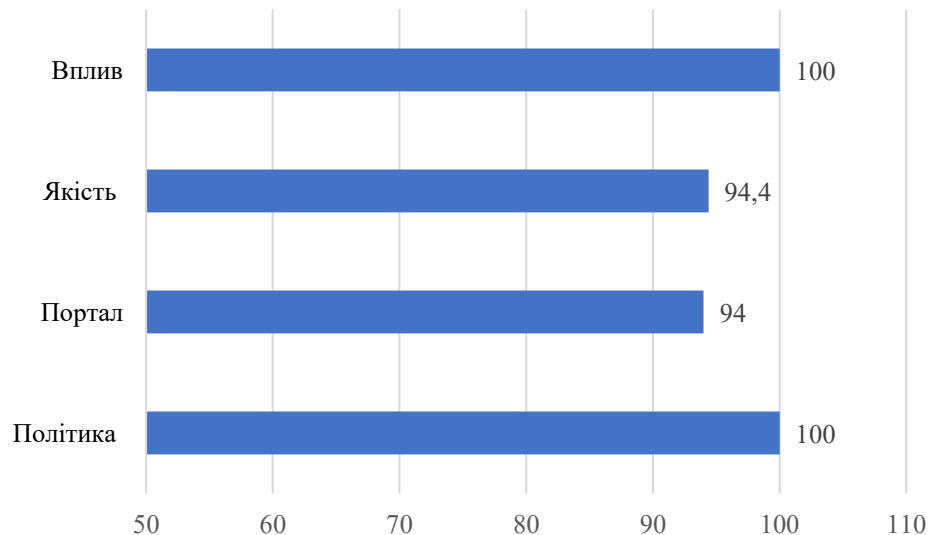

Рисунок 2.11. Зрілість відкритих даних в Україні, 2025 р.

**Джерело: складно автором за [36-37]*

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна застосовує гібридну модель управління відкритими даними. При чому, Міністерство цифрової трансформації формує національну політику та стратегію, а органи місцевого самоврядування реалізують ініціативи на регіональному рівні. Такий підхід забезпечує як централізовану координацію, так і територіальну доступність даних.

2.3. Аналіз використання інструментів електронної демократії в Україні

Аналіз використання інструментів електронної демократії на місцевому рівні дає змогу оцінити реальний ступінь громадянської участі в процесах прийняття рішень та виявити регіональні диспропорції розвитку цих механізмів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11. Динаміка використання інструментів електронної демократії в Україні (загальні підсумки), 2018-2024 рр.

Інструмент	2018	2020	2022	2024	Зміна 2018- 2024 (абс.)	Зміна 2018- 2024 (%)	Середньорічний темп зміни (%)
Місцеві електронні петиції	3793	2682	794	573	-3220	-84,9	-40,7
Громадський бюджет (проекти)	1416	1442	426	432	-984	-69,5	-25,6
Консультації з громадськістю	1	74	74	209	+208	+20 800	+208,0

*** Джерело: розроблено автором за [9]*

Найбільш негативну динаміку демонструє інструмент місцевих електронних петицій. Кількість поданих петицій зменшилася з 3793 у 2018 році до 573 у 2024 році, тобто на 84,9 %. Середньорічний темп зниження склав -40,7 %. Таке стрімке падіння може бути зумовлене кількома факторами: частковим насиченням первинного попиту на початку впровадження

інструменту, зниженням довіри громадян до його результативності через формальне ставлення місцевої влади до звернень, а також переорієнтацією громадської активності на більш нагальні воєнні та гуманітарні питання. Також це може бути пов'язано з використанням інших цифрових урядових платформ.

На противагу цьому, консультації з громадськістю є єдиним інструментом, що продемонстрував стрімке зростання. Кількість консультацій зросла з 1 у 2018 році до 209 у 2024 році, тобто у 209 разів. Середньорічний темп приросту склав +208 %. Така позитивна динаміка свідчить про поступову інституціоналізацію механізмів громадського обговорення стратегічних документів, програм відновлення та проєктів рішень, а також про посилення нормативних вимог щодо проведення публічних консультацій (зокрема, у контексті стратегічного екологічного оцінювання).

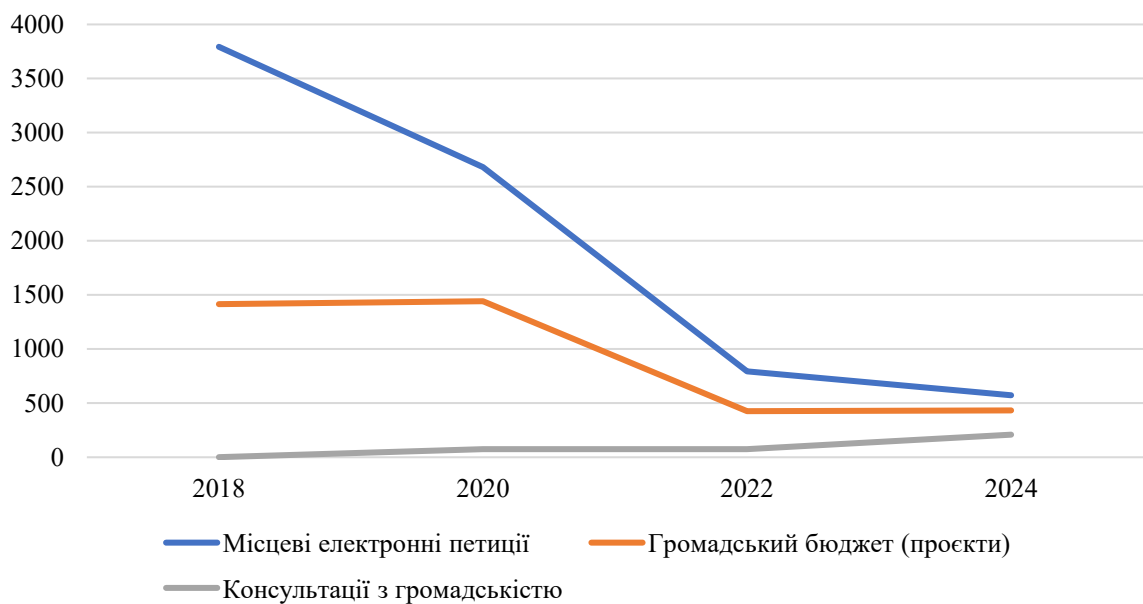

Рисунок 2.12. Динаміка використання інструментів електронної демократії в Україні (загальні підсумки), 2018-2024 рр.

**Джерело: складно автором за [9]*

Аналіз використання інструментів електронної демократії в розрізі регіонів України, представлений у табл. 2.12., демонструє фрагментарність та

асиметричність цього процесу, а також відображає його чутливість до суспільно-політичних змін.

Спостерігається зниження інтенсивності подання місцевих петицій у всіх регіонах (із 3793 у 2018 р. до 573 у 2024 р.). Така тенденція може бути наслідком як насичення первинного попиту, так і потенційного зниження довіри чи результативності цього інструменту, особливо у регіонах-лідерах початкового етапу (зокрема, Дніпропетровській, Вінницькій та Київській областях). Також різке падіння інтенсивності подання місцевих петицій підкреслює залежність їхньої ефективності від політичної волі місцевих органів влади.

Таблиця 2.12. Порівняльна таблиця використання інструментів електронної демократії в розрізі регіонів України, 2018-2024 рр.

Область	Роки											
	2018			2020			2022			2024		
	Місцеві петиції	ГБ	Консультації з громадськістю	Місцеві петиції	ГБ	Консультації з громадськістю	Місцеві петиції	ГБ	Консультації з громадськістю	Місцеві петиції	ГБ	Консультації з громадськістю
Волинська	150	79	0	163	56	9	84	0	8	32	53	12
Вінницька	324	41	0	232	57	2	134	0	6	67	64	13
Дніпропетровська	453	173	0	300	271	3	86	65	16	65	52	14
Донецька	549	41	0	335	67	9	41	12	6	0	0	25
Житомирська	14	27	0	47	21	2	6	0	0	15	0	0
Закарпатська	19	22	0	92	77	6	20	3	8	3	6	25
Запорізька	5	27	0	9	13	0	0	0	0	26	0	0
Івано-Франківська	46	48	0	19	27	0	13	123	2	11	0	7
Київська	275	157	0	165	115	0	38	11	7	44	41	15
Кіровоградська	52	59	0	94	57	8	32	0	3	5	0	14
Луганська	94	57	0	119	76	1	0	23	3	0	0	1
Львівська	206	136	0	215	44	13	70	0	5	65	0	10
Миколаївська	2	29	0	3	78	0	1	0	0	7	3	2
Одеська	3	81	0	22	41	9	1	43	6	15	30	2
Полтавська	39	112	0	44	112	1	33	85	1	35	36	6

Продовження табл. 2.12.

Рівненська	34	57	0	39	49	3	6	60	2	20	12	2
Сумська	422	27	1	256	15	0	61	0	0	66	0	1
Тернопільська	162	80	0	94	100	7	28	0	0	29	8	14
Харківська	9	62	0	5	110	0	1	1	0	8	75	28
Херсонська	7	42	0	7	0	0	0	0	0	0	0	11
Хмельницька	203	59	0	118	23	1	24	0	1	24	29	3
Черкаська	17	0	0	20	27	0	9	0	0	7	9	1
Чернівецька	351	0	0	108	6	0	72	0	0	12	6	0
Чернігівська	357	0	0	176	0	0	34	0	0	17	8	3
	3793	1416	1	2682	1442	74	794	426	74	573	432	209

*ГБ – громадський бюджет

** Джерело: розроблено автором за [Е9]

Натомість, інструмент громадського бюджету (ГБ) у досліджуваний проміжок часу демонстрував відносну стабільність та зростання на початкових етапах (з 1416 у 2018 р. до 1442 у 2020 р.), що свідчило про зростання запиту громадян на практичні форми впливу на розподіл коштів (Волинська, Львівська, Харківська області). З годом (2022–2024 рр.) показники громадського бюджету зменшилися (до 432 у 2024 р.). Така тенденція може бути пов'язана з воєнним станом та переорієнтацією бюджетних пріоритетів органів місцевого самоврядування на вирішення безпекових питань.

Електронні громадські обговорення демонструють позитивну динаміку, зростаючи з майже повної відсутності у 2018 р. (лише 1) до 209 у 2024 р. Цей тренд вказує на активізацію процесів стратегічного планування в громадах та проведення громадських консультацій при проведенні стратегічного екологічного оцінювання Стратегій, програм та планів.

У 2018 році лідерами за рівнем громадянської активності на місцевому рівні були Донецька (549 петицій), Сумська (422), Чернівецька (351) та Чернігівська (357) області. У 2024 році активність значно вирівнялася та загалом знизилася. Найвищі показники місцевих петицій зафіксовано у Волинській (32), Дніпропетровській (65), Львівській (65) та Полтавській (35) областях. Водночас у низці регіонів, зокрема у Донецькій, Луганській,

Запорізькій та Херсонській областях, місцеві петиції та проекти громадського бюджету практично не використовуються. Щодо консультацій з громадськістю, найактивнішими у 2024 році стали Харківська (28), Дніпропетровська (14), Вінницька (13), Київська (15) та Кіровоградська (14) області.

Важливим емпіричним підтвердженням зазначених тенденцій є результати дослідження Центру розвитку інновацій, проведеного в межах проекту «Посилення демократичних процесів у територіальних громадах» за підтримки USAID «Демократичне врядування у Східній Україні» (2023–2024 рр.). У дослідженні взяли участь 68 представників органів місцевого самоврядування з 22 областей України та 204 мешканці, серед яких 49 внутрішньо переміщених осіб. Серед опитаних 62,3% – жінки, 37,6% – чоловіки [160].

Рисунок 2.13. Використання громадянами інструментів електронної участі в період повномасштабної війни (дані опитування Центру розвитку інновацій, 2023-2024 рр.)

** Джерело: узагальнено автором за [160]*

За даними опитування, понад половина громадян (56,4 %) відзначили посилення взаємодії та співпраці між мешканцями і органами місцевого

самоврядування, зокрема під час повномасштабної війни. Найпопулярнішими інструментами електронної участі (рис. 2.13) серед населення залишаються електронні опитування (38,2 %), електронні звернення (32,4 %) та електронні петиції (28,4 %).

Водночас населення активно використовує соціальні мережі (71,1 %), канали в месенджерах (55,4%), мобільні застосунки (39,2%), офіційні вебсайти громад (33,8 %) та для комунікації з мешканцями. Телефони гарячої лінії мають поширеність у кожному десятому випадку.

Позитивним сигналом є те, що понад 20% органів місцевого самоврядування продовжували реалізовувати механізм громадського бюджету у 2023 році, а майже 50 % створили нові громадські простори взаємної підтримки. Однак дослідження також фіксує суттєві проблеми: 58,8 % ОМС не опублікували звіти про використання коштів місцевого бюджету за 2023 рік, а 17,6 % громад зазначають обмежений доступ громадян до засідань місцевої ради та проєктів рішень. Це свідчить про збереження бар'єрів у забезпеченні реальної прозорості та підзвітності на місцевому рівні навіть за умови активізації цифрових каналів комунікації.

Аналіз використання інструментів електронної демократії на місцевому рівні не може обмежуватися лише кількісними показниками подання петицій, проєктів громадського бюджету чи проведення консультацій з громадськістю. Не менш важливим є вивчення інституційного середовища, в якому ці механізми функціонують. Ефективність електронної участі громадян значною мірою залежить від рівня прозорості, відкритості та підзвітності органів місцевого самоврядування, якості відкритих даних, доступності засідань місцевих рад та політичної волі влади реагувати на ініціативи мешканців. Відсутність сприятливого інституційного підґрунтя призводить до того, що навіть високий рівень формальної активності громадян не трансформується у реальний вплив на прийняття рішень, спричиняючи розчарування та зниження довіри до демократичних інструментів. Тому комплексне дослідження

електронної демократії вимагає поєднання аналізу попиту (громадянської активності) та пропозиції (інституційної готовності місцевої влади).

Важливим емпіричним підтвердженням залежності ефективності інструментів електронної демократії від інституційного середовища слугує Рейтинг прозорості 100 міст України 2024 року програми «Прозорі міста» Transparency International Ukraine [40].

Важливо зазначити, що у 2025 році програма оголосила про завершення традиційного формату рейтингу та започаткувала новий дослідницький підхід - Євроіндекс міст, спрямований на оцінку готовності українських муніципалітетів до європейської інтеграції. Критерії нового дослідження узгоджено з ключовими європейськими документами, зокрема Принципами демократичного врядування Ради Європи, Планом для Ukraine Facility, а також звітами Європейської Комісії в межах Пакета розширення ЄС 2023-2025 років.

У рамках пілотного етапу аналітики спочатку оцінили рівень відкритості 11 муніципалітетів, а на другому етапі - розвиненість екосистеми електронних сервісів, яку пропонують органи місцевого самоврядування. Під терміном «електронні сервіси» в дослідженні розуміються інтерактивні елементи офіційних вебсайтів і мобільних застосунків (інтерактивні мапи, дашборди, вебформи) або автономні онлайн-інструменти (інформаційно-аналітичні системи, чат-боти, мобільні додатки), які дозволяють не лише отримувати інформацію, а й взаємодіяти з даними та виконувати конкретні дії.

Дані збирали у жовтні 2025 року. Оцінка проводилася за 40 критеріями, максимальна кількість балів - 100. До пілотної вибірки увійшли 11 муніципалітетів: Київ та 10 обласних центрів (Дніпро, Запоріжжя, Кропивницький, Луцьк, Львів, Одеса, Полтава, Харків, Хмельницький, Чернігів). Зокрема, результати пілотного дослідження показали, що середній рівень розвиненості екосистеми електронних сервісів становить 49,8 %. Лідером став Київ (70 балів), за ним - Львів (63 бали) та Харків (58 балів). Найнижчі показники зафіксовано у Полтави (27 балів), Чернігова (32 бали) та Луцька (43 бали).

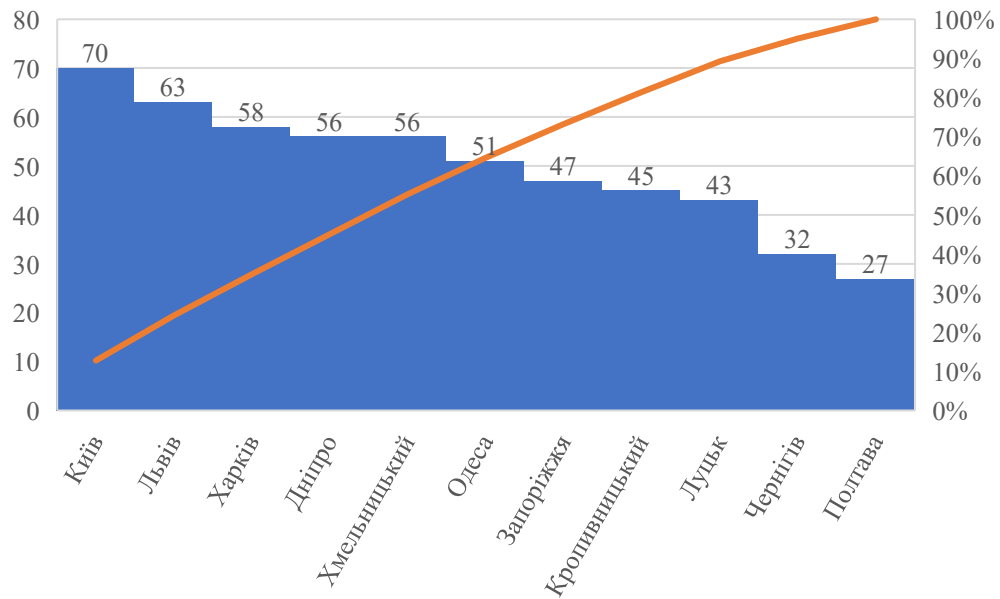

Рисунок 2.14 Результати дослідження розвиненості екосистеми електронних сервісів в пілотних містах України

* Джерело: узагальнено автором за [40]

Необхідно зазначити, що лідерство Києва та Львова було передбачуваним. Згідно з індексом місцевих онлайн-сервісів Local Online Service Index (LOSI) 2024 [27], оприлюдненим ООН, Київ посів 13-тє місце серед найбільш густонаселених міст 193 держав-членів ООН і увійшов до категорії міст з дуже високим рівнем LOSI. У свою чергу, Львів став фіналістом престижної міжнародної премії World Smart City Award 2025 у категорії «Управління та економіка» (Governance & Economy Award).

Сильними сторонами більшості міст є забезпечення доступу до сервісів відстеження комунального транспорту в реальному часі, електронних місцевих петицій, онлайн-запису дітей до садків, безготівкової оплати проїзду та попереднього запису до ЦНАП. Водночас виявлено суттєві прогалини: жодне місто не оприлюднило повний перелік соціальних послуг, доступних онлайн; більшість не забезпечує сервісів пошуку медичного обладнання чи залишків ліків; відсутні актуальні інтерактивні мапи захисних споруд;

принцип «єдиної точки входу» до всіх електронних сервісів на офіційному сайті реалізовано лише частково [40].

Важливо зазначити, що дослідження підтвердило чіткий взаємозв'язок між наявністю затвердженої програми інформатизації та загальним рівнем розвитку електронних сервісів. Міста без стратегічного документа (Полтава, Чернігів, Луцьк) продемонстрували найслабші результати. Крім того, навіть лідери (Київ, Львів, Харків) не створили на головних сторінках офіційних сайтів єдиного розділу з посиланнями на всі доступні цифрові інструменти.

Несподіваним результатом дослідження стала низька видимість комплексних міських мобільних застосунків на головних сторінках офіційних сайтів органів місцевого самоврядування. У пілотній вибірці лише чотири міста мали такі додатки: «Дніпро (Дніпро), Київ Цифровий (Київ), Misto (Одеса) та Open Kharkiv (Харків). При цьому лише Одеса розмістила посилання на застосунок на головній сторінці сайту, проте навіть там відсутній чіткий перелік доступних сервісів. На сайтах Дніпра, Києва та Харкова згадок про власні мобільні додатки на головних сторінках не виявлено.

Таким чином, регіональна асиметрія залишається високою, а ефективність інструментів місцевої демократії суттєво залежить від інституційного середовища.

Висновки до розділу 2:

1. Виявлено суттєву асиметрію в позиціях України за різними індексами: найвищі досягнення зафіксовано в Індексі електронної участі (EPI), де Україна у 2024 році посіла 1-ше місце серед 193 країн світу з максимальним показником 1,0000, що свідчить про потужний розвиток інструментів громадянської участі через цифрові платформи; водночас за Індексом розвитку електронного урядування (EGDI) Україна піднялася до 30-го місця (0,8841), продемонструвавши найвищий абсолютний приріст (+0,27) за період 2018–2024 рр.

2. Обґрунтовано, що попри значний прогрес у сфері електронної участі та надання державних послуг, Україна стикається зі суттєвими викликами в інноваційній сфері (59-те місце за ГІІ у 2024 р.) та загальній цифровій конкурентоспроможності.

3. Встановлено, що відкриті дані є фундаментальним чинником підвищення прозорості, підзвітності влади та ефективності механізмів електронної демократії, оскільки забезпечують реальний доступ громадян, бізнесу та аналітиків до машиночитабельної інформації, необхідної для громадського контролю, виявлення корупційних ризиків і формування обґрунтованих пропозицій до владних рішень.

4. Систематизовано результати міжнародних оцінок зрілості відкритих даних в Україні за ключовими індексами (Open Data Inventory (ODIN), European Open Data Maturity Assessment (ODM), Global Data Barometer), що засвідчило стабільне зростання показників України: за ODIN - підвищення на 22 бали (з 42 у 2018 р. до 64 у 2024 р.), а за European Open Data Maturity - стабільне 3-тє місце серед європейських країн з рівнем зрілості 97,1 % у 2025 році, що значно перевищує середньоєвропейський показник (86 %). При чому, обґрунтовано, що Україна належить до кластеру лідерів (Trendsetters) за рівнем зрілості відкритих даних в Європі завдяки високим результатам за вимірами «Політика» та «Вплив».

5. Встановлено, що єдиним інструментом електронної участі, який демонструє стабільне зростання, є електронні консультації з громадськістю (зростання з 1 у 2018 р. до 209 у 2024 р.), що свідчить про поступову інституціоналізацію процесів громадського обговорення стратегічних документів та програм на місцевому рівні, зокрема під впливом вимог стратегічного екологічного оцінювання.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РАНЬОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Концептуальні засади та бар'єри розвитку механізмів електронної демократії в Україні

В умовах повномасштабної війни органи влади та місцевого самоврядування України стикаються з безпрецедентними викликами у сфері публічного управління, зокрема необхідністю швидкого реагування на потреби різних цільових груп та подоланні гуманітарних викликів, ефективного розподілу обмежених ресурсів, координації з міжнародними партнерами тощо.

У цьому контексті інклюзивна участь у прийнятті рішень набуває критично необхідного характеру для забезпечення ефективності політики відновлення та сталого розвитку. Впровадження механізмів електронної демократії дозволяє залучати до процесів управління різні цільові групи. Зокрема, рівень довіри міжнародних партнерів безпосередньо корелює зі спроможністю громад демонструвати співучасне проектування.

Варто зауважити, що для об'єктивної оцінки стану залучення мешканців до процесів відновлення та розвитку в територіальних громадах Центр розвитку інновацій спільно з Проектним офісом DREAM розробив Показник участі (індекс демократії участі) [64]. Цей інструмент має на меті оцінити рівень демократичного та інклюзивного прийняття рішень, слугувати індикатором ефективності управління на основі потреб мешканців, підвищувати довіру до процесів відбудови серед громадян та міжнародних партнерів, а також сприяти залученню всіх зацікавлених сторін до розробки та обговорення проєктів відновлення. Крім того, показник дозволяє порівнювати громади між собою, обмінюватися кращими практиками та виявляти напрями для вдосконалення механізмів участі.

Методологія розрахунку показника участі базується на оцінюванні трьох ключових блоків: (1) наявність та використання інструментів участі (включаючи електронні формати (петиції, консультації, громадський бюджет тощо); (2) фактичний рівень залучення мешканців; (3) участь у процесах відновлення (наявність стратегій розвитку, програм комплексного відновлення, громадських обговорень проєктів відбудови та збору ідей від населення).

Фінальне значення показника обчислюється як середнє арифметичне за трьома блоками з максимально можливим значенням 100 %. Оцінка рівня залучення мешканців здійснюється за шкалою залежно від частки населення, яке активно користується інструментами участі: до 5 % - 20 балів; 5–10 % - 40 балів; 10–20 % - 60 балів; 20–40 % - 80 балів; понад 40 % - 100 балів.

Дослідженні було проведено у дві хвили 2023 рік та 2024 рік. Дані першої хвили дослідження (2023 рік) охопили 227 територіальних громад з 24 областей (населення 7,71 млн осіб, з них 943,6 тис. ВПО). Середній показник демократії участі по Україні становив 33,19 %. При чому, блок «Інструменти участі» демонстрував відносно високий рівень (56,74 %), тоді як блоки «Залученість мешканців» (22,86 %) та «Участь у відновленні» (19,98 %) залишалися значно нижчими.

Друга хвиля дослідження (2024 рік), проведена серед 196 громад з усіх 24 областей (включаючи прифронтові та окуповані території), зафіксувала позитивну динаміку. Середній показник участі зріс до 36,91 % (приріст на 3,72 відсоткових пункти). Максимальне значення серед громад збільшилося з приблизно 58 % до майже 70 %. Водночас зберігся структурний дисбаланс: блок «Інструменти участі» досяг 57,05 %, блок «Залученість мешканців» - лише 20,00 %, а блок «Участь у відновленні» - 33,67 %.

Зокрема, у 2024 році до лідерів увійшли: Новослобідська територіальна громада Сумської області (69,79 %), Куликівська територіальна громада Чернігівської області (69,66 %), Миргородська територіальна громада Полтавської області (69,44 %), Новобасанська територіальна громада

Чернігівської області (69,23 %) та Новоодеська територіальна громада Миколаївської області (68,01 %).

Важливо зазначити, що співвідношення середніх балів блоків «Інструменти участі» та «Залученість мешканців» становить 2,85 : 1, що кількісно демонструє глибокий дисбаланс між формальним впровадженням механізмів електронної демократії та їх реальним використанням.

Таблиця 3.1. Динаміка показника демократії участі в територіальних громадах України (2023-2024 рр.)

Показник	2023	2024	Зміна (+;-)
Кількість областей	24	24	0
Кількість громад	227	196	-31
Кількість населення	7712966	9641621	1928655
Кількість ВПО	943624	1148798	-942476
Середній показник участі по Україні	33,19	36,91	3,72
Максимальний показник серед громад	57,62	69,79	12,17
Мінімальний показник серед громад	13,33	11,67	-1,66
Блок «Інструменти участі» (середній)	56,74	57,05	0,31
Блок «Залученість мешканців» (середній)	22,86	20,00	-2,86
Блок «Участь у відновленні» (середній)	19,98	33,67	13,69

**Джерело: складено автором за [64]*

Таким чином позитивна динаміка середнього показника приховує фундаментальну проблему всесторонньої участі громадян. Наявність інструментів електронної демократії (петиції, консультації, бюджет участі, «Відкрите місто» тощо) не трансформується в реальний вплив населення на прийняття рішень. Цю тезу також може підтвердити дослідження індексу цифрової трансформації територіальних громад, який розраховується Міністерством цифрової трансформації на платформі «Дія.Цифрова громада». Індекс має зріз, як в розрізі територіальних громад, так і регіонів України [78]. Індекс цифрової трансформації складається з чотирьох блоків: цифрова

економіка, цифрові навички, цифрова інфраструктура, цифровізація публічних послуг (рис. 3.1.).

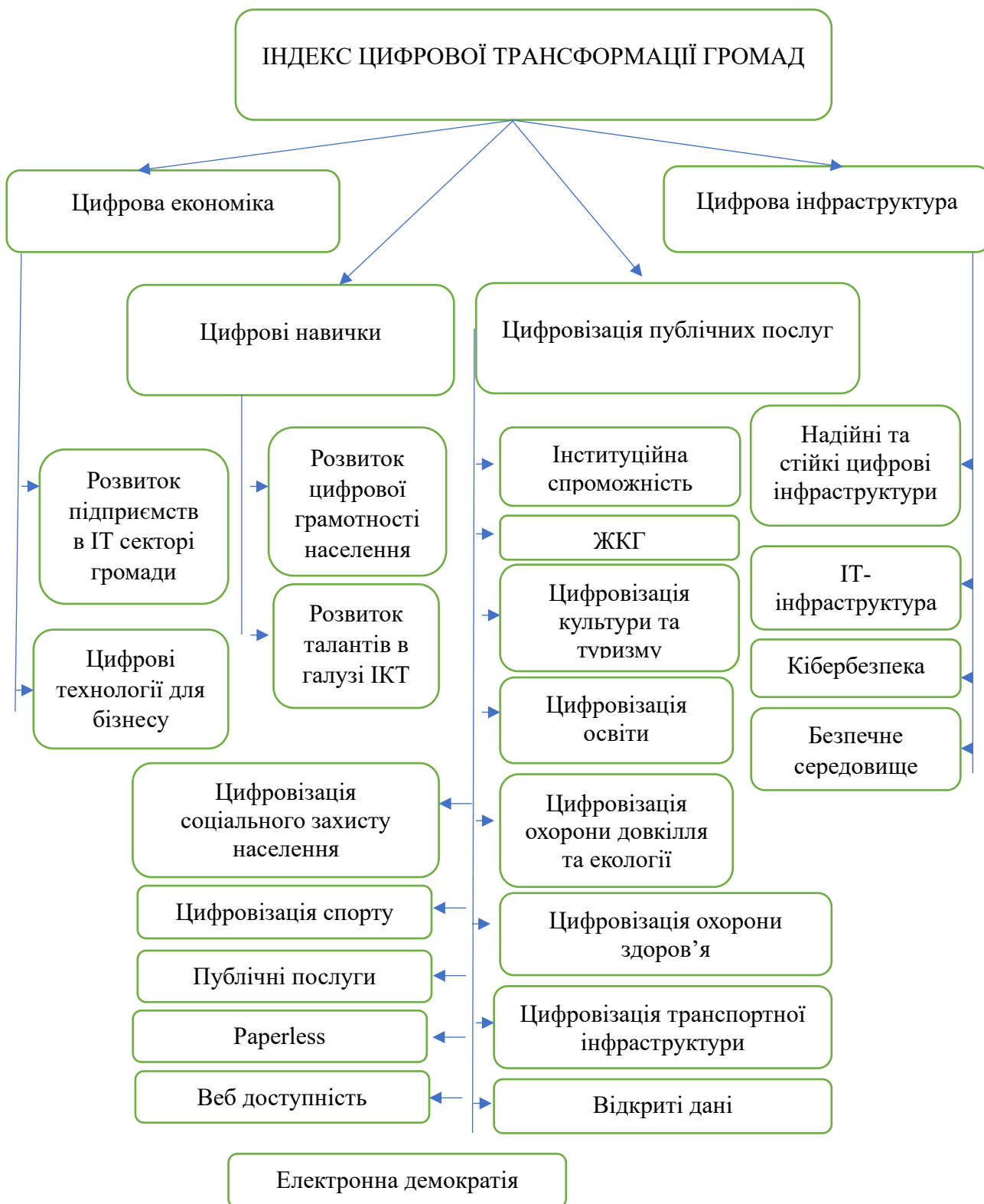

Рисунок 3.1. Методологія індексу цифрової трансформації територіальних громад України

**Джерело: складено автором за [78]*

Таким чином, цей композитний індикатор оцінює рівень цифрової зрілості громад та регіонів за кількома ключовими напрямками, серед яких безпосередньо присутній субіндекс «електронна демократія». Також варто зазначити, що особливу аналітичну цінність для дослідження становлять такі структурні елементи індексу: цифрові навички населення, цифрова інфраструктура та цифровізація публічних послуг (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2. Індекс цифрової трансформації територіальних громад в розрізі регіонів України, 2025 р.

Область	Загальний	Цифрова економіка	Цифрові навички	Цифрова інфраструктура	Цифровізація публічних послуг	Електронна демократія
Волинська	32,81	11,59	31,28	38,07	34,74	54,51
Вінницька	30,11	8,93	24,90	33,86	34,06	52,98
Дніпропетровська	36,12	12,14	30,96	37,96	41,94	67,00
Донецька	14,62	6,00	12,75	13,93	17,62	26,54
Житомирська	18,54	7,35	17,95	21,74	19,10	27,98
Закарпатська	35,11	14,07	26,24	42,83	37,60	50,09
Запорізька	11,95	7,72	12,24	13,58	11,71	20,34
Івано-Франківська	30,20	11,24	19,83	36,03	33,99	55,24
Київська	38,23	19,03	22,02	54,04	37,35	55,74
Кіровоградська	13,69	1,41	24,42	12,66	13,52	16,97
Луганська	11,40	7,08	7,81	11,26	13,65	26,64
Львівська	52,80	19,23	52,14	63,53	53,32	72,18
Миколаївська	32,63	13,44	40,70	36,71	31,49	56,20
Одеська	30,34	12,66	22,06	36,66	32,81	46,62
Полтавська	29,14	6,80	30,63	29,63	33,27	51,56
Рівненська	29,79	11,84	24,97	33,01	33,24	53,85
Сумська	32,99	11,63	34,46	38,77	33,40	64,27
Тернопільська	35,44	19,91	23,17	41,03	39,25	72,73
Харківська	38,59	12,14	35,00	44,11	41,98	77,87
Херсонська	21,30	9,68	20,96	22,23	23,37	34,93
Хмельницька	29,74	7,16	33,27	35,98	29,41	48,74
Черкаська	30,13	9,81	18,38	36,65	34,21	47,10
Чернівецька	28,05	15,49	15,50	34,55	30,69	50,74
Чернігівська	28,15	9,18	26,62	32,21	30,16	47,88

* Результати вимірювання сформовані на основі даних, внесених посадовими особами органів місцевого самоврядування через електронний кабінет на вебпорталі «Дія. Цифрова громада»

** Шкала індексу від 0 до 100 балів

*** Джерело: складено автором за [78]

Результати табл. 3.2. свідчать про значну регіональну диференціацію. Найвищі загальні показники зафіксовано у Львівській (52,80 %), Харківській (38,59 %), Київській (38,23 %) та Дніпропетровській (36,12 %) областях. Найнижчі результати демонструють громади Донецької (14,62 %), Луганської (11,40 %), Запорізької (11,95 %) та Кіровоградської (13,69 %) областей.

Субіндекс «електронна демократія» в цифровізації публічних послуг є одним з найвищих серед усіх компонентів майже в усіх областях (середнє значення за таблицею - близько 50–55 %). Лідерами за цим показником виступають Харківська (77,87 %), Тернопільська (72,73 %), Львівська (72,18 %) та Сумська (64,27 %) області. Проте, навіть у лідерів значення не перевищує 78 %, а в низці областей (Запорізька - 20,34 %, Кіровоградська - 16,97 %, Донецька - 26,54 %) залишається критично низьким.

Рисунок 3.2. Індекс цифрової трансформації територіальних громад в розрізі регіонів України, 2025 р.

**Джерело: складено автором за [78]*

Варто зазначити, що чітко простежується структурний дисбаланс між компонентами. Субіндекс «електронна демократія» суттєво випереджає «цифрову економіку» (в середньому 10-12 %), «цифрові навички» (в середньому 20-35 %) та «цифрову інфраструктуру» (в середньому 30-40 %).

Тобто, можна зробити висновок, що громади формально впроваджують інструменти електронної участі, але відсутність достатнього рівня цифрової грамотності населення та стійкої інфраструктури не дозволяє перетворити ці інструменти на реальну всесторонню участь громадян.

Одним із найбільш значимих викликів розвитку механізмів електронної демократії в територіальних громадах України є нерівність доступу різних груп громадян до існуючих інструментів участі, яку можна визначити як цифровий розрив першого рівня. Зокрема, ця нерівність зумовлена взаємодією кількох бар'єрів. Економічний бар'єр проявляється у високій вартості сучасних цифрових пристроїв та стабільного інтернету. Тому можна стверджувати що важливе значення має рівень платоспроможності населення, рівень інфляції в розрізі окремих територій. Географічний чинник посилює проблему в прифронтових областях та сільській місцевості, де воєнні дії призвели до фізичного руйнування телекомунікаційної інфраструктури та електромереж.

Соціально-освітній бар'єр (цифрова грамотність) є не менш суттєвим: рівень цифрових компетенцій суттєво відрізняється залежно від віку, освіти та соціального статусу. Якщо бізнес-спільнота та молодь відносно швидко адаптуються до нових інструментів, то особи похилого віку, люди з інвалідністю (зокрема із сенсорними порушеннями зору та слуху) та мешканці сільських громад часто залишаються виключеними через відсутність інклюзивних інтерфейсів і спеціалізованих сервісів.

Окремої уваги заслуговує демографічно-міграційний бар'єр, що зумовлений масовим переміщенням населення (ВПО), зміною демографічного складу громад та втратою «інституційної пам'яті» внаслідок мобілізації та еміграції кваліфікованих кадрів.

Крім того, існує політико-психологічний чинник. Наприклад, у регіонах із низьким рівнем довіри до місцевої влади громадяни нерідко ігнорують електронні інструменти участі, сприймаючи їх як імітацію реального впливу на прийняття рішень. Такий бар'єр посилюється культурними чинниками.

Не менш серйозним є цифровий розрив другого рівня, пов'язаний із розбіжностями у рівні готовності органів державної влади та місцевого самоврядування до впровадження та підтримки механізмів електронної демократії.

Так, відсутність чітких регламентів обробки електронних звернень і петицій, брак інституційної пам'яті та «закритість» управління, зумовлена страхом перед публічним контролем і критикою, суттєво знижують ефективність впроваджених інструментів.

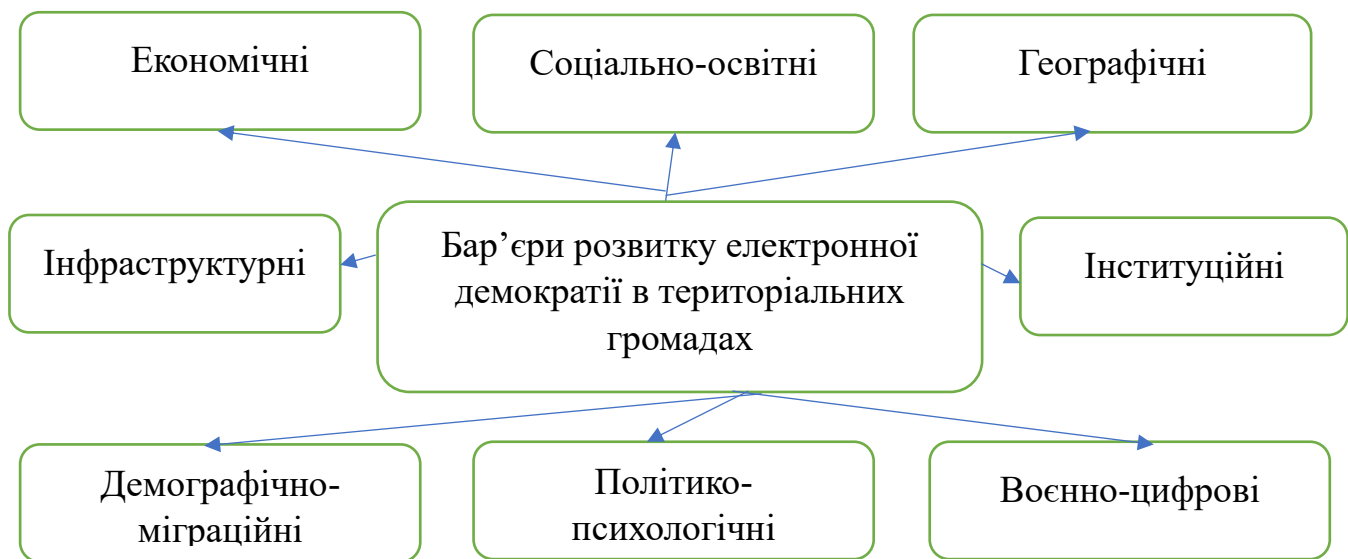

Рисунок 3.3. Цифрові розриви першого рівня розвитку електронної демократії в територіальних громадах

**Джерело: розроблено автором*

Крім того, розвиток механізмів електронної демократії в територіальних громадах України ускладнюється низкою гібридних воєнно-цифрових викликів, які набувають особливої гостроти в умовах триваючого збройного конфлікту. Такі бар'єри проявляються в постійних кібератаках на платформи е-демократії, ризиках витоку персональних даних та періодичних блекаутах, спричинених руйнуванням енергетичної інфраструктури.

Таким чином, бар'єри розвитку електронної демократії в територіальних громадах України мають багатовимірний характер і диференціюються залежно від соціального статусу, місця проживання, мобільності, віку, цифрових компетенцій та інституційної спроможності суб'єктів.

З іншого боку типологію бар'єрів можна навести з позиції формування концепції цифрової стійкості. Під цифровою стійкістю автор розуміє здатність механізмів електронної демократії не лише функціонувати в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз, а й динамічно адаптуватися, забезпечуючи інклюзивну участь громадян на всіх етапах прийняття рішень. Важливо зазначити, що така модель цифрової стійкості органів місцевого самоврядування має включати чотири взаємопов'язані рівні (рис. 3.4.).

Рисунок 3.4. Концепція цифрової стійкості механізмів електронної демократії через призму подолання цифрових бар'єрів

**Джерело: розроблено автором*

доступності (наявності інструментів) - подолання цифрового розриву першого порядку (економічні, географічні, інфраструктурні, воєнні бар'єри тощо);

компетенцій та залученості (фактична участь різних цільових груп) - цифрові навички, інклюзивність інтерфейсів та фактична участь різних цільових груп у прийнятті рішень (соціальні, освітні, психологічні, демографічні тощо);

результативності (реальні рішення) - трансформація формальних інструментів (петиції, громадський бюджет, консультації в DREAM) у реальні рішення (інституційні, інфраструктурні, політичні, психологічні);

впливу (довіра) - довгостроковий вплив на відновлення, довіру громадян і міжнародних партнерів (політико-психологічні, інституційні тощо).

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що цифровий розрив – це результат (стан невизначеності), а цифровий бар'єр – це причина або механізм, який породжує чи поглиблює цей розрив.

Такий концептуальний підхід дозволяє не лише діагностувати бар'єри та загрози, а й прогнозувати ризики зворотного впливу. При чому, низький рівень впливу на прийняття рішень призводить до подальшого зниження довіри громадян, зменшення залученості тощо.

Водночас найбільш критичним залишається поєднання цифрового розриву першого та другого рівнів, яке одночасно обмежує доступ громадян до інструментів участі та знижує готовність органів влади забезпечувати їх ефективне функціонування. З одного боку, інституційна закритість органів влади та місцевого самоврядування, формальне ставлення до результатів електронних консультацій, відсутність чітких регламентів обов'язкового врахування думки мешканців у стратегічних документах відновлення та бюджетних рішеннях призводить до відсутності результативності та впливу. З іншого боку, низький реальний вплив знижує мотивацію громадян, що, у свою чергу, послаблює тиск на владу щодо вдосконалення механізмів і ще більше посилює інституційну закритість.

3.2. Обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку політики електронної демократії (е-демократії)

Розвиток електронної демократії (е-демократії) в Україні має визначатись конвергенцією технологічних інновацій та трансформацією суспільно-політичних інститутів. Ефективна розбудова цієї системи можлива лише за умови гармонійного поєднання моделей «top-down» (згори вниз) та «bottom-up» (знизу вгору), що забезпечує як інституційну сталість, так і високий рівень громадянської залученості.

Зокрема, підхід bottom-up (знизу в гору) передбачає рух від локального до загальнодержавного рівня. Він починається з розуміння особливостей місцевих громад, реальних потреб і бар'єрів доступу різних соціальних груп до інструментів е-участі. На наступному рівні формується фундаментальне розуміння цифрового середовища участі, включаючи цифрову грамотність населення, наявність інфраструктури, мотивацію громадян та інституційну готовність громад. Верхній рівень цього підходу відображає частку громад і громадян, які реально користуються інструментами електронної демократії (електронні петиції, консультації, громадський бюджет тощо).

Реалізація управлінської стратегії bottom-up («знизу вгору») базується на засадах субсидіарності та інклюзивності, що передбачає комплексну трансформацію ролі громадян від пасивних об'єктів регулювання до активних суб'єктів державотворення. Ключовою характеристикою цього підходу є реальний емпauerмент - надання повноважень та ресурсів місцевим органам влади й громадам, що забезпечує децентралізацію процесів прийняття рішень і їх максимальне наближення до першоджерела виникнення суспільних проблем.

Підхід top-down, навпаки, починається з макрорівня - розуміння загальнонаціональних і макроекономічних умов розвитку електронної демократії, євроінтеграційних зобов'язань України, міжнародних стандартів Ради Європи та стратегічних цілей повоєнного відновлення. На середньому

рівні відбувається оцінка конкурентоспроможності національної системи е-демократії порівняно з кращими європейськими практиками. Нижній рівень фіксує частку органів влади та територіальних громад, які ефективно впроваджують інструменти електронної демократії на практиці. На рис. 3.5. наведено порівняння моделей «top-down» (згори вниз) та «bottom-up» (знизу вгору) в розвитку механізмів електронної демократії (е-демократії).

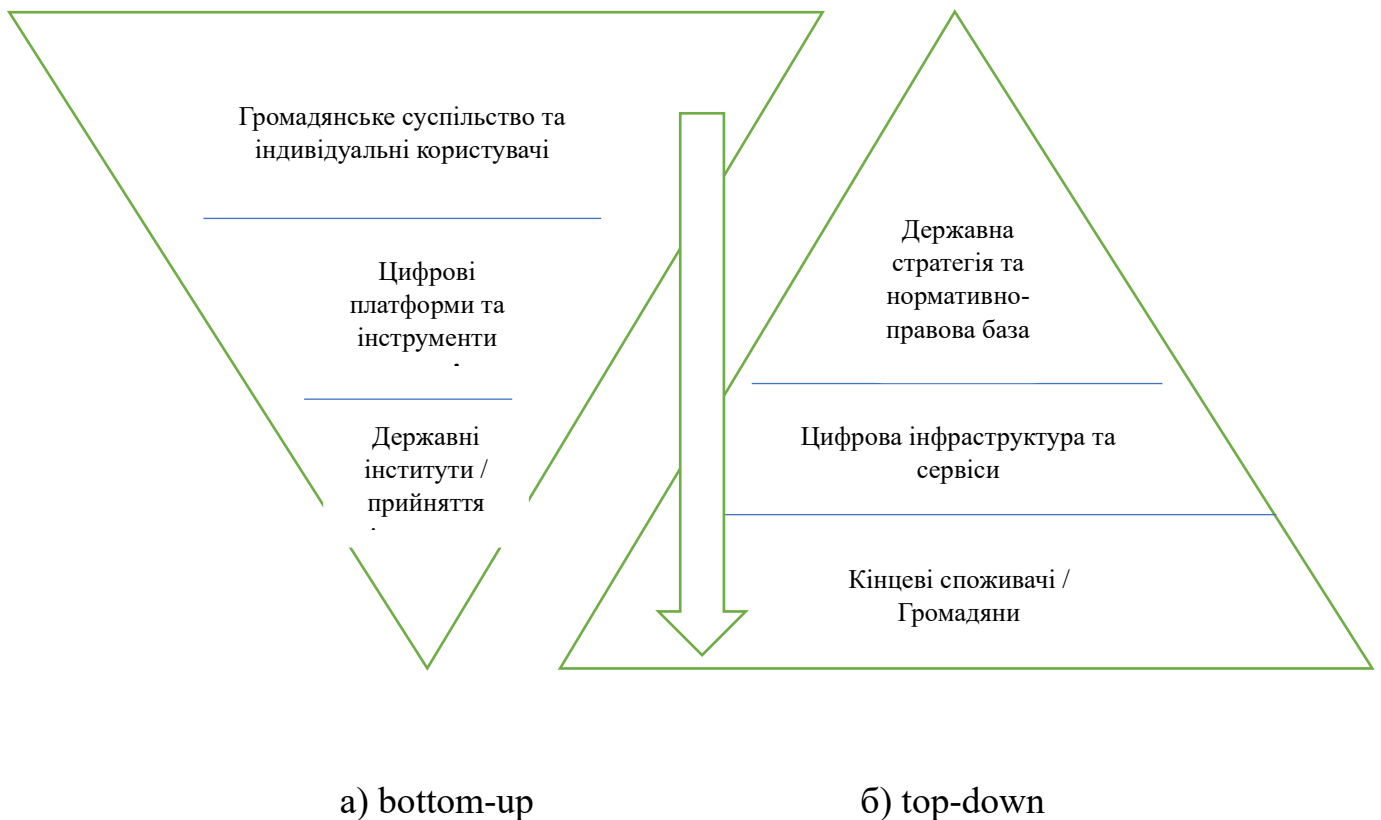

Рисунок 3.5. Порівняння моделей «top-down» (згори вниз) та «bottom-up» (знизу вгору) в розвитку механізмів електронної демократії (е-демократії).

**Джерело: розроблено автором*

Цей підхід відіграє ключову роль під час масштабних організаційних змін, цифрової трансформації органів влади або етапів повоєнного відновлення, коли чітке директивне керівництво дозволяє мінімізувати дезорганізацію та забезпечити узгоджене впровадження національних стратегій електронної демократії. Централізація процесу прийняття рішень

сприяє швидкій синхронізації дій усіх рівнів влади зі стратегічними цілями держави, зменшує ризики фрагментації політики та полегшує інтеграцію міжнародних стандартів Ради Європи.

Найефективнішою для розвитку електронної демократії в Україні є змішана стратегія зустрічних рішень (гібридна модель), яка поєднує сильні сторони обох підходів. Така стратегія передбачає:

інтеграцію чіткого стратегічного бачення держави з аналітикою та ініціативами, що надходять з територіальних громад;

надання повноважень для прийняття рішень на локальному рівні за умови їх відповідності національним стандартам та Європейським векторам розвитку;

розвиток ефективних каналів двосторонньої комунікації між органами влади та громадянами;

створення гнучких механізмів, що дозволяють оперативно коригувати політику з урахуванням реальних потреб і результатів моніторингу.

Варто зауважити, що гібридну модель партисипативної цифрової стійкості можна формалізовано описати як інтегральний індекс ефективності електронної демократії:

$$ED_{eff} = \alpha * T \otimes I \otimes D * \beta * H(TD + BU) * \gamma * S \quad (3.1)$$

де:

ED_{eff} - індекс ефективності електронної демократії ($0 \leq ED_{eff} \leq 1$);

T - технологічний вимір;

I - інституційний вимір;

D - діяльнісний (суб'єктний) вимір;

\otimes - оператор тензорного (багатовимірного) добутку, що відображає взаємозалежність вимірів;

$H(TD+BU)$ - гібридний коефіцієнт стратегії реалізації (top-down + bottom-up);

S - коефіцієнт цифрової стійкості;

α, β, γ - вагові коефіцієнти (зазвичай $\alpha + \beta + \gamma = 1$).

Гібридна стратегія реалізації ($H(TD+BU)$) формалізується таким чином:

$$H(TD+BU) = \lambda * TD + (1 - \lambda) * BU + \delta * (TD \cap BU) \quad (3.2)$$

де:

TD - інтенсивність компоненти стратегії «згори вниз» (top-down);

BU - інтенсивність компоненти стратегії «знизу вгору» (bottom-up);

λ - коефіцієнт балансу між двома стратегіями (рекомендовано $\lambda \in [0.4; 0.6]$);

δ - коефіцієнт синергії зустрічних потоків (синергетичний ефект від поєднання обох підходів).

При чому, тривимірна матриця оцінюється на трьох рівнях управління (національному, регіональному та місцевому), що дозволяє враховувати вертикальну і горизонтальну взаємодію в системі публічного управління:

$$T \otimes I \otimes D = \sum_{i=1}^3 \sum_{j=1}^3 \sum_{k=1}^3 \omega_{ijk} * (T_i * I_j * D_k) \quad (3.3)$$

де:

індекси $i, j, k \in \{1, 2, 3\}$ відповідають рівням управління:

1 - національний,

2 - регіональний,

3 - місцевий.

Цифрова стійкість (S) розраховується як середнє арифметичне чотирьох рівнів:

$$S = \frac{S_1 + S_2 + S_3 + S_4}{4} \quad (3.4)$$

де:

S_1 - доступність (інфраструктурна та інклюзивна);

S_2 - компетенції та залученість;

S_3 - результативність (вплив на управлінські рішення);

S_4 - загальний вплив (легітимність, довіра, соціально-економічний ефект).

Кожен рівень S_i нормалізується до інтервалу [0; 1].

Варто зауважити, що така модель, по -перше, забезпечує інтеграцію трьох вимірів, а по-друге, вводить цифрову стійкість як обов'язковий захисний механізм в умовах мінливих змін зовнішнього середовища.

Для практичного застосування та спрощеного розрахунку інтегрального індексу ефективності електронної демократії автором запропоновано узагальнену компактну формулу моделі:

$$ED_{eff} = (\sqrt[3]{T * I * D}) * (0,5 * TD + 0,5 * BU + \delta * (TD * BU)) * S \quad (3.5)$$

Де символи зберігають попереднє значення: T, I, D - значення технологічного, інституційного та діяльнісного вимірів відповідно; TD і BU - інтенсивність стратегій «top-down» та «bottom-up»; δ - коефіцієнт синергії; S - коефіцієнт цифрової стійкості.

Для оцінки рівня розвитку електронної демократії в конкретній територіальній громаді, регіоні чи на національному рівні пропонується така умовна шкала інтерпретації значень індексу ED_{eff} (табл. 3.3.):

Таблиця 3.3. Інтерпретаційна шкала інтегрального індексу ефективності механізмів електронної демократії

Діапазон ED_{eff}	Рівень розвитку моделі	Характеристика
0,00–0,35	Критичний	Формальна участь, високі бар'єри доступності та низька результативність
0,36–0,55	Базовий	Фрагментарна участь, переважання формальних інструментів над реальним впливом
0,56–0,75	Розвинений	Гібридна участь (рекомендований цільовий рівень для більшості громад)
0,76–1,00	Оптимальний (стійкий)	Повноцінна партисипативна демократія з високою цифровою стійкістю

* Джерело: розроблено автором

Тобто гібридна модель передбачає, що загальнонаціональні цілі, стандарти та нормативно-правова база електронної демократії формуються централізовано (top-down), водночас механізми їхньої реалізації, адаптація інструментів та виявлення реальних потреб громадян здійснюються децентралізовано, з активною участю всіх цільових груп (bottom-up). Така модель може стати основою для формування цілісної, інклюзивної, адаптивної та стійкої системи електронної демократії, здатної ефективно функціонувати в умовах воєнних викликів і забезпечувати якісну участь громадян у процесах повоєнного відновлення та європейської інтеграції України.

Формування законодавчої та стратегічної бази е-демократії в Україні демонструє поступовий перехід від окремих ініціатив до системної політики, що відображає елементи обох підходів. Створення нормативно-правової основи розпочалося у 2002 році з постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [126]. У 2007 році було ухвалено Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [125], а у 2013 році - Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні [128].

Зокрема, основними стратегічними напрямками були визначені наступні: інформаційна інфраструктура, доступ до інформації та знань, е-економіка, електронне урядування, е-демократія, е-освіта, наука та інновації, е-культура, е-медицина, охорона навколишнього природного середовища, інформаційна безпека, міжнародне співробітництво. У напрямі е-демократії були закладені такі ключові завдання:

удосконалення нормативно-правового забезпечення організації електронної взаємодії громадян і організацій з державними органами;

активне використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення участі громадян та організацій у формуванні й реалізації державної політики, зокрема через підтримку пілотних інтернет-проектів;

формування мережевої культури комунікації на засадах партнерства;

визнання важливої ролі засобів масової інформації як майданчиків для публічних форумів і дискусій, що дають змогу громадянам відстоювати суспільні інтереси;

створення та впровадження інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Електронний парламент України», яка забезпечить доступ громадян до інформації про парламентську діяльність і стимулюватиме розвиток рівноправного інформаційного суспільства;

створення на базі Національного центру підтримки електронного урядування системи інтерактивної взаємодії з громадянами з використанням соціальних мереж («Ми розвиваємо електронне урядування»);

сприяння співпраці державних органів з інститутами громадянського суспільства, експертами та міжнародними партнерами у розробленні нормативно-правових актів, стандартів і впровадженні пілотних проєктів електронної демократії з дотриманням прав людини та верховенства права.

Важливо зазначити, що низька амбітних планів та проєктів залишилася на рівні концепції. Зокрема: створення інтегрованої системи «Електронний парламент України» (сайт ВР оновлено, запроваджено електронні інструменти, але повноцінної інтегрованої системи «Електронний парламент» не створено); формування мережевої культури комунікації на засадах партнерства (мережева культура все ще нерівномірна через цифрові розриви та бар'єри); створення системи інтерактивної взаємодії «Ми розвиваємо електронне урядування» (портал створено у 2013-2014 рр., але згодом його функції частково інтегровано в інші платформи).

У 2015 році важливим кроком стала розроблена Дорожня карта розвитку електронної демократії. Першим масштабним інструментом е-демократії стали електронні петиції: у 2015 році внесено зміни до Закону України «Про звернення громадян», що формалізували механізм електронних колективних звернень до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів та органів місцевого самоврядування. Першою сервіс запровадила Адміністрація Президента України; згодом інструмент поширився на всі рівні влади.

У 2017 році Кабінет Міністрів схвалив Концепцію розвитку електронної демократії в Україні та План заходів щодо її реалізації. Документ передбачав, зокрема, розроблення проєкту Закону «Про електронне голосування», розвиток «бюджету участі» на регіональному та місцевому рівнях, а також ініціювання «Всеукраїнського громадського бюджету» [127].

Передбачалось, що Концепція має реалізовуватись у два етапа:

2017-2018 рр. - основна увага мала приділятися формуванню нормативно-правового забезпечення відповідно до міжнародних стандартів, удосконаленню існуючих і запровадженню нових інструментів електронної демократії, забезпеченню їх доступності для осіб з інвалідністю, вдосконаленню механізмів електронних петицій та електронних консультацій, розвитку відкритих даних, підвищенню участі громадян у прийнятті рішень, формуванню основ електронного голосування, розвитку електронної ідентифікації, створенню широкої коаліції заінтересованих сторін, поширенню інструментів е-демократії на місцевому рівні (зокрема, бюджету участі) та проведенню інформаційно-освітніх кампаній;

2019-2020 рр. - планувалося запровадження мережевих сервісів електронної демократії, забезпечення належного ресурсного супроводу, інституціоналізація інструментів е-демократії, широке залучення фізичних і юридичних осіб, забезпечення відкритості використання публічних коштів, подальша популяризація електронної демократії, проведення досліджень її стану та здійснення системної координації й контролю за розвитком цієї сфери. За результатами другого етапу передбачалося забезпечення базових елементів електронної демократії в усіх сферах суспільного життя.

Таким чином, концепція 2017-2020 рр. стала важливим каталізатором розвитку електронної демократії в Україні. Найбільш успішними виявилися напрями, пов'язані з електронними петиціями, бюджетами участі та створенням цифрових платформи участі. Водночас амбітні завдання щодо електронного голосування та повної інституціоналізації не були виконані

через брак політичної волі, ресурсні обмеження, кібербезпекові ризики та початок повномасштабної війни.

Позитивним зрушенням у процесі легітимізації електронного голосування в Україні можна вважати прийняття Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 26 січня 2021 року. Зокрема, частина друга ст. 6 цього Закону передбачає, що «виборець реалізує своє право голосу шляхом подання бюлетеня на паперовому носії або шляхом електронного голосування в порядку, визначеному законом» [121].

Хоча зазначений нормативно-правовий акт не містить чіткого визначення електронного голосування та не розкриває деталей його проведення, він уперше на законодавчому рівні визнав електронне голосування як альтернативу традиційному паперовому голосуванню.

Враховуючи потенційно широкий спектр застосування електронного голосування як важливого елемента електронної демократії в умовах цифровізації публічного управління, вважаємо, що нагальною є необхідність подальшого нормативно-правового закріплення його дефініції, основних принципів та детальної процедури проведення на рівні спеціального закону.

Сьогодні ключовими інструментами е-демократії на національному рівні є електронні петиції, опитування в застосунку «Дія» (у 2022 році проведені перші опитування), електронні звернення, відкриті дані та електронні декларації. На місцевому рівні активно використовуються відкриті бюджети, е-консультації, громадські слухання онлайн, бюджети участі та платформи типу «Відкрите місто».

У 2022 році набрав чинності Закон України «Про електронні комунікації» [122], який став ключовим нормативно-правовим актом, що визначає сучасні правові та організаційні засади державної політики у сферах електронних комунікацій і радіочастотного спектра.

Основними цілями Закону є створення прозорого, конкурентного та інноваційного ринку електронних комунікацій, забезпечення універсального доступу громадян до якісних послуг зв'язку та інтернету, гармонізація

національного законодавства з європейським (зокрема, з Кодексом електронних комунікацій ЄС), а також підвищення стійкості інфраструктури до зовнішніх загроз.

У 2025 році схвалено Стратегію розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 рр. [129]. Стратегія зосереджена на двох ключових напрямках: забезпеченні доступності сталого зв'язку та розвитку сфери електронних комунікацій як фундаменту цифрової економіки. Вона передбачає відновлення та модернізацію мереж, масштабування 5G, розвиток IoT, підвищення стійкості інфраструктури до воєнних і кіберзагроз, а також створення умов для повноцінного доступу громадян до цифрових послуг. Хоча стратегія безпосередньо не присвячена е-демократії, вона формує критичну інфраструктурну основу для її розвитку, оскільки без стабільного та безпечного зв'язку неможливе масове використання інструментів електронної участі/

Таким чином, сучасний стан нормативно-правового регулювання демонструє, що Україна має значні успіхи в реалізації окремих інструментів е-демократії, проте, варто зазначити, що наразі відсутня цілісна, системна стратегія, яка б об'єднувала всі елементи в єдину політику розвитку електронної демократії в Україні з чіткими цілями, індикаторами, механізмами координації та ресурсним забезпеченням.

Стратегія має визначити цілі та завдання е-демократії як самостійного напрямку державної політики, типові інструменти відповідно до європейських стандартів, базові напрями політики (подолання цифрової нерівності та безграмотності, методичне забезпечення, навчання, стимулювання участі та інклюзія), засади та порядок впровадження інструментів на основі програм і проєктів інститутів громадянського суспільства, бізнесу та влади.

Документ повинен також містити інституційну основу політики, зокрема створення спеціального координаційного органу на рівні вищих органів державної влади (на базі інституту Президента України або Верховної Ради

України), порядок моніторингу та оцінки реалізації стратегії, систему показників розвитку е-демократії, фінансові механізми, процедуру періодичного перегляду та коригування стратегії, а також механізм підготовки національної доповіді про стан демократії в Україні з окремим блоком щодо електронної демократії.

На рівні вищих органів державної влади, усіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової) та органів місцевого самоврядування необхідно розробити відповідні стратегії, програми, плани заходів і дорожні карти, які міститимуть конкретні кількісні показники, чіткі терміни виконання та перелік проєктів із терміном реалізації до одного року.

У якості пріоритетних напрямів національної стратегії пропонується визначити ієрархію компонентів е-демократії за трьома взаємопов'язаними рівнями (рис. 3.6.):

базовий рівень - політика відкритих даних (одностороннє інформування), що дає змогу недержавним інституціям і активістам оперативно готувати альтернативні продукти політики;

мезорівень - оприлюднення аналітичної інформації про державну політику на веб-ресурсах органів влади, що сприяє підвищенню компетентності громадян та проведенню політики електронної просвіти, інклюзії та доступності інформаційно-комунікаційних технологій;

верхній рівень - безпосередня участь громадян у формуванні політики та політичний діалог (двосторонній обмін інформацією) через електронні дискусійні платформи [68].

Одним із першочергових пріоритетних завдань Стратегії в повоєнний період є запровадження електронного голосування.

Серед інших важливих заходів можна виділити широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій для взаємодії суспільства та держави (зокрема, через мобільний застосунок «Дія»), забезпечення електронної участі громадян у прийнятті рішень щодо місцевих бюджетів,

удосконалення порядку електронних звернень і петицій, а також проведення обговорення законопроектів і рішень органів місцевого самоврядування.

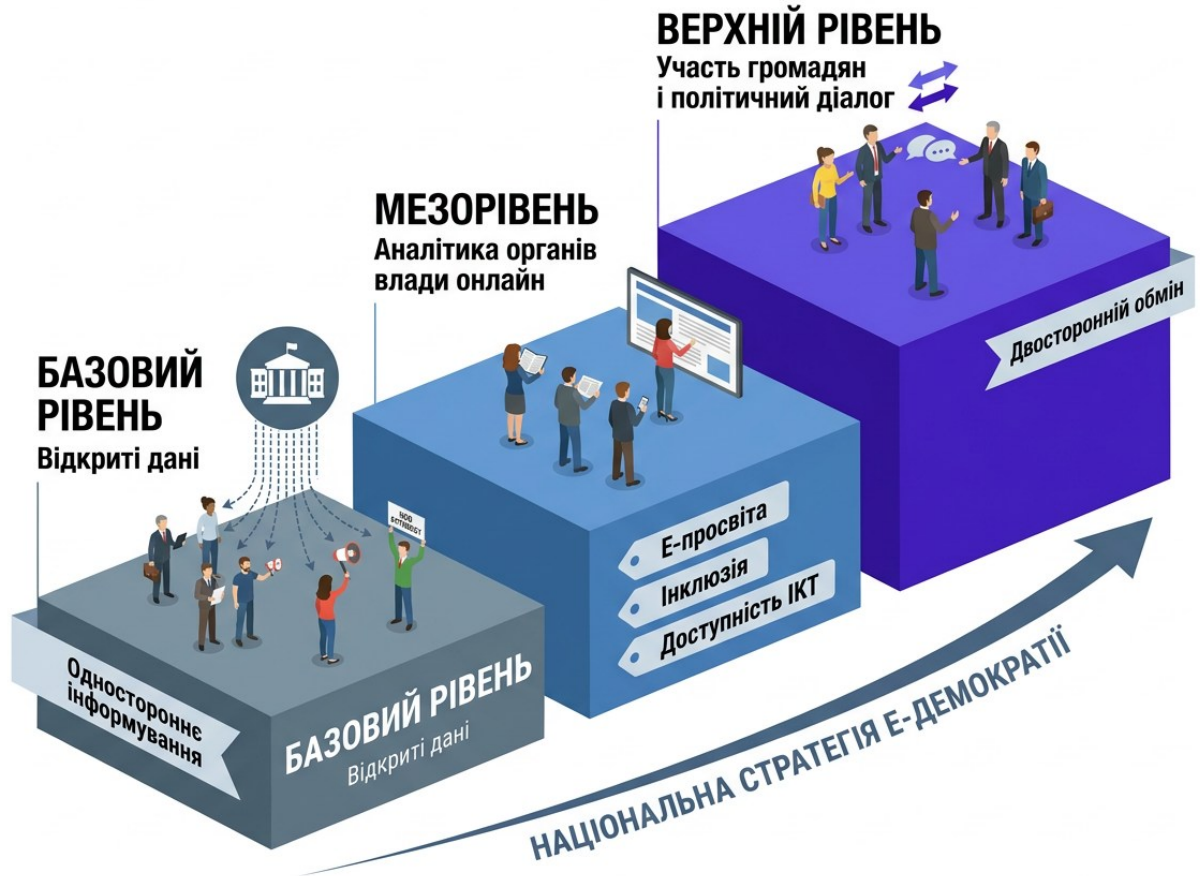

Рисунок 3.6. Ієрархія компонентів е-демократії

**Джерело: розроблено автором за донними [68]*

Очікувані результати впровадження такої стратегії включають досягнення концептуальної узгодженості політики е-демократії відповідно до міжнародних стандартів, поступове усунення бар'єрів доступу громадян, рівномірний розвиток механізмів на всіх рівнях влади, формування технічної та аналітичної спроможності органів влади ефективно опрацьовувати результати е-участі, забезпечення участі щонайменше 5 мільйонів громадян протягом п'яти років, а також підвищення компетентності державних службовців і політиків у застосуванні інструментів електронної демократії (рис. 3.7.).

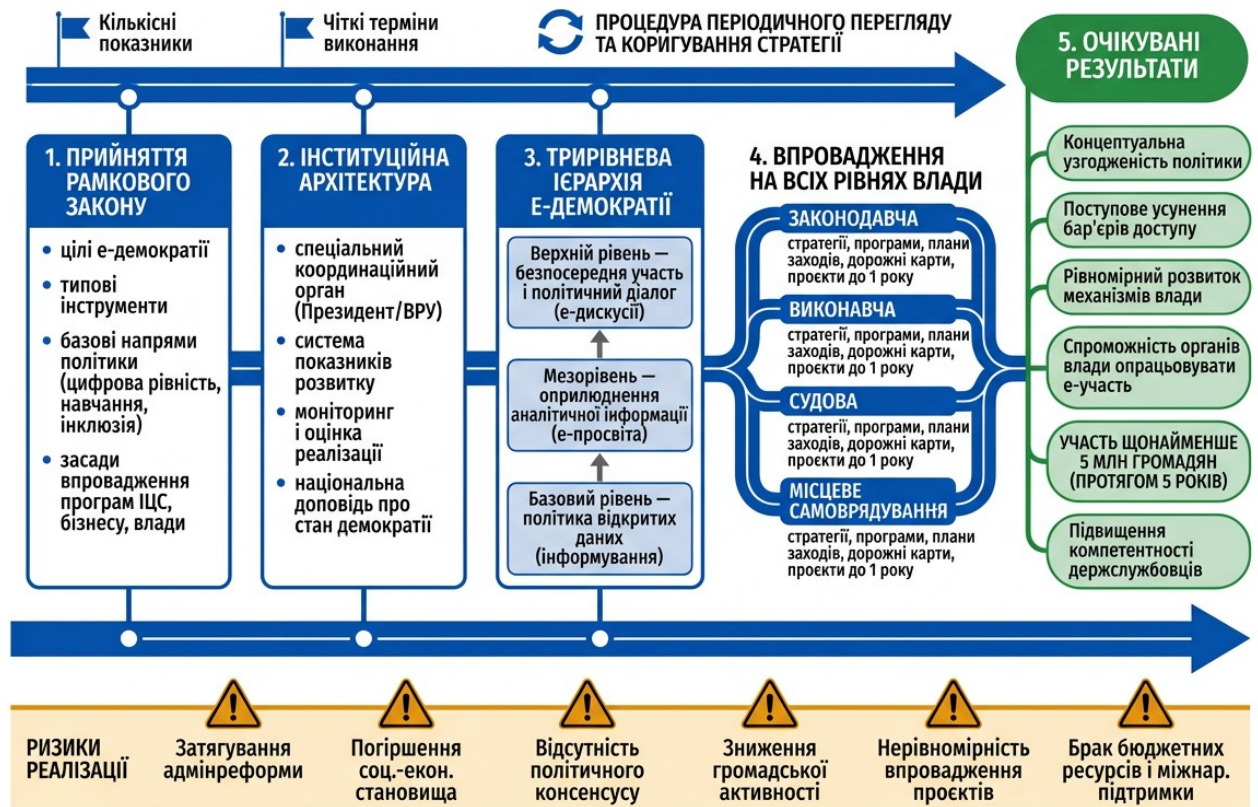

Рисунок 3.7. Архітектура національної стратегії розвитку е-демократії в Україні

**Джерело: розроблено автором за донними [68]*

Реалізація запропонованих заходів пов'язана з певними ризиками, серед яких затягування адміністративної реформи, погіршення соціально-економічного становища населення (особливо в сільській місцевості), відсутність політичного консенсусу щодо пріоритетності е-демократії, зниження громадської активності, слабкість інститутів громадянського суспільства на регіональному рівні, низька якість системи показників результативності, нерівномірність впровадження проєктів у різних інституціях та регіонах, а також брак бюджетних ресурсів і міжнародної підтримки.

Таким чином, запровадження такої стратегії дозволить не лише усунути існуючі дисбаланси між наявністю цифрових платформ і їх реальною

впливовістю, але й перетворити електронну демократію на дієвий механізм легітимізації влади, підвищення довіри громадян, ефективного використання публічних ресурсів і прискорення повоєнного відновлення України на засадах європейських демократичних стандартів.

3.3. Удосконалення механізмів забезпечення громадської е-участі у ранньому повоєнному відновленні

Повоєнне відновлення України розуміється як комплексний, багатовимірний процес відновлення економіки, інфраструктури, соціальних систем та екологічної рівноваги після руйнівного впливу війни, спрямований на задоволення нагальних потреб населення та формування стійкого фундаменту для майбутнього розвитку. У цьому контексті поняття «відбудова» трактується вужче - як суто фізична реконструкція, ремонт і створення архітектурних та інфраструктурних об'єктів (житло, заклади освіти, медицини, енергетика тощо). Відбудова розглядається лише як одна з форм відновлення і має органічно вписуватися в загальну стратегію розвитку громади чи держави.

Варто зауважити, що за результатами опитування представників територіальних громад України, проведеного під час повномасштабної війни, відновлення розглядається як критично важливий процес, який має відбуватися вже зараз, а не лише після завершення бойових дій. Більшість опитаних громад (97,8 %) вважають, що відновлення має продовжуватися навіть під час війни. При цьому лише 16 % підтримують відновлення в максимальному обсязі, тоді як 81,8 % вважають за необхідне проводити його в обсязі, достатньому для відновлення нормального життя громад. Категорично проти відновлення під час війни висловилися лише 2,2 % респондентів [53].

Думки щодо тривалості відновлення громад після перемоги в війні виявилися досить диференційованими. Найбільша частка респондентів (30,3

%) вважає, що повноцінне відновлення їхньої громади потребуватиме 5 років. Ще 25,2 % оцінюють необхідний термін у 3 роки, а 15,5 % - у 2 роки. Лише 13,6 % опитаних вважають, що відновлення можна здійснити за один рік [53].

У таких умовах, важливим стає поняття раннього відновлення, яке реалізується ще під час активних бойових дій і включає гуманітарну допомогу, підтримку внутрішньо переміщених осіб, соціальну згуртованість, невідкладну психологічну допомогу та первинну відбудову критично важливої інфраструктури. Партисипація (громадська участь) виступає ключовим елементом сучасної демократії та одним із пріоритетів повоєнного відновлення України. За результатами соціологічних досліджень, значна частина українців (близько 80 %) виявляє готовність особисто долучатися до процесів відновлення.

Партисипативне відновлення - це підхід, за якого процеси планування, реалізації та контролю відновлення здійснюються на засадах широкого залучення громадян, громадських організацій, місцевих спільнот через різноманітні форми участі, включаючи волонтерство, громадські ініціативи та спільне ухвалення рішень.

Електронні механізми партисипаторного відновлення - це інтегрована система цифрових платформ і інструментів, яка забезпечує систематичну та інклюзивну участь громадян, громадських організацій та місцевих спільнот у всіх етапах відновлення (ідентифікації потреб і пріоритетів, планування, реалізації та контролю). При чому, така цифрова система має поєднувати технологічну ефективність з аксіологічними принципами прозорості, інклюзивності та поваги до гідності учасників процесу.

Тобто, одним із ключових завдань повоєнного відновлення України є перехід від формальної е-участі громадського сектору до реальної партисипативної демократії.

Групування основних переваг раннього партисипаторного відновлення наведено на рис 3.8.

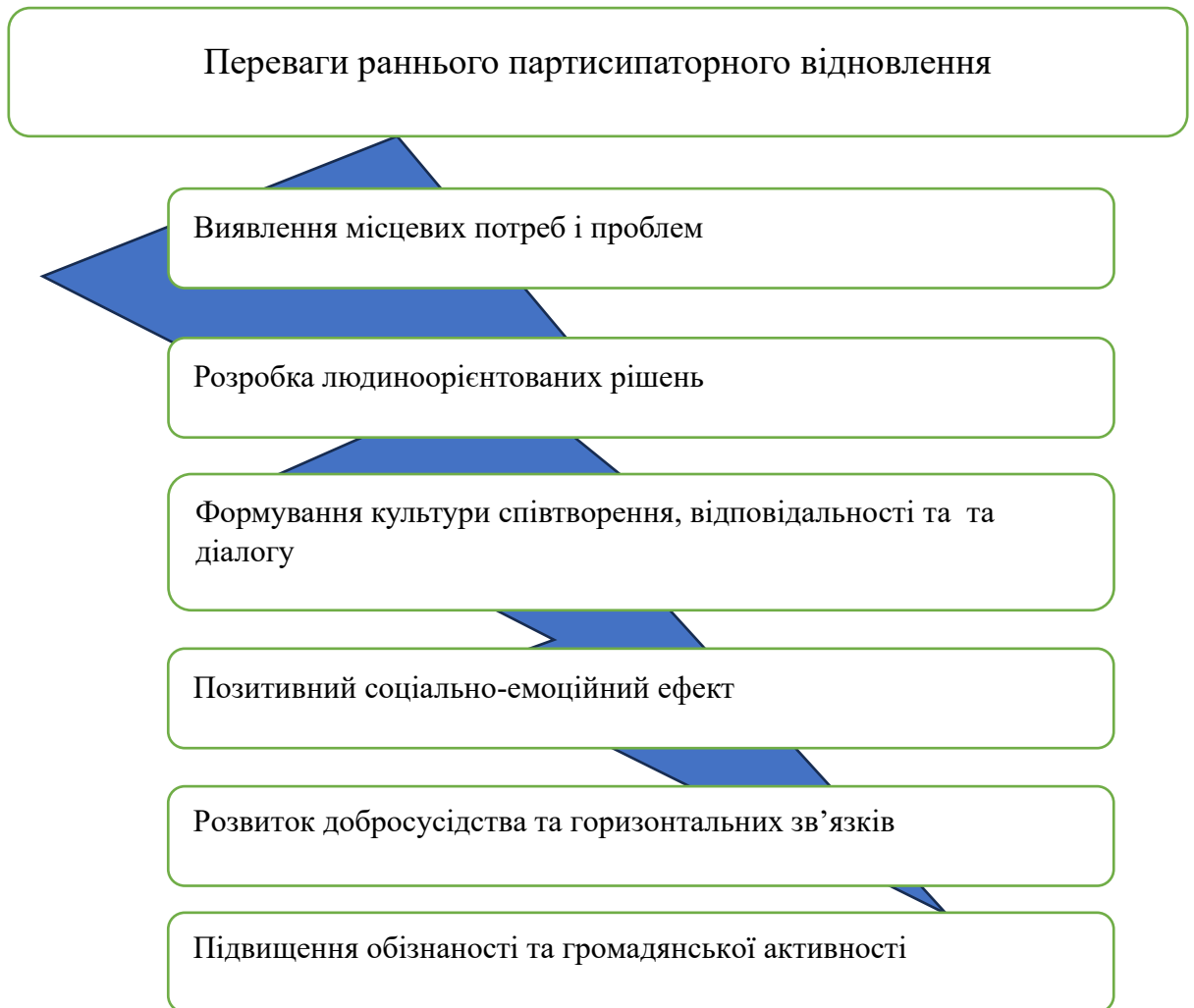

Рисунок 3.8. Переваги раннього партисипаторного відновлення

**Джерело: розроблено автором*

Як було наголошено вище, цикл прийняття управлінських рішень органами влади та місцевого самоврядування у сфері відновлення включає три засадничі етапи, на кожному з яких інтегруються механізми громадської участі та міжнародної підтримки:

- ідентифікації та діагностики проблем;
- розроблення та обґрунтування оптимальних рішень;
- планування та імплементації рішень
- моніторингу та контролю результатів.

Зокрема, на кожному етапі мають бути включені всі рівні громадської участі: інформування, консультування, включення, співпраця,

уповноваження. Проте варто зауважити, що, попри значний потенціал інструментів залучення, реальна участь мешканців, бізнесу та громадських організацій у процесах відновлення залишається нерівномірною.

Таблиця 3.4. Матриця взаємозв'язку рівнів громадської участі з етапами циклу прийняття управлінських рішень у сфері повоєнного відновлення

Етап циклу прийняття рішень	Інформування	Консультування	Включення	Співпраця	Уповноваження
Ідентифікація та діагностика проблем	Надання мешканцям відкритих даних про пошкодження, потреби та стан відновлення	Збір пропозицій, скарг та ідей від мешканців щодо наявних проблем	Спільне обстеження та оцінка проблем разом з активними мешканцями	Спільне проведення діагностики та пріоритизації проблем громадою	Надання права ініціативним групам самостійно проводити оцінку потреб у своєму мікрорайоні
Розроблення та обґрунтування оптимальних рішень	Інформування про можливі варіанти рішень та їхні наслідки	Збір відгуків і пропозицій щодо варіантів рішень	Включення представників різних груп у робочі групи з розробки рішень	Спільна розробка проєктів і стратегій відновлення з мешканцями	Делегування права громаді самостійно обирати пріоритетні проєкти з кількох запропонованих варіантів
Планування та імплементація рішень	Інформування про затвердені плани, терміни та відповідальних	Консультації щодо деталей реалізації планів	Участь мешканців у плануванні конкретних заходів і робіт	Спільна реалізація проєктів (волонтерство, співфінансування, співуправління)	Передача частини повноважень та ресурсів громадським ініціативам для самостійної реалізації
Моніторинг та контроль результатів	Публікація звітів про хід і результати виконання проєктів	Збір оцінок та зауважень мешканців щодо якості виконаних робіт	Включення громадян у моніторингові групи та спільні перевірки	Спільний моніторинг і оцінка результатів відновлення	Надання громадам права самостійно здійснювати контроль, приймати рішення про коригування або перерозподіл коштів

**Джерело: розроблено автором*

Аналіз результатів соціологічного дослідження [58] свідчить, що найбільш активними учасниками процесів відновлення є громадські організації та волонтери. Найвищі показники активної участі демонструють саме вони, тоді як представники бізнесу виявляють найнижчий рівень активної

залученості. Водночас переважна більшість цільових груп бере участь в процесах відновлення переважно в епізодичному форматі - через громадські ради та робочі групи. Значна частка мешканців громад і представників бізнесу або майже не бере участі, або взагалі не залучається до прийняття рішень щодо пріоритетів відновлення. Отримані результати підкреслюють необхідність подальшого розвитку механізмів інклюзивної участі, особливо щодо посилення залучення бізнесу та широких верств населення. Особливої уваги потребує розширення інструментів електронної участі, оскільки цифрові платформи здатні суттєво знизити бар'єри залучення та забезпечити постійний доступ до процесів відновлення для різних соціальних груп.

Таким чином, можна стверджувати про наявний дисбаланс у залученні різних цільових груп до процесів відновлення та підкреслює нагальну потребу у системному посиленні механізмів громадської участі. Для забезпечення комплексної та інклюзивної участі громадян на всіх стадіях відновлення важливо використовувати структурований підхід до інтеграції різних рівнів партисипації в цикл прийняття управлінських рішень.

У табл. 3.4. наведено матрицю взаємозв'язку рівнів громадської участі з етапами циклу прийняття управлінських рішень у сфері повоєнного відновлення.

Окрім того, важливого значення набуває консолідації зусиль гетерогенних груп інтересів, які функціонують у межах окремих секторів, територій. При чому, кожна категорія суб'єктів володіє унікальним набором ресурсів (фінансових, інтелектуальних, соціальних чи інформаційних), що можуть бути імплементовані в загальну стратегію відновлення (рис. 3.9.).

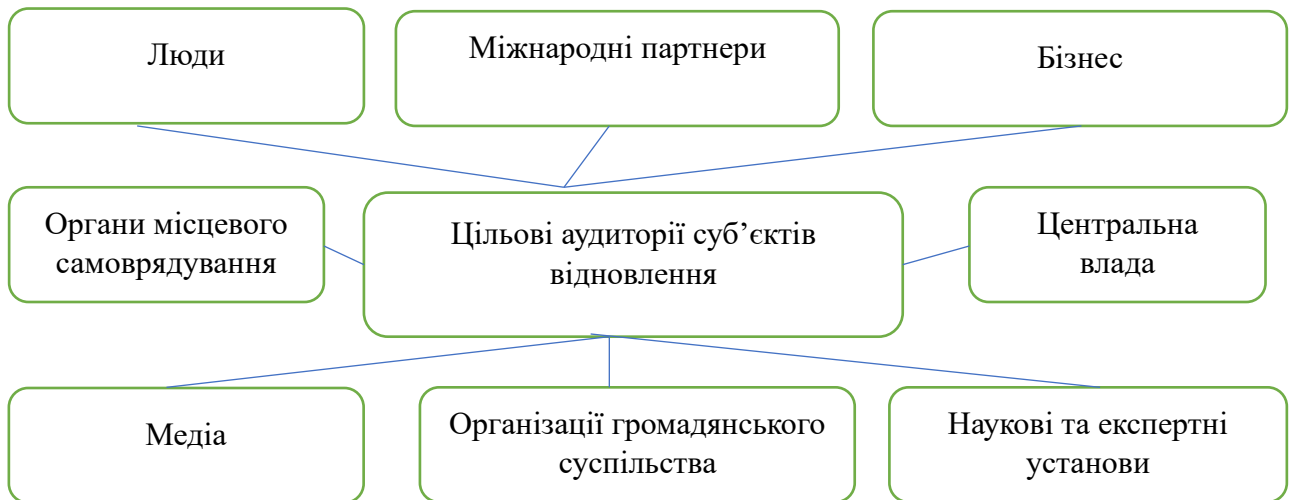

Рисунок 3.9. Гетерогенні групи суб'єктів відновлення

**Джерело: розроблено автором*

Варто зауважити, що незважаючи на певне зростання показників використання інструментів електронної демократії, результати досліджень свідчать про збереження суттєвого розриву між наявністю цифрових платформ і їх реальною впливовістю на прийняття рішень щодо відновлення.

У цих умовах удосконалення механізмів забезпечення партисипації на всіх рівнях прийняття рішень через цифрові платформи (E-DEM, DREAM, «Відкрите місто», регіональні портали громадських консультацій тощо) набуває стратегічного значення (табл. 3.5.).

Важливо зазначити, що за результатами соціологічного опитування представників територіальних громад України спостерігається високий попит на використання інструментів електронної демократії у процесах відновлення. Наприклад, найбільш затребуваними сферами застосування E-DEM інструментів є визначення пріоритетних проєктів відновлення та модернізації (66,7 %) та проведення громадських слухань із публікацією їх результатів (65,3 %). Трохи нижчий, але також значний рівень підтримки отримало залучення громадськості до розробки стратегічних планувальних документів - 63,1 % [58].

Таблиця 3.5. Основні цифрові платформи громадського контролю та участі в територіальних громадах України

№	Назва платформи	Основні функції	Рівень застосування	Переваги	Недоліки / Виклики
1.	E-DEM	Електронні петиції, публічні консультації, громадський бюджет, місцеві ініціативи, обговорення проєктів рішень	Національний та місцевий рівень (близько 2 млн громадян та 650 громад)	Прямий вплив на рішення місцевої влади, прозорість голосування, інтеграція з сайтами громад	Низька активність населення в багатьох громадах, недостатнє обов'язкове врахування результатів
2.	DREAM	Єдина екосистема управління публічними інвестиційними проєктами: реєстрація проєктів, моніторинг реалізації, аналітика, інтерактивна мапа, модуль «Громадська участь» (e-Dem)	Національний та місцевий рівень (близько 2 млн громадян та 650 громад)	Прозорий контроль за кожним етапом відбудови, подання ідей, голосування за пріоритети, автоматичний рейтинг проєктів	Модуль громадської участі ще розвивається, обмежена інтеграція в усіх громадах
3.	«Відкрите місто» (частина екосистем и E-DEM)	Краудсорсингова фіксація проблем благоустрою, інфраструктури та ЖКГ з геоприв'язкою, моніторинг вирішення звернень	Локальний рівень	Оперативне інформування влади про локальні проблеми, візуалізація на мапі, самоорганізація громадян	Обмежена масштабованість за межами пілотних громад, залежність від модерації та реакції влади
4.	Prozorro та аналітичні модулі (DOZOR RO, Big Recovery Portal)	Моніторинг публічних закупівель, аналіз витрат на відбудову, громадський контроль тендерів	Національний рівень з локальним доступом	Повна відкритість даних про закупівлі, інструменти аналітики для виявлення ризиків корупції	Складність інтерфейсу для пересічних громадян, потреба у спеціальних навичках аналізу даних
5	Дія.Цифрова громада	Індекс цифрової трансформації, електронні послуги, елементи консультацій	Національний + регіональний	Оцінка рівня цифрової зрілості громад, включаючи субіндекс «Електронна демократія»	Обмежені інструменти прямої участі, більше орієнтована на оцінку

Продовження табл. 3.5.

6.	Громадський бюджет (локальні платформи на базі E-DEM або власні)	Подання та голосування за проекти, розподіл частини бюджету	Місцевий (багато громад)	Прямий вплив на розподіл коштів, високий рівень залученості	Різна якість реалізації в громадах, обмежений обсяг фінансування
----	--	---	--------------------------	---	--

**Джерело: складено автором*

Найменшою, хоча й досить вагомою, виявилася частка громад, які вважають електронні інструменти корисними для моніторингу та контролю за реалізацією проєктів (47,6 %) [58].

Однією з ключових національних платформ, що забезпечує інструменти електронної участі та контролю в територіальних громадах України, є E-DEM (Єдина платформа місцевої електронної демократії). Платформа створена в рамках швейцарсько-української програми «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), яку реалізує Фонд Східна Європа за підтримки Швейцарської Конфедерації. Цифрова платформа функціонує з 2018 року як централізований цифровий майданчик для взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування.

E-DEM об'єднує кілька взаємодоповнюючих сервісів електронної демократії, що охоплюють основні форми партисипації (рис. 3.10.).

Найбільш затребуваними сегментами залишаються «Відкрита громада» (32 368 запитів) та «Місцеві петиції» (26 534). Так, наприклад, модуль місцевих петицій охопив понад 1 млн. осіб, що брали участь у голосуванні за подані петиції. Модуль «Відкрита громада» дозволяє вирішувати проблеми через електронний ресурс. Зокрема, ініціатива «Відкрите місто» розпочалася у 10 пілотних містах. Сьогодні до неї підключено 101 громаду. Станом на кінець 2025 року, модуль дозволив вирішити 32368 проблем.

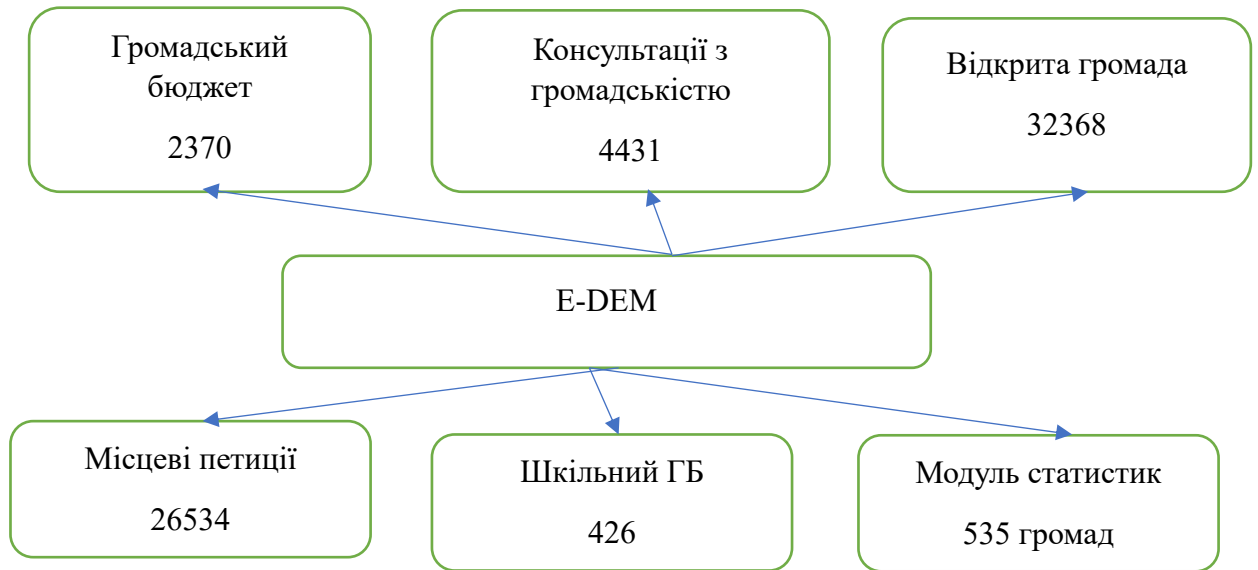

Рисунок 3.10. Модульна архітектура системи електронної демократії цифрової платформи E-DEM

**Джерело: складено автором за даними [9]*

Модуль статистики дозволяє досліджувати динаміку обраних інструментів цифрової платформи в розрізі регіонів та громад.

Платформа DREAM виступає фундаментальним інструментом забезпечення транспарентності та підзвітності у процесах повоєнного відновлення. Її впровадження маркує перехід від історично притаманних системних корупційних ризиків до відкритої моделі управління публічними інвестиціями. Такий підхід є важливим для зміцнення довіри міжнародних партнерів та громадянського суспільства. Впровадження платформи дозволяє здійснити перехід від суто інструменталістського на аксіологічний (ціннісний) підхід. У такому вигляді інструменти е-демократії виступають як ціннісно орієнтовані форми взаємодії між владою, громадянам та міжнародними партнерами, які систематично підтримають Україну.

Платформа включає інтерактивну мапу проєктів, модуль аналітики, єдиний проєктний портфель держави, секторальні портфелі держави, середньостроковий план пріоритетних публічних інвестицій держави, модуль експертної системи оцінки публічних інвестиційних проєктів, деталізований

опис публічних програм тощо. Окремо у функціоналі цифрової платформи передбачено модуль громадської участі. Усі дані є публічно доступними, що забезпечує найвищий рівень прозорості та підзвітності. Є важливим є інтеграція системи з дев'ятьма державними реєстрами та службами.

Тобто, функціонування цифрової екосистеми DREAM ґрунтується на принципі відкритості даних («всі бачать все»), що забезпечує наскрізний моніторинг кожного етапу реалізації проєктів відновлення.

Наразі платформа DREAM налічує понад 950 середньострокових планів пріоритетних публічних інвестицій громад і 23 регіонів. Сформовано 806 єдиних проєктних портфелів громад та 23 регіонів. Загальна кількість проєктів – понад 10000. Загальна вартість фінансової потреби на реалізацію проєктів відновлення та розвитку перевищує 2 трильйони грн. Наявне фінансування близько 190 млрд. грн. (фінансове покриття складає 9,1%). Більше 50 % проєктів, відібраних у межах Програми відновлення України (фази I-II), уже інтегровані в DREAM.

Найбільшу кількість зареєстрованих проєктів мають Київська, Харківська, Дніпропетровська та одеська області. Аутсайдерами є Луганська, Волинська, Донецька та Тернопільська області.

Аналіз мотивів долучення територіальних громад до екосистеми DREAM [58] свідчить, що головними стимулами для органів місцевого самоврядування є фінансові можливості. Абсолютну більшість респондентів (78,9 %) мотивує можливість отримати міжнародне фінансування, 67,7 % - державне фінансування, а 68,9 % - шанс привернути увагу до потреб своєї громади. Значно меншою мірою громади орієнтуються на зручність управління проєктами (37,9 %) чи пропозиції від обласних адміністрацій і міністерств (43,9 %). Це вказує на те, що DREAM сприймається насамперед як інструмент залучення додаткових ресурсів, а не як технологічна платформа ті інструмент залучення громадськості для прийняття рішень.

Одночасно результати опитування виявили суттєві бар'єри впровадження системи. Найпоширенішими викликами є нестача співробітників (40 %),

недостатність часу для вивчення системи (38,3 %) та недостатня компетенція працівників (34,2 %). Також значною проблемою залишається відсутність спеціалізованого структурного підрозділу (31,1 %). Отримані дані демонструють, що попри високу зацікавленість громад у використанні DREAM, її ефективне впровадження стримується кадровими, організаційними та освітніми обмеженнями.

Також важливо зазначити, що отримані результати свідчать, що респонденти найбільше потребують практичної технічної підтримки під час роботи в системі (63,3%), а також розширення фінансових можливостей безпосередньо в межах платформи DREAM (48,8%). Регулярні навчання (44,2%) та наявність якісних інформаційних матеріалів (39,6%) також сприймаються як суттєві фактори успішного впровадження системи.

Серед інших факторів, які респонденти вважають важливими, були:

інформаційна підтримка громад - висвітлення діяльності громад на ресурсах Міністерства та DREAM - 37,1 %;

допомога зі складанням проектно-кошторисної документації - 36,4 %;

допомога з заведенням першого проекту - 36,4 %;

наявність успішних прикладів реалізації проектів через DREAM - 27,7 %.

Таким чином, важливо наголосити, що наразі цифрова система DREAM не містить повноцінного інтегрованого модуля, який би передбачав системну оцінку проектів громадськістю. У системі передбачено переважно експертні оцінки, які здійснюються органами державної влади, експертними групами та, частково, представниками громадськості в обмеженому форматі.

У роботі пропонується розробити та інтегрувати в цифрову платформу DREAM спеціалізований модуль громадської оцінки та е-участі. Цей модуль має стати доповненням до існуючого функціоналу платформи, забезпечуючи залучення різних цільових груп до оцінки проектів на всіх етапах їх життєвого циклу.

Рисунок 3.11. Основні завдання модуля громадської оцінки в DREAM

**Джерело: розроблено автором*

Основні завдання модуля «Громадська оцінка» в DREAM систематизовано на рис. 3.11:

забезпечення інклюзивної та прозорої оцінки публічних інвестиційних проєктів відновлення та розвитку з боку широких верств населення;

підвищення легітимності та суспільної підтримки пріоритетних проєктів шляхом урахування думки громадськості на етапах відбору, планування та моніторингу їх реалізації;

виявлення соціальних ризиків, потреб і очікувань територіальних громад на ранніх стадіях реалізації проєктів;

стимулювання громадянської активності та формування культури партисипативної демократії в процесах повоєнного відновлення;

інтеграцію громадських оцінок з експертними висновками для формування збалансованих рішень щодо фінансування та імплементації проєктів.

Рисunek 3.12. Основні принципи модуля громадської оцінки в DREAM

**Джерело: розроблено автором*

Зокрема модуль має включати такий функціонал:

Рейтингування та оцінювання проєктів - можливість для зареєстрованих користувачів ставити бали або голосувати за проєкти за критеріями (соціальна

значущість, вплив на якість життя, екологічна безпека, інклюзивність тощо). Автоматичне формування громадського рейтингу проєктів з візуалізацією (інтерактивні діаграми, теплові мапи);

Подання та обговорення пропозицій - інструменти для внесення альтернативних ідей, коментарів та зауважень до проєктних пропозицій з геоприв'язкою та можливістю модерації;

Електронні опитування та консультації - проведення тематичних опитувань і публічних консультацій щодо пріоритетів відновлення з автоматичним аналізом результатів;

Моніторинг та контроль реалізації - інструменти для громадянського моніторингу ходу виконання проєктів (фото-, відео-звіти, чек-лісти якості), з можливістю подання скарг і пропозицій щодо коригування;

Персоналізовані сповіщення - система push- та email-повідомлень про нові проєкти, етапи обговорення та результати голосування у відповідній громаді чи регіоні;

Аналітика громадських оцінок - дашборди з агрегованими даними про громадську підтримку проєктів, демографічний розріз учасників (з дотриманням анонімності) та кореляцію з експертними оцінками;

Інтеграція з іншими сервісами - зв'язок з іншими модулями «Відкрита громада», місцевих петицій E-DEM, інтерактивною мапою проєктів, системою аналітики DREAM тощо.

При чому, важливо зазначити, що запровадження такого модуля має ґрунтуватись на принципах інклюзивності, прозорості, підзвітності, участі, захисту даних та запобігання маніпуляції, комплексності та освітнього супроводу (рис. 3.12.).

Таким чином, запровадження такого модуля дозволить суттєво посилити легітимність процесів відновлення, зменшити ризики соціального невдоволення та підвищити ефективність використання публічних і міжнародних коштів.

Висновки до розділу 3:

1. Встановлено, що розвиток механізмів електронної демократії в Україні в умовах раннього повоєнного відновлення відбувається в умовах глибокого структурного дисбалансу: наявність інструментів електронної участі (блок «Інструменти участі» - 57,05 % у 2024 р.) суттєво випереджає їх реальне використання громадянами (блок «Залученість мешканців» - лише 20,00 %) та вплив на процеси відновлення (блок «Участь у відновленні» - 33,67 %), що підтверджується результатами Показника демократії участі (середнє значення 36,91 % у 2024 році).

2. Виявлено, що бар'єри розвитку електронної демократії мають взаємопов'язаний характер і умовно поділяються на цифрові розриви першого рівня (економічні, географічні, інфраструктурні, соціально-освітні) та другого рівня (інституційні, політико-психологічні, організаційні). Особливої гостроти в умовах воєнного стану набувають воєнно-цифрові виклики (кібератаки, блекаути, руйнування інфраструктури), які суттєво знижують доступність і стійкість механізмів е-участі.

3. Обґрунтовано, що подолання існуючих бар'єрів вимагає переходу від фрагментарного впровадження окремих інструментів до формування концепції цифрової стійкості механізмів електронної демократії, яка має включати чотири взаємопов'язані рівні: доступність інструментів, компетенції та залученість громадян, результативність (реальний вплив на рішення) та довгостроковий вплив на відновлення й довіру.

4. У дисертаційному дослідженні запропоновано ключові стратегічні пріоритети розвитку політики електронної демократії, серед яких: розроблення Національної стратегії розвитку е-демократії як самостійного напрямку державної політики; запровадження електронного голосування на законодавчому рівні; формування ієрархічної системи компонентів е-

демократії (від політики відкритих даних до повноцінного політичного діалогу); створення спеціального координаційного органу; подолання цифрових розривів та забезпечення цифрової стійкості механізмів участі тощо.

5. Виявлено суттєвий дисбаланс у залученні різних цільових груп до процесів відновлення: найактивнішими є громадські організації та волонтери, тоді як бізнес і широкі верстви населення беруть участь переважно епізодично або взагалі не залучаються.

6. Автором математично формалізовано модель розвитку механізмів електронної демократії в умовах раннього повоєнного відновлення України, що може бути представлена у вигляді тривимірної моделі партисипативної цифрової стійкості через систему рівнянь, що дозволяє перейти від якісного опису до кількісної оцінки ефективності електронної демократії.

7. Запропоновано удосконалення механізмів громадської е-участі шляхом інтеграції в національну платформу DREAM спеціалізованого модуля «Громадська оцінка та е-участь». Модуль має включати рейтингування проєктів, подання пропозицій, електронні консультації, громадянський моніторинг, персоналізовані сповіщення та аналітику громадських оцінок. Його функціонування має ґрунтуватися на принципах прозорості, інклюзивності, захисту даних, багаторівневості участі та обов'язкового врахування громадських оцінок поряд з експертними висновками.

ВИСНОВОК

У дисертаційній роботі здійснено комплексне теоретико-методичне обґрунтування та розроблено практичні рекомендації щодо розвитку механізмів електронної демократії в Україні. Доведено, що електронна демократія є не лише технологічним інструментом, а й стратегічним фактором трансформації публічного управління, підвищення легітимності влади та забезпечення реальної участі громадян у державотворенні.

Результати дослідження дають підстави для таких висновків.

1. Досліджено сутність та еволюцію електронної демократії в сучасних теоріях публічного управління. Уточнено поняття е-демократії як багатовимірного явища, що поєднує праксеологічний, контрольний, комунікаційний та партисипативно-управлінський підходи. Систематизовано її співвідношення з суміжними категоріями («цифрова демократія», «кібердемократія», «онлайн-демократія» тощо) та обґрунтовано принципову відмінність від електронного урядування. Встановлено, що е-демократія є найбільш місткою категорією, яка відображає перехід від представницької до інтерактивної моделі народовладдя.

2. Узагальнено типологію секторів та інструментів електронної демократії в Україні. Систематизовано функціональну класифікацію інструментів за чотирма групами (е-участь, е-голосування, е-комунікація та контроль). Доведено, що ключовим критерієм їх ефективності є здатність гармонізувати політичний попит громадян з політичною пропозицією влади, що дозволяє перейти від формальної участі до реального впливу на управлінські рішення.

3. Проаналізовано світовий досвід впровадження інструментів електронної демократії. Виокремлено три базові моделі (скандинавську інклюзивно-обов'язкову, балтійську децентралізовану та азійську інтегровану). Визначено універсальні детермінанти успіху: безпечна ідентифікація, відкритість даних та обов'язковість розгляду громадянських ініціатив. Обґрунтовано доцільність впровадження в Україні гібридної моделі,

яка поєднує архітектурну стійкість балтійських систем із соціальною проактивністю скандинавських практик.

4. Оцінено інституційну готовність України до розвитку електронної демократії. Виявлено асиметрію в міжнародних рейтингах: лідерство за Індексом електронної участі (1-ше місце у 2024 р.) при помірних позиціях за EGDI (30-те місце). Констатовано значний прогрес у цифровій трансформації, водночас визначено ключові виклики в інноваційній сфері та цифровій конкурентоспроможності.

5. Систематизовано результати міжнародних оцінок зрілості відкритих даних в Україні за ключовими індексами (Open Data Inventory (ODIN), European Open Data Maturity Assessment (ODM), Global Data Barometer), що засвідчило стабільне зростання показників України: за ODIN - підвищення на 22 бали (з 42 у 2018 р. до 64 у 2024 р.), а за European Open Data Maturity - стабільне 3-тє місце серед європейських країн з рівнем зрілості 97,1 % у 2025 році, що значно перевищує середньоєвропейський показник (86 %). При чому, обґрунтовано, що Україна належить до кластеру лідерів (Trendsetters) за рівнем зрілості відкритих даних в Європі завдяки високим результатам за вимірами «Політика» та «Вплив». Доведено, що відкриті дані є фундаментальною основою для громадського контролю, протидії корупції та підвищення ефективності механізмів е-демократії.

6. Досліджено особливості використання інструментів електронної демократії на національному та місцевому рівнях. Виявлено значні регіональні диспропорції та вплив воєнного стану. Встановлено, що єдиним інструментом зі стабільним зростанням залишаються електронні консультації, тоді як інші форми участі (петиції, громадський бюджет) демонструють фрагментарне використання. Зафіксовано глибокий дисбаланс між наявністю інструментів (57,05 %) та реальною залученістю громадян (20,00 %).

7. Виявлено концептуальні засади та основні бар'єри розвитку механізмів електронної демократії в умовах раннього повоєнного відновлення. Систематизовано бар'єри першого та другого рівня, а також воєнно-цифрові

виклики. Обґрунтовано, що подолання існуючих бар'єрів вимагає переходу від фрагментарного впровадження окремих інструментів до формування концепції цифрової стійкості механізмів електронної демократії, яка має включати чотири взаємопов'язані рівні: доступність інструментів, компетенції та залученість громадян, результативність (реальний вплив на рішення) та довгостроковий вплив на відновлення й довіру. Автором математично формалізовано модель розвитку механізмів електронної демократії в умовах раннього повоєнного відновлення України, що може бути представлена у вигляді тривимірної моделі партисипативної цифрової стійкості через систему рівнянь, що дозволяє перейти від якісного опису до кількісної оцінки ефективності електронної демократії.

8. Обґрунтовано стратегічні пріоритети державної політики у сфері електронної демократії. Серед ключових: розроблення Національної стратегії розвитку е-демократії як самостійного напрямку державної політики; запровадження електронного голосування на законодавчому рівні; формування ієрархічної системи компонентів е-демократії (від політики відкритих даних до повноцінного політичного діалогу); створення спеціального координаційного органу; подолання цифрових розривів та забезпечення цифрової стійкості механізмів участі тощо.

9. Виявлено суттєвий дисбаланс у залученні різних цільових груп до процесів відновлення: найактивнішими є громадські організації та волонтери, тоді як бізнес і широкі верстви населення беруть участь переважно епізодично або взагалі не залучаються. Розроблено пропозиції щодо удосконалення механізмів забезпечення громадської е-участі у процесах відновлення. Запропоновано інтеграцію спеціалізованого модуля «Громадська оцінка та е-участь» у платформу DREAM, математично формалізовано модель партисипативної цифрової стійкості, а також обґрунтовано гібридну стратегію «зустрічних потоків», яка забезпечує перехід від формальної участі до реального впливу громадян на управлінські рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berg S., Hofmann J. Digital democracy. *Internet Policy Review*. 2021. Vol. 10, no. 4. URL: <https://doi.org/10.14763/2021.4.1612> (date of access: 21.04.2025).
2. Bevir, M. (Ed.) *Encyclopedia of governance*. 2007. Vols. 1-2. SAGE Publications, Inc. URL: <https://doi.org/10.4135/9781412952613> (date of access: 21.04.2025).
3. Britanica. Electronic version. URL: <https://www.britannica.com/topic/e-democracy> (date of access: 21.01.2025).
4. Clift S. E-Democracy, E-Governance and Public Net-Work. URL: <https://surl.li/lrmlio> (date of access: 21.01.2025).
5. Coleman S. Direct representation, towards a conversational democracy. London: IPPR. 2005. London p.8.
6. Council of Europe. Legal, Operational and Technical Standards for E-voting. Strasbourg, 2017. URL: <https://surl.li/qqcjbc> (date of access: 04.02.2025).
7. DESI - European Commission. 2019. URL: <https://surl.li/bnkcab> (date of access: 04.02.2025).
8. Digital Economy and Society Index (DESI). URL: <https://surl.li/pyunxc> (date of access: 04.02.2025).
9. E-DEM – платформа електронної демократії. URL: <https://stat.e-dem.ua/> (дата звернення 11.09.2025 р.).
10. E-Government Development Index (EGDI). URL: <http://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/> (date of access: 04.02.2025).
11. Election Commission of India. Use of Technology in Elections. URL: <https://eci.gov.in> (date of access: 04.02.2025).
12. Elections New Zealand. URL: <https://vote.nz> (date of access: 04.11.2025).

13. Global Competitiveness Index (GCI) 4.0.
URL: https://data360.worldbank.org/en/dataset/WEF_GCI (date of access: 04.11.2025).
14. Global Connectivity Index.
URL: <https://www.huawei.com/minisite/gci/en/country-rankings.html> (date of access: 04.11.2025).
15. Global Data Barometer (GDB). URL: <https://globaldatabarometer.org/> (date of access: 04.11.2025).
16. Global Innovation Index. 2018.
URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf (date of access: 04.11.2025).
17. Global Innovation Index. 2020. Who Will Finance Innovation?
URL: <https://clipr.cc/ShZy8> (date of access: 04.11.2025).
18. Global Innovation Index. 2022. URL: <https://clipr.cc/4FGxh> (date of access: 04.11.2025).
19. Global Innovation Index. 2024. Unlocking the Promise of Social g Entrepreneurship. URL: <https://clipr.cc/NgpC3> (date of access: 04.11.2025).
20. Global Innovation Index. 2025. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> (date of access: 04.02.2026).
21. Global Open Data Index.
URL: <http://index.okfn.org/methodology/index.html> (date of access: 04.02.2026).
22. Huawei GCI. 2018. URL: <https://www.huawei.com/minisite/russia/gci2018rus/huaweiGCI.html> (date of access: 04.11.2025).
23. ICT Development Index. URL: <https://clipr.cc/p2BHH> (date of access: 04.11.2025).
24. IMD World DIGITAL Competitiveness ranking. 2019.
URL: <https://clipr.cc/XRpj2> (date of access: 04.11.2025).
25. Jaeger P. T. Deliberative Democracy and the Conceptual Foundations of Electronic Government. *Government Information Quarterly*, 2005. 22(4), 702–719. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2006.01.012>

26. Kies R., Mendez F., Schmitter P. C., Trechsel A. H. Evaluation of the use of new technologies in order to facilitate democracy in Europe. Scientific and Technological Options Assessment Series. 2003. URL: <https://clipr.cc/C5Rz7> (date of access: 04.02.2026).
27. Local Online Service Index (LOSI). URL: <https://clipr.cc/V2acS> (date of access: 04.11.2025).
28. Measuring the Information Society Report. 2016. URL: <https://clipr.cc/xT0fL> (date of access: 04.11.2025).
29. NemHandel - cepvic. URL: <https://nemhandel.dk/opdateringer-releases> (date of access: 04.11.2025).
30. Networked Readiness Index (NRI). URL: <https://clipr.cc/v8KQv> (date of access: 04.11.2025).
31. New Zealand Government. URL: <https://www.govt.nz/> (date of access: 04.11.2025).
32. New Zealand Parliament. URL: <https://www.parliament.nz> (date of access: 04.10.2025).
33. Open Data Barometer. Open Data Barometer - 4th Edition is the latest full edition. URL: <https://opendatabarometer.org/leadersedition/report/> (date of access: 04.10.2025).
34. Open Data Inventory (ODIN). URL: <https://odin.opendatawatch.com/> (date of access: 04.10.2025).
35. Open data maturity report. 2022. URL: <https://surl.li/ursvgq> (date of access: 04.10.2025).
36. Open data maturity report: Publications Office of the European Union ; European Commission / Page M., Behrooz A., Moro M. Luxembourg, 2024. URL: <https://surl.li/obaiud> (date of access: 04.10.2025).
37. Open data maturity report: Publications Office of the European Union ; European Commission / Page M., Behrooz A., Moro M. Luxembourg, 2025. URL: <https://surl.li/ltmuin> (date of access: 04.02.2026).

38. Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). 2009. URL: <https://clipr.cc/c8aL5> (date of access: 04.02.2026).
39. The Networked Readiness Index. 2016. URL: https://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf (date of access: 04.02.2026).
40. Transparency International Ukraine. URL: <https://clipr.cc/hw3aL> (date of access: 04.02.2026).
41. U.S. Election Assistance Commission. Voluntary Voting System Guidelines. URL: <https://clipr.cc/m6Lxc> (date of access: 10.02.2025).
42. United Nations. UN E-government Survey. 2024. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center> (date of access: 10.02.2025).
43. Амосов О. Ю., Гордієнко Л. Ю., Ющенко Н. В. Сучасні рейтингові оцінки розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 1 (62). Ч. 1. С.13-27. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.62.2020.205762>.
44. Антонова Л., Мохова Ю. Удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в умовах цифрових трансформацій. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 15. С. 10-29. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2022.15.01>.
45. Антонова Л.В., Антонов А.В. Е-Урядування як сервісо-орієнтований інструмент державного управління соціальною сферою. *Державне управління та регіональний розвиток*. 2020. №. 7. С. 37-56. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2020.07.02>.
46. Антонова О. В., Шаталов С. О. Електронна демократія та цифрова держава як інструменти громадянського суспільства в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 15. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-02-04>.

47. Баранов О.А. Правові проблеми «електронної демократії». *Інформація і право*. 2017. № 1(20). С. 28-38.
48. Блінова Г. О. Правові засади використання електронних інформаційних ресурсів в концепції цифрової держави. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 53-60.
49. Богач Ю., Маргасов Д. Економічна ефективність впровадження інструментів електронної демократії та громадянських технологій для місцевого розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2025. Т. 342, № 3(1). С. 330–335. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-47](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-47).
50. Борисенко В.Д. Електронне урядування в публічному адмініструванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2023. Вип. 76. Ч. 2, С. 36-40. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.5>.
51. Бортник Н. П. Електронна держава та електронна демократія в умовах формування інформаційного суспільства. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/634> (дата звернення 11.09.2025).
52. Бучковська О. Ю., Веремчук О. В. Електронне урядування як основа взаємодії держави та суспільства в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1600> (дата звернення: 21.02.2026).
53. Відновлення регіонів України: звіт про результати опитування громад. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/dream_survey_report_ukr.pdf (дата звернення: 24.06.2025).
54. Вікіпедія. Електронна енциклопедія. URL: <https://clipr.cc/Ln8qV> (дата звернення: 24.06.2025).

55. Войнова Е.О. Електронна демократія: трансформація осмислення. *Політичне життя*. 2020. №4. С. 21-29. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2020.4.3>.
56. Вольська О. Деліберативна демократія та громадянський діалог як шляхи підвищення соціальної взаємодії влади та суспільства. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 4(44). С. 88–95. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-4\(44\)-88-95](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-4(44)-88-95).
57. Гаврік Р. До питання про перспективи запровадження електронного голосування в Україні в контексті реалізації концепції розвитку електронної демократії та діджиталізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 70. С. 293-296. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.45>.
58. Галушак М., Галушак О., Машлій Г. Електронна Україна в цифровому світі. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 6 (85). С.174-182. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.174.
59. Гедікова Н. П. Демократія та електронна демократія: сутність, стан, перспективи розвитку. *Науковий журнал «ПОЛІТИКУС»*. 2021. № 1. С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-3.6>.
60. Гриньов С. О., Закоморна К. О. Електронне голосування: перспективи впровадження в Україні та зарубіжний досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 101-105. URL: http://lsey.org.ua/4_2021/25.pdf. (дата звернення: 21.09.2025).
61. Грицяк Н.В., Соловйов С.Г. Електронна демократія: навчальний посібник. Київ: НАДУ, 2015. 66 с. URL: <https://clipr.cc/2JGzc> (дата звернення: 24.06.2025).
62. Даміров Наміг Рафігогли. Модель електронної держави як основа формування інноваційної системи публічного управління. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2023. Чис. 28. С. 344-349.

63. Декалюк О. В. Концепція електронного урядування в практиці зарубіжних країн. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 4 (115). С. 43-47.
64. Демократія участі в українських громадах: аналіз показників 2024 року. URL: <https://clipr.cc/F2LnT> (дата звернення: 21.02.2026).
65. Деякі питання затвердження схем електронної ідентифікації: постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 р. № 417. Офіційний вісник України. 2023. № 47, ст. 2569. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2025)
66. Дія: державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 21.02.2026).
67. Електронна демократія в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: <https://surl.li/bwpbsx> (дата звернення 11.09.2025).
68. Електронна демократія. Біла книга державної політики / під ред. С. Панцира. Київ, 2015. 120 с. URL: <https://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf> (дата звернення: 03.04.2025).
69. Електронний суд. URL: <https://id.court.gov.ua/> (дата звернення 11.09.2025 р.).
70. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://petition.president.gov.ua/> (дата звернення 11.11.2025 р.).
71. Єдина цифрова пошта Данії. URL: <https://clipr.cc/H4v2Q> (дата звернення 11.11.2025 р.).
72. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 11.11.2025 р.).
73. Єдиний портал Сінгапуру. URL: <https://www.gov.sg/> (дата звернення 11.11.2025 р.).

74. Єдиний рахунок соціальних виплат Данії.
URL: <https://www.nemkonto.dk/en/> (дата звернення 11.11.2025 р.).
75. Єдиний цифровий підпис Данії. URL: <https://www.mitid.dk/en-gb/>
(дата звернення 11.11.2025 р.).
76. Жекало Г. І., Заяць М. Я., Вакун О. В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8.
URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1716> <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.8.52> (дата звернення: 21.12.2025).
77. Жовнірчик Я.Ф., Квасюк В.В. Електронне врядування та електронна демократія стосовно де-централізації в Україні: стратегії реалізації та розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 105-113.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.1.105>.
78. Індекс цифрової трансформації територіальних громад України.
URL: <https://hromada.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2025).
79. Канівець Д. А. Розвиток механізмів електронної демократії в Україні: регіональний аспект. *Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека"*. 2026. № 1.
DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2026-1-11838>.
80. Канівець Д.А. Забезпечення прозорості управління через розвиток сфери відкритих даних у системі Е-демократії. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 10 (292). DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-292-289-296>.
81. Кірін Р.С. Періодизація розвитку законодавства про е-урядування. *Juris Europensis Scientia*. 2025 № 3. С. 18-24.
DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2025.4>.
82. Кірін Р.С. Проблеми розвитку права електронної демократії та електронного урядування міст в Україні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Вип. № 06. 2025. Ч.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.24>

83. Кірін Р.С., Шеховцов В.В. Систематизація законодавства України про е-демократію як базис відкритості міста. *Sciences of Europe*. 2023. № 123. Vol. 1. С. 17–27. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8266052>
84. Климущин П. С., Спасибов Д. В. Механізми електронного управління в інформаційному суспільстві : монографія / під редакцією А. В. Радченка. Харків: Вид-во ХарПІ НАГУ «Магістр», 2017. 124 с.
85. Ключевський В.І., Плющ Р.М., Лопушинський І.П., Башинський І.А. Інформаційно-комунікаційні інструменти соціальної взаємодії в системі демократичного врядування України на локальному рівні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 3 (13). С. 443-452. [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-443-452](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-443-452).
86. Кужда Т.І. Стан та перспективи розвитку електронного урядування в Україні та в світі. Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування: колективна монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А. С. 71–86.
87. Куфтирев П. В. Юридична герменевтика: поняття електронної демократії у сучасних політико-правових концептах. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 1. С. 16-21. URL: <https://www.nvppp.in.ua/vip/2017/1/6.pdf> (дата звернення: 21.12.2025).
88. Куфтирев П. В. Юридичний зміст поняття електронної демократії. *Актуальні проблеми держави і права*. С. 92-99. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i83.123>.
89. Ларіонова К. А. Вечеров В. Т. Електронна демократія та електронне урядування: парадигмальна трансформація. *Економічний простір*. 2024. № 195. С. 21–27. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.195.21-27>.
90. Ларіонова К. А. Регіональний контекст розвитку електронної демократії в Україні: дис. ... д-ра філософії: 281 / К. А. Ларіонова; наук. керівник Ю. В. Орловська; Укр. держ. ун-т науки і технологій. Дніпро. 2025. 239 с. URL: https://ust.edu.ua/wp-content/uploads/2025/07/dysertacziya-larionova-kateryna_compressed.pdf (дата звернення: 21.12.2025).

91. Лега О., Прийдак Т., Яловега Л. Цифрова зрілість соціально-економічних систем на основі глобальних індексів розвитку та безпеки. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-12>.
92. Лише 0,7% електронних петицій до Ради набрали необхідну кількість голосів за час дії сервісу. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1145754.html> (дата звернення: 21.12.2025).
93. Лікарчук Н., Андреева О., Кутепова М., Дзвінчук Д., Буряк Є. Удосконалення механізмів публічного управління економікою України в умовах пандемії COVID-19: іноземний досвід, українські реалії. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 6(41). С. 437-447. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251472>.
94. Ліллестр'юм М. Право громадян подавати законодавчі пропозиції в режимі онлайн. URL: <https://decentralization.ua/news/12933> (дата звернення: 21.12.2025).
95. Лозинська Т. М. Вплив електронної демократії на адміністрування послуг з охорони здоров'я у процесі повоєнного відновлення влади. *Наукові перспективи*. 2026. № 2 (68). С. 353- 368. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2\(68\)-353-367](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2(68)-353-367).
96. Лозинська Т. М. Методологічні основи дослідження розвитку місцевої демократії. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. № 2 (18). С. 30-34. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-2-6>.
97. Лопушинський І.П., Ключевський В.І., Момоток О.М. Особливості надання публічних (електронних публічних) послуг в умовах воєнного стану в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 4(18) 2023. С. 110-123. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4\(18\)-110-123](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4(18)-110-123).
98. Лук'янова Г., Венгліньська А. Особливості впровадження електронного урядування в органах виконавчої влади України. *Аналітичне і*

порівняльне правознавство. 2022. № 4. С. 175–179.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.30>.

99. Ляпін К. Перспективи електронного урядування в сучасних містах. *Молодий вчений*. 2023. № 7 (119), С. 71–73. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-13>.

100. Матвейчук Л. О. Механізми нормативно-правового забезпечення діяльності податкових органів в електронному форматі. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 3. DOI: <https://doi.org/10.15421/151606>.

101. Медвідь В. Ю., Лозинська Т. М., Іванов О. Г. Електронна демократія як інструмент розвитку і зміцнення громадянського суспільства в Україні. *Економічна парадигма*. 2026. № 3 (107). DOI: <https://doi.org/10.25313/economics-2026-3-107-43>.

102. Медвідь В.Ю., Дорофєєв О.В., Марченко О.М. Електронна демократія як інструмент відновлення влади в умовах суспільних трансформацій. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2026. № 36. С. 162-167. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2026-1-36>.

103. Митко А. Демократія електронна. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. Н.М. Хоми [В.М. Денисенко, О.М. Сорба, Л.Я. Угрин та ін.], 2-ге вид., стереотип. Львів: Новий Світ – 2000. 2015. С. 133-134.

104. Міляєва М.В., Сліпчук Ю.А. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення розбудови електронного врядування в Україні. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 257–268. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.33>.

105. Міхровська М. Публічне управління, державне управління та електронне урядування: особливості взаємозв'язку. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 69. С. 299-303. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.50>.

106. Моїсеєва Є. О., Ковтун М. С., Маркосян В. Проблеми надання електронних послуг в Україні. *Аналітичне і порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 163–167. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.31>.
107. Науменко А.В., Лялюк О.Ю. Проблеми правового регулювання електронного урядування у сфері місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 69-75. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-1.11>.
108. Орловська Ю. В., Кахович О. О., Квактун О. О. Електронна демократія як інструмент публічного управління та адміністрування: теоретичний базис. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-53>.
109. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2025).
110. Офіційний сайт Прем'єр-міністра Японії. URL: <https://www.kantei.go.jp/> (дата звернення: 21.12.2025).
111. Павлов Н. Електронне урядування та електронна демократія: Європа та Україна (історичний аспект). *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. Вип. 2 (74), С. 63–68. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2\(74\)-9](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2(74)-9)
112. Петько, С. Цифровий прорив республіки Корея у сфері державного урядування. *Економіка та суспільство*. 2022. 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-47>.
113. Печеранський І. П. Громадянське суспільство в умовах цифровізації: виклики та відповіді на них. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-67>.
114. Пирожкова А.С., Домріна М.К., Ковтун М.С. Електронне врядування в Україні: інновації, виклики та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2025. Вип. 88: ч. 3, С. 17–22. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.2>

115. Позняковська Н., Міклуха О. Аналіз зрілості екосистеми відкритих даних та розвиток громадянського суспільства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-8>.
116. Поліщук І. О., Лур'є В. К. Електронне урядування в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2017. № 3(30). С. 229-230. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.30.90554>.
117. Понад 5,2% електронних петицій до президента набрали необхідну кількість голосів за час дії сервісу. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1145769.html> (дата звернення: 21.10.2025).
118. Пономаренко А.Б., Ковальов Д.В. Е-демократія як спосіб здійснення прямої демократії. *Політичне життя*. 2017. № 1-2. С. 9-15.
119. Портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/dataset> (дата звернення: 21.10.2025).
120. Портал для бізнесу Данії. URL: <https://virk.dk/> (дата звернення: 21.10.2025).
121. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text> (дата звернення: 21.02.2026).
122. Про електронні комунікації: Закон України від 16 груд. 2020 р. № 1089-IX (у редакції Закону України від 27 лют. 2026 р. № 4670-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20> (дата звернення: 03.04.2026).
123. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР: станом на 24 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 21.02.2026).
124. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1 груд. 2022 р. № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20/ed20221201#n13> (дата звернення: 03.09.2025).

125. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09 січ. 2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 03.04.2026).

126. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 січ. 2002 р. № 3 (у редакції постанови КМ України від 19 листоп. 2025 р. № 1509). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.04.2025).

127. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листоп. 2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.04.2025).

128. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80/ed20130515#n13> (дата звернення: 03.04.2026).

129. Про схвалення Стратегії розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 черв. 2025 р. № 546-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2025-%D1%80> (дата звернення: 03.04.2026).

130. Разметаєва Ю. С. Електронне врядування як складник демократії в інформаційному суспільстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31(70) №1. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.1/07>.

131. Результати дослідження стану демократії участі під час повномасштабної війни на місцевому рівні: аналітичний дашборд, лютий 2024. USAID «Демократичне врядування у Східній Україні». URL: <https://clipr.cc/ukXx7> (дата звернення: 24.01.2025).

132. Решетова Г. Електронне урядування як складова інформаційно-комунікаційної системи забезпечення сталого розвитку. *Державне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 18. С. 1141-1162. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2022.18.08>.

133. Романчук О. З., Бисага Ю. М., Берч В. В., Нечипорук Г. Ю., Чечерський В. І. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження: монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У». 2021. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37492> (дата звернення: 03.04.2025).

134. Рубан Ю. Інструменти електронної демократії для взаємодії держави та громадянського суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023. № (4(70)). С. 58-62. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-4\(70\)-8](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-4(70)-8).

135. Руданецька О. Міжнародний рівень доступу до адміністративних послуг в електронному форматі. *Аналітичне і порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 380–383. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.64>.

136. Руденко М. В. Аналіз позицій України в глобальних індексах цифрової економіки. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 11-18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.2.11>.

137. Саркісова К. Електронна демократія як форма політичної комунікації в сучасному суспільстві. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 66-74. URL: <https://clipr.cc/1taJb> (дата звернення: 03.04.2025).

138. Семенченко А. І., Власенко Р. В. Теоретико-методологічні основи організаційно-правових механізмів навчання публічних службовців електронному урядуванню. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 3(1-2). С. 88-95. DOI: <https://doi.org/10.15421/151511>.

139. Сердюк О. І., Канівець Д. А. Розвиток електронної комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах цифрової трансформації територіальних громад. *Таврійський науковий вісник. Серія:*

Публічне управління та адміністрування. 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.5.11>.

140. Сердюк О. І., Канівець Д. А. Розвиток цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складова цифрової трансформації територіальних громад. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 96-102. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-3-15>.

141. Сердюк О. І., Канівець Д. А., Проценко Є. М. Ключові чинники розвитку комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах цифрової трансформації територіальних громад. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки*. 2024. №5 (334). С. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-3>

142. Серьогіна Н.О., Ключевський В.І., Мазалов А.М. Особливості цивільно-військової взаємодії центральних органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 9(17) 2025. С. 771-783 DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17))

143. Сиченко В., Мартиненко О., Якименко С. Становлення та удосконалення механізмів інноваційного розвитку державного управління в Україні. *Public Administration and Regional Development*. 2020. № 9. С. 796-816. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2020.09.06>.

144. Скорик О. О. Концептуальні основи електронного врядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2035> (дата звернення: 28.02.2026).

145. Терлюк О., Терлюк І. Електронне голосування в Україні: правові аспекти в контексті технологічних інновацій і перспектив. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2025. № 2 (46). С. 343-351. DOI: <http://doi.org/10.239339/law2025.46.343>.

146. Томкова Ю., Хуткий Д. Аналітичні записки з ефективного е-урядування. Випуск №2: Втілення е-демократії: Спектр інструментів та

варіанти вибору. Київ. 2017. 10 с. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/20172-.pdf (дата звернення: 24.01.2025).

147. Урядовий портал Естонії. URL: <https://www.eesti.ee/eraisik/ru/avaleht> (дата звернення: 28.02.2026).

148. Хаустова В. Є., Крячко Є. М., Бондаренко Д. В. Моделювання впливу факторів цифровізації на економічний розвиток країн світу. *Проблеми економіки*. 2024. № 2. С. 61–73. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-61-73>.

149. Хаустова В. Є., Крячко Є. М., Бондаренко Д. В. Оцінка процесів цифровізації в країнах світу та Україні у світових індексах і рейтингах. *Бізнес Інформ*. 2024. № 9. С. 75–93. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-75-93>.

150. Хаустова М.Г. Вплив е-демократії на суспільний розвиток в Україні: теоретико-практичний підхід. *Право та інновації*. 2022. № 3 (39). С. 7-16. DOI [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3\(39\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-1)

151. Хуткий Д., Аврамченко К. Оцінка впливу бюджету участі в Україні. Київ, 2019. 50 с. URL: <https://clpr.cc/m1Gft> (дата звернення: 28.02.2026).

152. Цифровой портал Данії. URL: <https://www.borger.dk/#> (дата звернення: 28.02.2026).

153. Чукут С. А., Драгомирецька Н. М., Михайлуца М. І. Становлення сучасної української наукової думки щодо історії розвитку вітчизняного електронного урядування: міжгалузевий аспект. *Сторінки історії*. 2021. № 51. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.51.2020.220187>.

154. Юріков О. О. Поняття, сутність і завдання електронної демократії. Шевченківська весна – 2024: публічне управління та державна служба: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 берез. 2024 р.). Київ. 2024. С. 54-55. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/e7a16c9a-3033-4733-82a8-94f28b1d0352> (дата звернення: 28.02.2026).

155. Юріков О.О. Стратегія реалізації електронної демократії в період повоєнної відбудови України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Вип. 39. С. 140–144.

156. Янсонс Ю. Електронна демократія в Україні: стан та розвиток з врахуванням європейського досвіду. *ЕВРИКА. Соціальні та гуманітарні науки*. 2020. № 6. С. 47-54. DOI: <https://doi.org/10.21303/2504-5571.2020.001541>.

157. Малишенко Л. О. Співвідношення електронної демократії та електронного уряду та визначення функцій даних інститутів. *Науковий вісник (Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців). Науки : економіка, політологія, історія*. 2008. № 20. С. 103-113.

158. Осадчук К.О. Електронна демократія як підстава та напрям трансформації взаємовідносин між сучасною державою та суспільством. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. URL: https://lsej.org.ua/3_2015/8.pdf (дата звернення: 28.10.2025).

159. Терлюк О., Терлюк І. Електронне голосування в Україні: правові аспекти в контексті технологічних інновацій і перспектив. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2025. Том 12. № 2 (46). С. 343–351. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2025.46.343>.

160. Посилення демократичних процесів у територіальних громадах. URL: <https://cid.center/project/democraticcommunities/> (дата звернення: 28.08.2025).

161. Вольська О. М. Удосконалення механізму комунікації громадськості з органами місцевої влади за допомогою застосування інформаційних систем. *Таврійський науковий вісник Серія Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 1 С. 23–29.

ДОДАТКИ

**АГЕНЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
„ОФІС ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ”**

вул. Соборності, 45, кімн. 215, м. Полтава, 36014, тел. +380977493159
Е-пошта: poltavaagencia@gmail.com, Код ЄДРПОУ 41144491

22.04.2026 № 344 На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Канівця Дмитра Андрійовича
на тему „Розвиток механізмів електронної демократії в Україні”, поданого на
здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Дисертаційна робота узагальнює теоретичні та прикладні аспекти розвитку політики електронної демократії в Україні в умовах децентралізації та повоєнного відновлення. Зокрема, у роботі проведено комплексний аналіз моделей розвитку електронної демократії („top-down” та „bottom-up”), виявлено переваги та недоліки кожного підходу, а також обґрунтовано необхідність їхньої конвергенції у змішану стратегію зустрічних рішень.

Автором удосконалено підходи до формування національної політики електронної демократії шляхом обґрунтування ієрархії її компонентів (відкриті дані, електронна просвіта та інклюзія та безпосередня участь громадян) та архітектури національної стратегії розвитку електронної демократії. Запропоновано систему стратегічних пріоритетів, серед яких: запровадження електронного голосування, розвиток інструментів електронної участі на всіх рівнях влади, подолання цифрової нерівності, створення координаційного механізму та встановлення чітких кількісних індикаторів результативності.

Зазначені науково-практичні результати можуть бути використані Агенцією регіонального розвитку Полтавської області „Офіс євроінтеграції” під час організаційно-методичного супроводження розробки стратегії регіонального розвитку, а також при підготовці рекомендацій для органів місцевого самоврядування Полтавщини щодо впровадження електронних консультацій, петицій та інших механізмів е-участі в умовах повоєнного відновлення.

Довідка надана для подання у разову спеціалізовану вчену раду із захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Тимчасово виконувач обов'язків
директора Агенції регіонального розвитку
Полтавської області
„Офіс євроінтеграції”

Світлана ТУЛЬ

Анна Мосієнко 0982856796

**НОВОСЕЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

пров. Підлісний, 6, с. Новоселівка, Полтавський район, Полтавська область, 38702,
тел.(0532) 55-66-21 e-mail: orgviddil@novoselivka-gromada.gov.ua,
офіційний сайт: novoselivka-gromada.gov.ua
Код ЄДРПОУ 21046791

09.03.2026 № 067.134/384/1

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Канівця Дмитра Андрійовича
на тему «Розвиток механізмів електронної демократії в Україні», поданого на
здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Дисертаційна робота Канівця Д.А. узагальнює теоретичні та прикладні аспекти розвитку інструментів електронної участі громадян на місцевому рівні.

У роботі проведено комплексний аналіз динаміки використання механізмів електронної демократії (електронні петиції, громадський бюджет, публічні консультації тощо), виявлено територіальні диспропорції та визначено ключові цифрові бар'єри їх ефективного функціонування.

Автором удосконалено підходи до оцінки індексу цифрової трансформації територіальних громад та інституційної готовності органів місцевого самоврядування до впровадження електронної демократії. Запропоновано чотирирівневу модель цифрової стійкості механізмів електронної демократії (доступність, компетенції та залученість, результативність, вплив/довіра), яка дозволяє системно діагностувати цифрові розриви першого та другого рівнів і прогнозувати ризики зворотного впливу.

Зазначені науково-практичні результати можуть бути використані в діяльності органів місцевого самоврядування при розробці та реалізації програм інформатизації територіальних громад, а також при формуванні місцевих стратегій цифрового розвитку та підвищення рівня громадянської участі.

Довідка надана для подання у разову спеціалізовану вчену раду із захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Новоселівський сільський голова

Свген БОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Сковороди, 1/3, м. Полтава, 36003, тел./факс: (0532) 50-02-73,
E-mail: pdau@pdau.edu.ua <https://www.pdau.edu.ua> Код ЄДРПОУ 00493014

26.03.2026 № 01-11/51

На № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Канівця Дмитра Андрійовича
на тему «Розвиток механізмів електронної демократії в Україні»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Розроблені в дисертаційній роботі Канівця Д.А. науково-теоретичні положення та практичні рекомендації впроваджені в освітній процес як елементи наступних дисциплін: «Електронне урядування» (освітній ступень «магістр», ОПП «Зв'язки з громадськістю»), «Комунікації в публічному управлінні» (освітній ступень «магістр», ОПП «Зв'язки з громадськістю»).

Застосування в навчальному процесі кафедри економіки та публічного управління Полтавського державного аграрного університету матеріалів дисертаційного дослідження Канівця Д.А. дало змогу адаптувати перелічені освітні компоненти до сучасних вимог розвитку економіки, поглибити їх теоретико-методичні основи та в кінцевому підсумку підвищити якість підготовки фахівців.

Канівець Д.А. безпосередньо брав участь у виконанні наукових досліджень кафедри за темами:

«Формування та розвиток територіальних соціально-економічних систем» (номер ДР 0122U201708 (2023-2025 рр.);

«Формування ефективної системи публічного управління» (номер ДР 0117U003104 (2022-2026 рр.).

В межах вказаних тем автором досліджено теоретико-методичні та практичні аспекти впровадження цифрових інструментів участі для забезпечення прозорості та ефективності взаємодії держави та громадянина.

Довідка надана для подання у разову спеціалізовану вчену раду із захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Завідувач кафедри економіки
та публічного управління,
д.е.н., проф.

Проректор з наукової роботи,
д.с.-г.н., проф.

Вікторія МЕДВІДЬ

Анатолій ШОСТЯ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА,

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Сердюк О. І., Канівець Д. А. Розвиток цифрових компетентностей жителів територіальних громад як складова цифрової трансформації територіальних громад. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 96-102. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-3-15>.
2. Сердюк О. І., Канівець Д. А., Проценко Є. М. Ключові чинники розвитку комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах цифрової трансформації територіальних громад. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки*. 2024. №5 (334). С. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-3>.
3. Сердюк О. І., Канівець Д. А. Розвиток електронної комунікації органів місцевого самоврядування з громадськістю в умовах цифрової трансформації територіальних громад. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. № 5. С. 99-108. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.5.11>.
4. Канівець Д.А. Забезпечення прозорості управління через розвиток сфери відкритих даних у системі Е-демократії. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 10 (292). С. 289-296. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-292-289-296>.
5. Канівець Д. А. Розвиток механізмів електронної демократії в Україні: регіональний аспект. *Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека"*. 2026. № 1 (66). С. 30-35. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2026-1-11838>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Канівець Д. А. Можливості інструментів електронної демократії на різних етапах реалізації місцевої політики. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2022 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава: ПДАУ, 2022. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/materialy-naukovo-praktychnyh-konferenciy>.

2. Сердюк О., Канівець Д. А., Корнійчук А. С. Забезпечення доброчесності дистанційного навчання за освітніми програмами спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. *Матеріали 54-ї науково-практичної конференції викладачів і аспірантів «Вища освіта в контексті глобальних викликів»*. Полтава: ПДАУ, 2023. С. 64-66.

3. Канівець Д. А. Рівень розвитку електронного урядування в Україні та ряді європейських країн. *Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених*: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 26 – 27 квітня 2023 р. Полтава, 2023. 360 с. С. 301-306. URL: <https://surl.lt/ugvkgm>

4. Канівець Д. А., Єгоров І. В. Використання цифрових сервісів Платформи «Дія. Цифрова громада» в процесі цифрової трансформації на місцевому рівні. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика*: III Міжнародна науково-практична конференція (м. Полтава, 28 листопада 2023 р.). С. 56-59. URL: <https://surl.li/xkrtpa>

5. Канівець Д. А., Андрєєва М. А. Інструменти електронної демократії як складова інформаційно-комунікаційного механізму формування іміджу органу влади. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (5 листопада 2024 р., м. Полтава). С. 34-37. URL: <https://surl.li/kfwfpc>